

10 Förvaring

10.1 De allmänna förvaringsbestämmelserna

10.1.1 Gällande rätt

I 1973 års vapenlag angavs att skjutvapen eller en för vapnets funktion vital del samt ammunition skulle förvaras under lås. De allmänna förvaringsföreskrifterna skärptes genom lagändring den 1 januari 1992¹. Vid förvaring av skjutvapen eller ammunition gäller numera att innehavaren skall ta hand om egendomen och hålla den under sådan uppsikt att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt den. Skjutvapen eller ammunition som inte hålls under uppsikt skall förvaras under säkert lås eller på något annat lika betryggande sätt. Förvaras vapnet inte i *säkerhets-skåp* eller något lika säkert förvaringsutrymme skall en vital vapendel tas bort från vapnet så att det inte kan användas förutsatt att detta kan göras utan avsevärd svårighet. Vapen, vapendel och ammunition skall härefter förvaras var för sig, s.k. *delad förvaring* (5 kap. 1 och 2 §§ VL).

Rikspolisstyrelsen har meddelat närmare föreskrifter om vad som skall förstås med vital del, förvaring i säkerhets-skåp eller lika säkert förvaringsutrymme samt delad förvaring. Dessa föreskrifter återges i sin helhet i *bilaga 4*. I korthet kan följande noteras.

Det krävs en viss angiven standard för att skåpet skall anses vara ett säkerhets-skåp eller ett lika säkert förvaringsutrymme. Alla vapens-kåp som finns på marknaden uppfyller inte dessa krav. Vidare skall skåp med en vikt som utan vapen understiger 150 kg vara förankrat i byggnadsstommen. Som alternativ till förankring kan ett skåp med en vikt under 150 kg förses med tyngder så att vikten 150 kg uppnås.

Med delad förvaring förstås att vapnets huvuddel, vital del och ammunition förvaras på olika ställen. En tvådelad förvaring kan även godtas, om en vital del inte kan avlägsnas utan avsevärd svårighet. Endera vapnets huvuddel eller vital del skall förvaras inlåst i ett säkert utrymme av viss angiven standard. Den resterande delen av vapnet samt ammunition skall förvaras var för sig väl gömda i andra låsta utrymmen.

¹ SFS 1991:1181, prop. 1990/91:130.

Vid förvaring i vapenstall ställs kraven ännu högre än vad ovan sagts, om vapenstället inte förvaras väl gömt.

Det ankommer på den enskilde vapeninnehavaren att inom ramen för ovannämnda föreskrifter avgöra hur de egna vapnen skall förvaras om polismyndigheten inte funnit skäl att meddela särskild förvaringsföreskrift (RPS FS 1996:6, 16.1 kap.).

10.1.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Enkäterna till landets vapenregisterenheter och utredare av våldsbrott

På polisens blankett för ansökan om tillstånd att inneha skjutvapen eller förvärva ammunition finns det en fråga om hur sökanden avser att förvara vapen och ammunition. Enligt vapenlagen eller vapenförordningen finns det dock inget krav på att denna fråga skall besvaras för att tillstånd skall beviljas.

De flesta registerenheter anger i enkätsvaren att de informerar sökanden om gällande bestämmelser men att de inte uppställer något bestämt förvaringssätt som förutsättning för att meddela tillstånd. Några enheter anger dock att de kräver att vapnen förvaras i säkerhetsskåp och att sökanden måste visa att han innehar ett sådant, t.ex. genom uppvisande av inköpskvitto.

41 enheter har lämnat synpunkter på de allmänna förvaringsbestämmelserna. Av dessa har 31 svarat att de anser att förvaring i säkerhetsskåp borde vara föreskrivet i lag fr.o.m. första vapnet. Främst därför att de anser att detta är ett säkrare förvaringssätt, men också därför att det går åt mycket tid till att diskutera förvaringsfrågan med tillståndssökande. Dagens bestämmelser uppfattas som krångliga och luddiga. Det förekommer också förslag om att vapen aldrig skall få förvaras kompletta dvs. inte ens i säkerhetsskåp. Vidare har en del enheter svarat att de anser att de allmänna förvaringsföreskrifterna borde vara straffsanktionerade samt att polisen borde ges möjlighet att kontrollera att förvaringen sker på ett godtagbart sätt.

Från landets utredare av våldsbrott har sammanlagt 58 svar kommit in. En femtedel av de svarande har angett att förvaringskraven bör skärpas. Flera menar att det bör krävas att alla vapeninnehavare förvarar sina vapen i säkerhetsskåp.

Uppgifter från det speciella vapenregistret

Speciella vapenregistret innehåller information om stulna eller förkomna vapen, vapendelar, ammunition och sprängämnen. Uppgifterna kommer

från polisdistrikten som sänder in anmälan till rikskriminalens under-
rättelsetjänst, där informationen registreras. Registret anger bl.a. från
vilka platser skjutvapen m.m. tillgripits eller förkommit. Nedanstående
uppgifter bygger på s.k. brottsdatum, dvs. den tidpunkt då egendomen
stals eller förkom på annat sätt samt anger antalet skjutvapen eller
vapendelar som stulits/förkommit. Bland uppgifterna ingår inte effektbe-
gränsade skjutvapen, ammunition eller sprängämnen. Uppgifterna gäller
åren 1990-1997.

Bostadshus	4 208
Fritidshus	435
Kontor	128
Motorfordon	256
Skytteförening	283
Vapenhandlare	251
Järnvägstransport	1
Militärförråd	581
Militäranläggning	298
Militärövning	86
Hemvärnsförråd	31
Civilt försvarsförråd/anläggning	6
Övriga	3 378

Räknat överlag har drygt 47 procent av alla stulna/förkomna skjutva-
pen/vapendelar försvunnit från bostäder eller fritidshus. Emellertid
består den stora posten övriga huvudsakligen av s.k. dödsbovapen,
dvs skjutvapen som anmäls förkomna i dödsbon. Räknar man bort dessa
kan det konstateras att drygt 70 procent av alla stulna/förkomna skjutva-
pen/vapendelar har försvunnit från bostäder eller fritidshus.

Uppgifter från Brottsförebyggande rådet

Även Brottsförebyggande rådet (BRÅ) samlar in uppgifter om stulna
skjutvapen m.m. Följande uppgifter gäller antalet anmälda stölder av
skjutvapen, ammunition och sprängämnen under åren 1990-1997.
Uppgifterna gäller antalet brottstillfällen och alltså inte, som beträffande
uppgifterna i det speciella vapenregistret, antalet stulna/förkomna
vapen/vapendelar.

Bostad	2 063
Fritidshus	381
Motorfordon	386
Skytteorganisation	239
Vapenhandlare	157
Militärförråd	505
Militäranläggning	381
Övriga	998

Av uppgifterna från BRÅ framgår att omkring 48 procent av alla stölder av skjutvapen m.m., under åren 1990–1997, har skett från bostäder eller fritidshus. Med hänsyn till att även stölder av ammunition och sprängämnen registrerats i denna sammanställning och att dessa ofta skett från militära anläggningar och förråd torde dock andelen stölder av skjutvapen ur bostäder och fritidshus vara något högre.

Specialgranskning av anmälningarna till det speciella vapenregistret under första halvåret 1996

De statistiska uppgifterna från det speciella vapenregistret innehåller även sådana skjutvapen m.m. som anmäls saknade i dödsbon, samt militära skjutvapen m.m. Vidare innehåller de statistiska uppgifterna från BRÅ även ammunition och sprängämnen. Det kan i detta sammanhang vara av värde att rensa bort dessa uppgifter. Vapenutredningen har därför specialgranskat alla anmälningar som kommit in till det speciella vapenregistret under första halvåret 1996². Alla skjutvapen som anmäls förkomna i dödsbon samt även militära skjutvapen har rensats bort från uppställningen nedan. Genomgången gav följande resultat.

STULNA/FÖRKOMNA SKJUTVAPEN (antal vapen)

Hagelgevär	80
Kulgevär	85
Kombivapen	7
Pistol	14
Revolver	12
Automatvapen	4
Vapendelar	15
Annat ³	14
SUMMA	231

PLATSER DÄR VAPNEN TILLGRIPITS/FÖRKOMMIT (antal vapen)

Bostad	150
Fritidsbostad/obebodd fastighet	32
Lokal/källare m.m.	21
Förflyttning/transport	21
Okänt/Annat	7
SUMMA	231

² Underlaget avser samtliga anmälningar som kommit in till speciella vapenregistret i september 1996. Anmälningar som rör vapen som med all sannolikhet stulits/förkommit före den 1 januari 1996 har rensats bort.

³ Härunder ryms exempelvis signalvapen, gasvapen, flintlåspistoler m.m.

Ser man på detta sätt till de civila skjutvapen som stulits under första halvåret 1996 kommer man fram till att omkring 80 procent av dessa tillgripits i bostäder eller fritidshus. Vidare kan man konstatera att närmare 75 procent av de skjutvapen som tillgripits är hagel-, kul- och kombinationsgevär, dvs. i huvudsak jaktvapen.

Av specialgranskningen har det också i viss mån gått att utläsa hur de stulna skjutvapnen har förvarats. Det bör dock anmärkas att de flesta anmälningarna inte innehöll någon uppgift om förvaringssättet. Några egentliga slutsatser härom kan därför inte dras.

FÖRVARINGSSÄTT vid stöld i bostäder/fritidshus
(antal vapen/antal brottstillfällen)

VAPENSKÅP⁴

Uppbrutet	9 vapen/3 tillfällen
Hittat nyckel	37 vapen/14 tillfällen
Tagit hela skåpet	16 vapen/5 tillfällen

DELAD FÖRVARING

Tagit hela vapen	24 vapen/10 tillfällen
Tagit delar av vapnet	35 vapendelar/22 tillfällen

KOMPLETTA I VAPENSTÄLL	14 vapen/7 tillfällen
----------------------------------	-----------------------

I anslutning härtill kan det vidare anges att det under 1997 vid 23 tillfällen hänt att gärningsmännen stulit skjutvapen ur vapenskåp efter att ha hittat nyckeln till skåpet. Vid 19 tillfällen under 1997 har vidare vapenskåpet brutits upp och vid 19 tillfällen har skåpet bortförts⁵.

Effekten av skärpningen av förvaringsbestämmelserna år 1992

Vid en jämförelse mellan åren före och efter skärpningen av förvaringsbestämmelserna år 1992, har andelen skjutvapen/vapendelar som stulits/förkommit från bostäder och fritidshus minskat med omkring 10 procent. Räknar man inte med de s.k. dödsbovapnen har andelen dock inte förändrats. Andelen stulna skjutvapen/vapendelar är således densamma före som efter skärpningen. Rent faktiskt har emellertid antalet skjutvapen som varje år anmälts stulna/förkomna från bostäder och fritidshus minskat med omkring 200, jämfört med tiden före skärpningen av kraven på förvaring.

⁴ I anmälningarna har det inte närmare angetts vilken typ av skåp som vapnet förvarats i. Troligen rör det sig i flera fall om skåp som inte uppfyller kraven i Rikspolisstyrelsens föreskrifter för säkerhetsskåp.

⁵ Den redovisade uppgiften har erhållits från rikskriminalens underrättelsetjänst. Även i dessa fall är det osäkert om skåpen varit klassade som säkerhetsskåp.

Av BRÅ:s sammanställning framgår att antalet anmälda stölder från bostäder och fritidshus snarare ökat något efter skärpningen 1992.

Möjligen skulle man kunna dra den slutsatsen eftersom antalet brottstillfällen är konstant, eller t.o.m. högre, men antalet skjutvapen som stulits/förkommit faktiskt sett är mindre att de som innehar flera skjutvapen blivit aktsammare och förvarar dem bättre.

Utredning om bruket av säkerhetsskåp

En genomgång av samtliga tillståndsärenden under 1995 i Kronobergs och Västmanlands län visade att en överväldigande majoritet över 90 procent av de sökande uppgett att de hade för avsikt att förvara sina vapen i säkerhetsskåp. Oftast angavs också det aktuella säkerhetsskåpets fabrikat och tillverkningsmodell, vilket torde kunna tas som intäkt för att uppgiften i de flesta fall är riktig.

Försäljare av säkerhetsskåp har vidare angett att försäljningen av sådana ökade kraftigt i samband med skärpningarna i lagstiftningen av förvaringsbestämmelserna den 1 januari 1992. Försäljningen har härefter inte legat på riktigt samma nivå, men ändock betydligt högre än vid tiden före lagändringen.

Rikspolisstyrelsens rapport Illegala vapen

Ett förslag från projektgruppen till åtgärder som skulle kunna minska tillgreppen av skjutvapen ur vapenskåp är att alla säkerhetsskåp måste fästas i golv eller vägg. Benägenheten att tillgripa hela säkerhetsskåp skulle därmed, enligt projektgruppen, minska eftersom tiden för och svårigheten vid tillgreppet skulle öka avsevärt. En annan åtgärd som nämns i rapporten är att reglerna kring vapenförvaringen utformas så, att ett skjutvapen aldrig får förvaras komplett om det är möjligt att på något sätt dela vapnet⁶.

⁶ RPS Rapport Illegala vapen 1995:2 s. 75 och 76.

10.2 Särskild förvaringsföreskrift

10.2.1 Gällande rätt

I vapenlagen finns det bestämmelser om att en polismyndighet får besluta att tillstånd att inneha skjutvapen skall förenas med villkor att vapnet skall förvaras på visst sätt, s.k. särskild förvaringsföreskrift. Den som bryter mot en särskilt meddelad förvaringsföreskrift straffas med böter eller fängelse i högst sex månader (2 kap. 5 §, 5 kap. 5 § och 9 kap. 2 § b VL).

Enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd bör särskild förvaringsföreskrift meddelas vid förvaring av helautomatiskt vapen, enhandsvapen eller totalt mer än sex vapen. Särskild förvaringsföreskrift bör också meddelas när vapen förvaras hos annan än vapenägaren. Vid förvaring av mer än fem helautomatiska vapen eller tio enhandsvapen eller tjugo gevär av annat slag bör de förvaringsregler som gäller för vapenhandlare och skytteföreningar ligga till grund för föreskriften (RPS FS 1996:6, 16.3 kap.).

10.2.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Enkäten till landets vapenregisterenheter

Cirka 95 procent av registerenheterna har angett att de *alltid* meddelar särskild förvaringsföreskrift vid första enhandsvapnet, första helautomatiska vapnet och vid innehav av mer än sex vapen sammanlagt. Ett fåtal har angett att de meddelar särskild förvaringsföreskrift *ibland* eller *ofta* i dessa fall. När det gäller förvaring hos annan är det drygt 75 procent av enheterna som *alltid* meddelar särskild förvaringsföreskrift. Ett riktmärke för dem som endast meddelar sådan *ibland* eller *ofta* i dessa fall synes vara om den som förvarar vapnen innehar mer än sex vapen sammanlagt. I fråga om förvaring av större mängder vapen mer än 5 helautomatiska vapen, 10 enhandsvapen eller 20 gevär svarade 43 procent av enheterna att de alltid kräver att vapnen förvaras i kassun och drygt 33 procent att de kräver minst delad förvaring av vapnen i två säkerhetsskåp.

Över 90 procent av enheterna har angett att de inte kontrollerar huruvida förvaringsföreskriften följs. Vissa enheter kräver dock att t.ex. inköpskvitto för säkerhetsskåp uppvisas. Det förekommer också i ett fåtal fall att personliga besök företas.

När det gäller synpunkter på de särskilda förvaringsföreskrifterna har flera enheter svarat att de förordar lagstadgad förvaring i säkerhetsskåp i samtliga fall och att särskilda förvaringsföreskrifter i sådana fall inte skulle behöva utfärdas i samma utsträckning som i dag. Även om systemet med särskilda förvaringsföreskrifter således är arbetskrävande,

uppfattas bestämmelserna som sådana klara och lätta att tillämpa. Flera myndigheter påpekar slutligen att polisen borde ges möjlighet att kontrollera att nuvarande förvaringsföreskrifter följs.

10.3 Vapen under uppsikt och transport av vapen

10.3.1 Gällande rätt

Uppsikt

Skjutvapen och ammunition som inte förvaras skall hållas under sådan uppsikt att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt dem. Med uppsikt över vapnet förstås, enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter, att innehavaren har omedelbar kontroll över det (5 kap. 1 § VL och RPS FS 1996:6, 16.1 kap.).

Förflyttning av skjutvapen

I Rikspolisstyrelsens författningssamling finns allmänna råd om hur skjutvapen bör förvaras under resor och vid annan förflyttning:

Vid resor bör vapnen förvaras enligt följande

- Bil:** Som grundregel bör gälla att vapen inte kvarlämnas i bil. Vapen kan dock förvaras i bil om den står under ständig tillsyn. Om fordonet tillfälligt lämnas med vapen kvar, medtas en vital del och förvaras under ständig tillsyn. Vapnets huvuddel förvaras väl gömd i bilen. Den bör därvid låsas fast eller om detta inte är möjligt, förses med patronlageslås eller på annat sätt placeras så att stöld eller annat missbruk förhindras.
- Tåg:** Vapnets huvuddel bör lämpligen polletteras förvarad i låda eller fodral. Den vitala delen medförs i ficka eller handbagage. Förvaras vapnet i kupé bör det vara delat och medförs då kupén lämnas om betryggande bevakning inte kan ordnas.
- Fartyg:** Vapnets vitala del bör förvaras i fartygets reception eller hos fartygsbefälet. Huvuddelen förvaras i låst hytt.
- Flyg:** Vapnets huvuddel förvaras i flygplanets lastutrymme i fodral eller låda. Den vitala delen medförs i ficka eller handbagage.
Vid resa med fartyg eller flyg kan utöver nämnda bestämmelser även andra säkerhetsbestämmelser gälla. Vid övernattnings på hotell eller annan tillfällig bostad bör vapnet delas och den vitala delen låsas in i värdeskåp eller liknande utrymme. Tillhandahåller t.ex. tävlingsarrangör förvaringsutrymme bör detta utnyttjas (RPS FS 1996:6, 16.2).

Yrkesmässig transport av skjutvapen m.m.

Bestämmelsen i 5 kap. 4 § VL tar sikte på det förhållandet att någon annan än vapenägaren transporterar vapnet. Både den som sänder iväg ett skjutvapen eller ammunition och den som transporterar egendomen åt någon annan skall vidta sådana åtgärder att någon obehörig inte kan komma åt vapnet eller ammunitionen. Den som bryter mot bestämmelsen kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 2 § b VL).

I förarbetena till 1996 års vapenlag angavs: Transporten skall utföras på ett säkert sätt. Som en riktlinje kan anges att hela transporten bör ske under särskild uppsikt eller i låsta utrymmen samt att försändelsen bör vara identifierad så att den kan spåras av befordringsföretaget⁷.

10.3.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Av specialgranskningen av anmälningarna över skjutvapen som stulits/förkommit⁸, som kommit in till det speciella vapenregistret under första halvåret 1996, har det framgått att 21 (9 procent) av 231 skjutvapen eller vapendelar stulits/förkommit under resor, förflyttning eller yrkesmässig transport. Av dessa har 15 stulits/förkommit från privatpersoner, övriga 6 under yrkesmässig transport.

BRÅ:s statistik över stulna skjutvapen, ammunition och sprängämnen visar att andelen sådan egendom som stals ur motorfordon under åren 1990–1997 var omkring 7 procent. Att notera härvidlag är att ammunition och sprängämnen finns med i uppgiftsunderlaget. Andelen skjutvapen som stulits ur motorfordon m.m. torde därför vara något högre om man inte räknar med sådan egendom.

Rikspolisstyrelsens rapport Illegala vapen

I rapporten föreslås att begreppet uppsikt definieras tydligare och att definitionen tas in i vapenförordningen. Med uppsikt bör därvid förstås att vapeninnehavaren i bostaden, vid brukandet eller vid transport till och från förvaringsplatsen har omedelbar kontroll över vapnet. Vidare föreslås att Rikspolisstyrelsens föreskriftsrätt utökas så till vida att den skrivning som i dag utgör allmänt råd omarbetas till föreskriftsform⁹.

⁷ Prop. 1995/96:52 s. 83.

⁸ Med undantag av s.k. dödsbovapen samt militära vapen.

⁹ RPS rapport Illegala vapen 1995:2 s. 75 och 76

10.4 Långtidsförvaring och övrig förvaring hos annan

10.4.1 Gällande rätt

Långtidsförvaring

En innehavare som inte kan ta hand om sitt vapen eller sin ammunition får lämna över egendomen till någon annan för förvaring under högst tre år åt gången. En sådan åtgärd får vidtas först efter skriftlig anmälan till polismyndigheten. Vapnet eller ammunitionen får inte förvaras hos någon som är under arton år eller som kan antas missbruka egendomen. Den som förvarar vapnet får lov att använda det endast under förutsättning att han har tillstånd att inneha vapen av samma typ. Den som bryter mot bestämmelsen om användning vid förvaring döms till böter eller fängelse i högst sex månader (5 kap. 3 § och 9 kap. 2 § c VL).

Anmälan, med fullständig beskrivning av vapnet samt uppgift om vem som skall förvara det och hur det skall förvaras, skall göras senast två veckor före överlämnandet. Om det till följd av särskilda skäl inte är möjligt, får anmälan göras i anslutning till att vapnet eller ammunitionen överlämnas (13 kap. 1 § VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd noteras bl.a.: Finner polismyndigheten i den ort där vapnet skall förvaras att det är olämpligt att vapnet förvaras hos den som licensinnehavaren har anvisat, bör myndigheten se till att depositionen inte kommer till stånd. Vägrar tillståndshavaren att medverka till en lösning som är godtagbar från säkerhetssynpunkt, har polismyndigheten att omhänderta vapnet. I undantagsfall kan återkallelse av tillståndet bli aktuell. För den som förvarar ett vapen gäller reglerna om hur vapen i allmänhet skall förvaras liksom de särskilda föreskrifter som kan ha meddelats vapeninnehavaren. Vid behov utfärdas särskild förvaringsföreskrift (RPS FS 1996:6, 16.5 kap.).

Övrig förvaring hos annan

Huvudregeln är att en vapeninnehavare själv skall ta hand om och således också förvara sina skjutvapen. I vissa undantagsfall får dock, förutom i fråga om s.k. långtidsförvaring, förvaring hos annan ske.

Enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd bör förvaring hos annan kunna medges undantagsvis. Ett sådant undantag kan t.ex. vara att en son eller dotter, som bott och förvarat sina vapen i föräldrahemmet, flyttar till egen lägenhet men avser att även fortsättningsvis jaga på föräldrarnas marker. I sådana fall bör särskild förvaringsföreskrift meddelas, såväl för licenshavaren som för den som förvarar vapnet (RPS FS 1996:6, 16.3 kap.).

10.4.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Långtidsförvaring

Från polisens sida har det påpekats att förfarandet med enbart en anmälan till polismyndigheten, för att långtidsförvara vapen hos någon annan, är mindre bra. I stället borde sådan förvaring vara tillståndspliktig.

Övrig förvaring hos annan

Frågan om förvaring hos annan har, som vid flera tidigare tillfällen, åter väckts hos vapenutredningen, från såväl vapenägare som vapenregisterenheterna¹⁰. Det synes föreligga en relativt utbredd mening att förvaring hos annan bör medges i större utsträckning än vad som faktiskt förekommer i dag.

10.5 Vapenhandlares, sammanslutningars och museers förvaring av skjutvapen

10.5.1 Gällande rätt

Ett tillstånd att handla med vapen får förenas med villkor att vapnen skall förvaras på ett visst sätt. Brott mot de allmänna förvaringsbestämmelserna eller en särskilt utfärdad förvaringsföreskrift straffas med böter eller fängelse i högst sex månader (2 kap. 10 § samt 9 kap. 2 § b och c VL).

En handelsrörelse får inte påbörjas förrän polismyndigheten har godkänt de lokaler och andra utrymmen som är anordnade för vapens förvaring. Brott mot denna bestämmelse straffas med böter. Polismyndigheten skall se till att skjutvapen som innehas av handlare förvaras på föreskrivet sätt (5 kap. 4 och 8 §§ och 14 kap. 1 § VF).

¹⁰ Frågan behandlades senast i Vapenlagen och EG; SOU 1994:4 s. 95-97.

Rikspolisstyrelsen har meddelat särskilda föreskrifter om vapenhandlars, sammanslutningars och museers förvaring av tillståndspliktiga skjutvapen (RPS FS 1986:55 och 1986:25).

10.5.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Vapenhandlare

Av det speciella vapenregistret framgår att, under tiden 1990–1997, 251 (2,5 procent) av 9 947 skjutvapen anmäldes stulna/förkomna från vapenhandlare. Bortser man från s.k. dödsbovapen och liknande var andelen som härrörde från vapenhandlare omkring 4 procent.

BRÅ:s statistik över stulna skjutvapen, ammunition och sprängämnen visar att andelen sådana brott begångna mot vapenhandlare, under åren 1990–1997, var omkring 3 procent.

Sammanslutningar

Av det speciella vapenregistret framgår att, under tiden 1990–1997, 283 (2,8 procent) av 9 947 skjutvapen anmäldes stulna/förkomna från skytteorganisationer. Bortser man från s.k. dödsbovapen och liknande var andelen som härrörde från skytteorganisationer omkring 4 procent.

BRÅ:s statistik över stulna skjutvapen, ammunition och sprängämnen visar att andelen sådana brott begångna mot skytteorganisationer, under åren 1990–1997, var omkring 5 procent.

10.6 Kontroll av att förvaringsföreskrifterna följs

10.6.1 Gällande rätt m.m.

Enligt vapenlagstiftningen har polisen ingen rätt att mot en enskild vapeninnehavares vilja bereda sig tillträde till dennes bostad enbart i syfte att kontrollera hur vapnen förvaras. Rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan kan endast tillämpas om det finns skälig misstanke om brott på vilket fängelse kan följa.

Vad gäller vapenhandlarna gäller att polismyndigheten skall godkänna de lokaler där handeln skall bedrivas samt förvaringsutrymmena innan handeln får påbörjas. Vidare skall polismyndigheten se till att handlaren förvarar sina skjutvapen på föreskrivet sätt och vid behov inspektera dennes lager av skjutvapen i samband med den årliga kontrollen (5 kap. 4 och 8 § VF).

10.6.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Enkäterna till landets vapenregisterenheter samt utredare av våldsbrott

Några av landets vapenregisterenheter svarar på vapenutredningens enkät att de anser att möjligheterna att kontrollera enskilda innehavares vapenförvaring bör utvidgas. Också bland svaren från handläggarna av våldsbrott förekommer detta förslag.

Vapenhandlarna skall, enligt vapenförordningen, kontrolleras minst en gång årligen. Som nämnts bl.a. i avsnittet rörande återkallelse av vapentillstånd m.m. genomförs dock inte alltid denna kontroll varje år, främst beroende på bristande resurser hos tillsynsmyndigheten.

10.7 Överväganden och förslag

10.7.1 Allmänna utgångspunkter

Vi har här i landet över 2 miljoner registrerade skjutvapen, vilket innebär att Sverige är ett relativt vapentätt land. Utredningen har sökt strama upp bestämmelserna rörande tillståndsgivning, återkallelse av vapentillstånd m.m. Även om möjligheten att inneha skjutvapen därmed i viss mån beskurits kan man inte förvänta sig att den totala mängden skjutvapen i landet inom den närmaste framtiden kommer att minska i någon dramatisk utsträckning. Ur brottsförebyggande perspektiv är därför frågan om förvaring av skjutvapen och ammunition oerhört viktig.

Bestämmelserna om förvaring skärptes år 1992. Skärpningen föregicks av en allmän debatt om en säkrare förvaring. Debatten och de skärpta kraven medförde att många vapeninnehavare förbättrade sin förvaring. Uppgifter från försäljare av vapenskåp har visat att försäljningen av sådana ökade i samband med de nya lagreglerna. Den allmänna medvetenheten om förvaringsbestämmelsernas betydelse medförde vidare att tillståndsmyndigheterna uppmärksammade förvaringsfrågan i högre grad. Säkerhetstänkandet har således i väsentlig mån ökat under 1990-talet.

Trots att vapenägarnas förvaringsmetoder sålunda generellt sett förbättrats, finns det fortfarande alltför många som slarvar med förvaringen. Detta visar sig inte minst i statistiken över stulna och förkomna skjutvapen. De i särklass vanligaste brottsplatserna, där skjutvapen tillgripits, är bostäder och fritidshus. Det finns därför all anledning att ytterligare uppmärksamma och skärpa förvaringsbestämmelserna.

10.7.2 De allmänna förvaringsbestämmelserna

Skjutvapen skall förvaras i säkerhetsskåp eller annat lika säkert förvaringsutrymme. Enbart delad förvaring av skjutvapen accepteras således inte längre. Vissa mindre farliga skjutvapen och liknande samt ammunition undantas från kravet på förvaring i säkerhetsskåp.

Förvaringsbestämmelsen förenas med en övergångsbestämmelse som, beträffande skjutvapen för vilka tillstånd meddelats före lagens ikraftträdande, under fem års tid medger förvaring enligt de nuvarande bestämmelserna.

Vilken förvaringsmetod är säkrast?

När vapenägaren inte har omedelbar kontroll över sitt vapen skall detta förvaras på ett säkert sätt. Enligt de nuvarande reglerna skall skjutvapen förvaras antingen i säkerhetsskåp, annat lika säkert ställe eller delade, s.k. delad förvaring.

Det finns olika meningar om vilken förvaringsmetod som är den bästa. De flesta menar dock att förvaring i säkerhetsskåp är det säkraste förvaringssättet. Mot detta kan i och för sig invändas att en inbrottstjuv som lyckas forcera ett säkerhetsskåp eller t.o.m. tillgripa hela skåpet, får tag på kompletta vapen. Förvaring i ett säkerhetsskåp, som uppfyller de normer som föreskrivits av Rikspolisstyrelsen, innebär dock ett avsevärt försvarande för en inbrottstjuv, jämfört med om skjutvapnen inte förvaras i ett sådant. Tjuven måste förbereda sig för att antingen tillgripa och transportera hela det tunga och i bland fast monterade säkerhetsskåpet eller för att med skärbrännare eller liknande forcera dess plåt. Ett säkerhetsskåp förhindrar således att tillfällighetstjuven kommer över skjutvapen i samband med ett bostadsinbrott, vilket är ett argument som starkt talar för bruket av säkerhetsskåp. En gärningsman som särskilt är ute efter skjutvapen är nämligen under alla omständigheter mycket svår att helt stoppa. Vad som här sagts om säkerhetsskåp gäller naturligtvis endast under förutsättning att vapenägaren inte förvarar dess nyckel på ett sådant sätt att tjuven lätt hittar denna och på så sätt kan ta sig in i skåpet. Utredningen återkommer nedan till vikten av att nyckeln förvaras på ett säkert sätt. Ett annat tungt vägande argument som talar för bruk av säkerhetsskåp är att den som innehar ett säkerhetsskåp som regel alltid nyttjar detta för förvaring av sina skjutvapen. Den som avser att förvara sina skjutvapen delade kan däremot i högre grad förväntas slarva med förvaringen. Det är nämligen besvärligare att plocka i sär vapnen och gömma undan dem än att låsa in dem i ett skåp. Sammantaget är utredningen av den åsikten att förvaring av skjutvapen i säkerhetsskåp är ett säkrare förvaringsalternativ än s.k. delad förvaring.

Av utredningens undersökning har det framgått att flera stölder av vapen skett ur vapenskåp. Först kan det konstateras att de anmälningar som vapenutredningen studerat, regelmässigt endast anger att vapnen tillgripits ur vapenskåp. Ett vapenskåp behöver dock inte vara detsamma som ett säkerhetsskåp. Det finns anledning att anta att de i anmälningarna omnämnda vapenskåpen i flera fall säkerhetsmässigt inte uppfyller de krav som ställs för att de skall klassas som säkerhetsskåp. Att stölder skett ur sådana vapenskåp skulle därmed inte vara så förvånande. Vidare framgår det av statistiken över stulna skjutvapen att flera av stölderna ur vapenskåp skett med hjälp av nyckel till skåpet. Vid några av dessa stölder har gärningsmannen funnit nyckeln i närheten av skåpet. Andra tillgrepp har skett av någon närstående till vapenägaren, som vetat var nyckeln förvarats. Den grundläggande förutsättningen för att skjutvapen skall vara säkert förvarade i ett säkerhetsskåp är naturligtvis att nyckeln till skåpet inte finns tillgänglig för obehöriga personer. Det finns därför all anledning att inskräpa vikten av att nyckeln förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kommer åt den. Nyckeln till vapenskåpet måste förvaras minst lika säkert som nyckeln till bostaden, t.ex. på den nyckelknippa vapeninnehavaren tar med sig när han lämnar hemmet. Finns det risk för att någon anhörig eller bekant skulle kunna tänkas tillägna sig skjutvapnen bör vapenägaren härutöver iakttä extra försiktighet.

Ännu säkrare än förvaring av kompletta skjutvapen i ett säkerhetsskåp, är delad förvaring i säkerhetsskåp. Sådan förvaring kräver att vapeninnehavaren har tillgång till minst två säkerhetsskåp. Med en sådan förvaring minskar risken väsentligt för att en inbrottstjuv får tillgång till kompletta skjutvapen. Att införa ett så kostsamt förvaringsalternativ generellt är emellertid inte realistiskt i nuläget. Däremot kan det bli aktuellt att ställa ett sådant krav på vissa vapeninnehavare, genom meddelande av särskild förvaringsföreskrift.

Ett annan säkerhetsåtgärd kan vara att förse skjutvapnen med patronlägeslås. Skjutvapen försedda med sådant lås är betydligt mindre intressanta i brottsammanhang. Det lär dessutom finnas patronlägeslås som är väl synliga även när de låsts fast i vapnet, vilket medför att ett sådant vapen varken går att skjuta med eller lämpar sig att använda vid hot om brott. Patronlägeslås är en relativt billig säkerhetsåtgärd som utredningen gärna skulle se användas i större utsträckning. Något förslag härom lämnas dock inte, dels därför att utredningen varken har haft möjlighet att närmare studera marknaden för sådana lås eller dess tillförlitlighet, dels eftersom det ännu inte finns godtagbara låskonstruktioner till alla vapentyper¹¹.

¹¹ Försvarsmakten har planer på att förse skjutvapen som förvaras hemma hos bl.a. hemvärnsmän med patronlägeslås. I dag gäller att sådana skjutvapen skall förvaras minst i delat skick.

Vilka minimikrav kan ställas på förvaring av skjutvapen?

Med hänsyn till fördelarna med förvaring av skjutvapen i säkerhetsskåp vore det önskvärt att alla skjutvapen förvarades minst på detta sätt. 1987 års vapenutredning var av samma uppfattning, men fann det inte realistiskt att generellt uppställa krav på så dyrbar förvaringsanordning. Förhållandena är dock annorlunda i dag. Tillståndsmyndigheterna förespråkar generellt förvaring i säkerhetsskåp. Vissa myndigheter t.o.m. kräver det för att tillstånd till innehav av skjutvapen skall meddelas, vilket i praktiken innebär att förvaring i säkerhetsskåp redan i dag är ett minimikrav på flera orter i landet. Genomgången av tillståndsärenden under 1995 visade vidare att nästan alla som i dag skaffar ett nytt skjutvapen uppger att de har säkerhetsskåp eller avser att införskaffa ett sådant. Även andra vapenägares uppmärksamhet beträffande förvaring av skjutvapnen har ökat väsentligt, vilket medfört att många av dem skaffat säkerhetsskåp. Att i dag införa en bestämmelse om att skjutvapen skall förvaras i säkerhetsskåp skulle således inte drabba så många vapenägare ekonomiskt som var fallet vid tiden för 1987 års vapenutredning. Samtidigt skulle ännu fler vapenägare bli tvungna att se över och förbättra sin förvaring. Vidare skulle en enhetligare reglering medföra en väsentlig avlastning för vapenhandläggarna vid tillståndsmyndigheterna. Mycket tid går i dag åt dels till att informera vapeninnehavarna om rådande förvaringsbestämmelser, dels till hanteringen av särskilda förvaringsföreskrifter. Slutligen talar priset på nya skjutvapen, vilket är relativt högt, också för att en sådan bestämmelse inte skulle vara oskälig. Det är inte orimligt att mena att den som anser sig ha råd att skaffa sig ett nytt skjutvapen också bör ha råd att bekosta en säker förvaring av vapnet.

Sammanfattningsvis anser utredningen att det i vapenlagen bör införas en bestämmelse om att skjutvapen skall förvaras i säkerhetsskåp eller i något annat lika säkert förvaringsutrymme. Med det senare avses att förvaring i ännu säkrare utrymme, som t.ex. i vapenkassun, naturligtvis också kan godtas. Enbart s.k. delad förvaring godtas däremot inte.

Effektbegränsade skjutvapen, andra föremål m.m.

Det strängare förvaringskravet bör alltså gälla för skjutvapen, i vart fall sådana med full effekt. Tveksammare ställer det sig beträffande t.ex. start- och signalvapen samt obrukbara och effektbegränsade skjutvapen. Detsamma gäller sådana föremål som, vid tillämpning av vapenlagen, skall behandlas som skjutvapen (nuvarande 1 kap. 3 § vapenlagen) samt ammunition. Sådana skjutvapen/föremål är ofta av relativt lågt förmögenhetsvärde, vilket skulle medföra att det vore orimligt att kräva inköp av ett dyrt säkerhetsskåp att förvara dem i. Främsta anledningen till att de bör undantas är emellertid att de är betydligt mindre farliga än vad skjutvapen med full effekt är. Samma synpunkter kan göras gällande beträffande ammunition. Utredningen menar därför att sådana föremål som omnämns i 1 kap. 4 § och 7 § andra stycket vapenlagen samt ammunition bör vara undantagna från det strängare förvaringskravet. I stället bör det för sådana föremål uppställas ett något mindre strängt förvaringskrav, nämligen att de förvaras på ett sådant sätt att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt dem. Härmed avses att de skall förvaras på samma sätt som är fallet i dag, dvs. under säkert lås eller på annat lika betryggande sätt. Den vapeninnehavare som innehar dylika föremål bör naturligtvis, i den mån han har ett säkerhetsskåp, därvid förvara föremålen i detta.

En övergångsbestämmelse

Förvaringsbestämmelsen är tillämplig på alla skjutvapeninnehav. För dem som sedan tidigare innehar skjutvapen bör det emellertid finnas en övergångsbestämmelse för att ge dem tid att anpassa sig till de nya bestämmelserna. Lämpligen bör tidsgränsen i övergångsbestämmelsen sättas till fem år. För den som redan innehar skjutvapen, men som söker tillstånd att inneha ett nytt sådant, bör dock det strängare kravet på förvaring gälla för att tillstånd skall meddelas.

Bemyndiganden

Regeringen har i dag bemyndigande att meddela föreskrifter om kraven på vapenhandlares, museers och sammanslutningars förvaring. De föreskrifter som meddelats beträffande enskilda vapeninnehavares förvaring har förmodligen meddelats med stöd av regeringens allmänna kompetens enligt 8 kap. regeringsformen. För tydlighetens skull bör dock ett bemyndigande härom skrivas in i vapenlagen.

I dag gäller att Rikspolisstyrelsen har rätt att föreskriva de närmare detaljerna om tillämpningen av förvaringsbestämmelserna, såsom t.ex.

vad som menas med säkerhetsskåp och annan lika säker förvaring. Detta bör alltså gälla.

10.7.3 Särskild förvaringsföreskrift

Särskild förvaringsföreskrift skall även framdeles kunna meddelas en enskild vapeninnehavare eller en vapenhandlare. Bestämmelserna härom samlas i en paragraf i kapitlet rörande förvaring m.m.

Bestämmelser om att tillstånd får förenas med villkor att skjutvapen skall förvaras på viss sätt finns i dag, beträffande enskilda vapeninnehavare, i 2 kap. 5 § och 5 kap. 5 §, samt beträffande vapenhandlare i 2 kap. 10 §.

Även om de allmänna förvaringsbestämmelserna skärps kan det fortfarande finnas fall då det är befogat att ställa ännu högre krav på förvaringen, t.ex. att dessa förvaras delade i två säkerhetsskåp eller i kassun. Så kan vara fallet om en vapeninnehavare har ett stort antal vapen eller flera vapen av särskilt farlig art. En annan situation där särskild förvaringsföreskrift bör meddelas är när förvaring av skjutvapen sker hos annan än vapeninnehavaren. Polismyndigheten bör därför även fortsättningsvis ha möjlighet att utfärda särskilda förvaringsföreskrifter i enskilda fall. Utredningen föreslår att bestämmelserna i detta hänseende samlas i en paragraf i kapitlet rörande förvaring m.m.

10.7.4 Vapen under uppsikt och transport av vapen

Gränsen mellan förvaring och uppsikt över skjutvapen och ammunition vid användning förtydligas.

Även gränsen mellan enskild vapeninnehavares förflyttning av skjutvapen i samband med användning och transport i egentlig mening förtydligas.

Rikspolisstyrelsen ges föreskriftsrätt beträffande hur man skall förfara med skjutvapen och ammunition vid förflyttning och yrkesmässig transport av skjutvapen och ammunition.

Uppsikt

Under förvaringsbegreppet ryms även de situationer då innehavaren använder sig av eller förflyttar sig med skjutvapen eller ammunition.

Därunder har innehavaren att ta hand om egendomen och hålla den under sådan uppsikt att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt den. Enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter skall med uppsikt över vapnet förstås att innehavaren har omedelbar kontroll över det. Att lämna en närmare definition än vad som gjorts i Rikspolisstyrelsens föreskrifter är, enligt utredningens mening, knappast möjligt.

Förflyttning av skjutvapen

Med förflyttning av skjutvapen menar utredningen den transport av skjutvapen som enskild företar, exempelvis mellan hemmet och skjutbanan eller jakten, något som systematiskt närmast hör hemma under förvaringsbegreppet.

En förhållandevis stor del av de stulna eller förkomna skjutvapnen har försvunnit när de varit under förflyttning. Flera fall av flagrant slarv uppmärksammades vid genomgången av samtliga anmälningar som kommit in till det speciella vapenregistret under första halvåret 1996. Som exempel kan nämnas skjutvapen som lämnats kvar på parkeringsplats, lagts på taket av bilen eller fallit ur bagaget under färd. Ett sådant slarv med skjutvapen kan naturligtvis inte tolereras. Återkallelse av innehavstillståndet på grund av att innehavaren visat oaktsamhet med vapnet bör bli aktuellt i sådant fall. Emellertid föreslår utredningen härutöver att förvaringsbestämmelserna generellt skall straffsanktioneras (se avsnitt 13.3.3). För att kunna finna någon skyldig till brott mot förvaringsbestämmelserna krävs att dessa är enkla och tydliga. Lämpligen sker detta genom att Rikspolisstyrelsen ges bemyndigande att meddela föreskrifter om förflyttning av skjutvapen.

Transport av skjutvapen i övrigt

Om man tar del av äldre lagtext och förarbeten till denna framgår det att bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 4 § vapenlagen reglerar förhållandet att skjutvapen eller ammunition skickas eller för annans räkning transporteras. Således torde bestämmelsen inte ta sikte på det förhållandet att en enskild förflyttar sina skjutvapen (exempelvis mellan hemmet och skjutbanan eller jakten) eller ens yrkesmässig transport av egna skjutvapen i egen regi. Sådant förflyttning/transport av skjutvapen faller i stället under bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 1 § vapenlagen, som stadgar att en innehavare av skjutvapen skall hålla egendomen under sådan uppsikt att det inte finns någon risk att någon obehörig kommer åt den.

Bestämmelsen om transport av skjutvapen m.m. är straffsanktionerad. Emellertid finns det inte närmare uttolkat vad som skall avses med att betryggande åtgärder skall vidtas för att förhindra obehöriga att komma åt vapnen. Rikspolisstyrelsen har inte, liksom inte heller vid förflyttning av skjutvapen, någon föreskriftsrätt på området. Härigenom anses det vara snart sagt en omöjlighet, utom i särskilt flagranta fall, att fälla någon till ansvar för brott mot bestämmelsen.

En arbetsgrupp inom Rikspolisstyrelsen arbetar för närvarande med en översyn av säkerheten vid extremt skyddsvärda transporter i samband med Försvarmaktens och förvarsindustrins hantering av vapen och ammunition. Arbetsgruppen har tagit kontakt med och också överlämnat en skrivelse till utredningen med förslag att föreskriftsrätten för Rikspolisstyrelsen i fråga om transporter av skjutvapen m.m. ses över. Ett huvudsakligt argument för att sådan föreskriftsrätt bör övervägas är enligt arbetsgruppen att transportererna, i takt med Försvarmaktens skärpta förvaringsåtgärder (som t.ex. att samla mobiliseringsförrådets skjutvapen inne på regementsområdena), blivit väsentligt mer utsatta och åtråvärda som en möjlighet att tillskansa sig skjutvapen. I sammanhanget kan nämnas att föreskriftsrätt finns vad avser Försvarmaktens skjutvapen. Huruvida föreskrifter beträffande transporten föreligger eller ej är sålunda i dag beroende på om transporten sker i regi av Försvarmakten eller av en civil vapentillverkare och/eller transportör. Att klara bestämmelser finns om vad som krävs i detta hänseende är, enligt arbetsgruppen, av betydelse för vilka säkerhetsåtgärder som faktiskt vidtas av transporterande företag. Det kan nämligen finnas risk för att mer kostsamma åtgärder inte vidtas om det inte uppställs specifika krav härpå. Slutligen kan nämnas att det även i Rikspolisstyrelsens rapport *Illegala vapen* föreslås att Rikspolisstyrelsens föreskriftsrätt utökas så att de nuvarande allmänna råden i denna del omarbetas till föreskrifter.

Enligt utredningens mening bör reglerna om transport av skjutvapen omfatta alla transporter i egentlig mening, dvs. sådana som inte endast innebär att innehavaren förflyttar sina vapen t.ex. till och från skjutbanan eller jaktpasset. Utredningen föreslår därför att bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 4 § vapenlagen (föreslagna 6 kap. 4 § VL) ändras på så sätt att transporter av skjutvapen eller ammunition, som inte endast utgör en sådan förflyttning som nyss nämnts, skall inbegripas. Denna bestämmelse, tillsammans med bestämmelsen i nuvarande 5 kap. 1 § vapenlagen (föreslagna 6 kap. 2 § VL), skulle således komma att innebära att alla transporter av skjutvapen skall ske på ett säkerhetsmässigt betryggande sätt, vare sig det rör sig om egen eller annans egendom. Detta innebär ingen ändring i sak utan är mer av systematisk natur.

Utredningen menar vidare att det behövs klarare detaljreglering om vad som bör iaktas vid transport av skjutvapen och ammunition, främst

för att höja säkerheten i detta avseende men också för att kunna beivra eventuellt brott mot bestämmelsen. Utredningen föreslår därför att Rikspolisstyrelsen ges föreskriftsrätt i ämnet. Rikspolisstyrelsen kan då meddela föreskrifter om vad som skall iakttas vid alla former av förflyttning/transport av skjutvapen och ammunition.

10.7.5 Förvaring hos annan

Möjligheten att förvara skjutvapen hos annan utvidgas. För att få förvara sina skjutvapen hos någon annan krävs dock antingen att innehavaren inte själv kan ta hand om sina skjutvapen eller att det annars föreligger särskilda skäl.

Tillstånd från polismyndigheten krävs för att få förvara vapen hos annan.

Huvudregeln i dag är att en vapeninnehavare själv skall ta hand om sitt skjutvapen. Det undantag härifrån, som omnämns i vapenlagen, är möjligheten till s.k. långtidsförvaring av vapnet hos annan i de fall vapeninnehavaren är förhindrad att själv ta hand om sitt skjutvapen. Innehavaren deponerar i sådant fall sitt skjutvapen hos någon annan, efter skriftlig anmälan till polismyndigheten. Utan direkt stöd i vapenlagen accepteras i praktiken också att undantag från huvudregeln görs i vissa andra fall. Typexemplet på en sådan accepterad förvaring hos annan är en sons eller dotters förvaring av skjutvapen i föräldrahemmet. Enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd bör ett sådant förfarande kunna medges undantagsvis.

Frågan om förvaring hos annan behandlades senast av vapenlagsutredningen. Dess ställningstagande var att huvudregeln även fortsättningsvis borde vara att vapen tas om hand av innehavaren. Vapenlagsutredningen anförde vidare: Detta är bl.a. en förutsättning för att polisen i sin tjänsteutövning skall kunna göra rimliga antaganden om var vapnen finns. I undantagsfall kan emellertid beaktansvärda behov finnas att förvara vapnet hos någon annan. Ett sådant medgivande bör enligt vår uppfattning kunna lämnas i den omfattning det efterfrågas när beaktansvärda behov finns och då förvaring kan ordnas på betryggande sätt. Behovet skulle därmed, enligt vapenlagsutredningen, redan vara tillgodosett, under förutsättning att vapenärendena behandlas med den enhetlighet som bör eftersträvas. Vapenlagsutredningen förutsatte att Rikspolisstyrelsen vidtog nödvändiga åtgärder härvidlag¹².

¹² Vapenlagen och EG; SOU 1994:4 s. 95 ff.

Även 1995 års vapenutredning menar att huvudregeln bör vara att skjutvapen tas om hand av tillståndshavaren. I de fall denne är förhindrad att själv ta hand om sitt vapen bör han dock, liksom i dag, kunna få förvara detta hos någon annan. Även i andra fall kan det emellertid finnas skäl att medge att vapen förvaras hos annan. Utredningen tänker då främst på situationer som redan i dag faktiskt accepteras. Det kan också finnas liknande fall, vid vilka förvaring hos annan framstår som väsentligt mera lämpligt än förvaring hos tillståndsinnehavaren. Så kan t.ex. vara fallet om inbrottsrisken är betydligt större i vapenägarens bostad än den föreslagna förvararens bostad. Om förvaring hos annan accepteras bör det också enligt utredningens mening framgå av vapenlagen. Utredningen föreslår därför att det i kapitlet för förvaring m.m. införs en bestämmelse som reglerar även dessa sistnämnda situationer.

Tillståndsplikt

Långtidsförvaring hos annan kräver i dag endast en anmälan till polismyndigheten om förhållandet. Polismyndigheten har i princip ingen möjlighet att förhindra att depositionen kommer till stånd. Om förvaring hos den andre framstår som klart olämplig kan visserligen bestämmelserna om omhändertagande av skjutvapnet samt återkallelse av vapentillståndet tillämpas. Utredningen menar dock att förfarandet med enbart en anmälan är alltför lättvindigt. Den som betros med skjutvapen även om det inte är för att skjuta med bör dessförinnan bli föremål för en lämplighetsprövning. Utredningen föreslår därför att förfarandet blir tillståndspliktigt. Vapeninnehavaren har att ansöka hos polismyndigheten i den ort han är folkbokförd om att få förvara sina skjutvapen hos en annan, särskilt namngiven, person. Polismyndigheten företar därefter en prövning av denna persons lämplighet, genom att remittera ärendet till den polismyndighet där den tilltänkte förvararen är folkbokförd. Endast den som är ordentlig och pålitlig bör komma i fråga för uppdraget. Personen måste också ha tillfredsställande möjligheter att förvara skjutvapnet. Dock bör det inte krävas att personen själv är vapeninnehavare eller i övrigt uppfyller kraven för att erhålla tillstånd att inneha skjutvapen. Den som förvarar vapnet får nämligen bruka det endast om han har rätt att självständigt låna vapnet.

Tillstånd att förvara sina skjutvapen hos annan får, utom i de fall tillståndshavaren inte kan ta hand om sina vapen, meddelas endast om det föreligger särskilda skäl. Förutom lämplighetsprövningen av förvararen skall polismyndigheten således pröva skälen för förvaring hos annan. Det ankommer på vapeninnehavaren att visa att förvaring hos annan utgör ett väsentligt bättre och säkrare alternativ än egen förvaring.

Det är därvid inte acceptabelt att förvaring hos annan blir ett alternativ till att vapeninnehavaren själv skaffar ett säkerhetsskåp. Andra tungt vägande skäl för att förvaring hos annan är säkrare måste härutöver anföras.

Övriga frågor

Tillstånden bör alltid tidsbegränsas i de fall förvaringen hos annan inte förväntas bli permanent. Den nuvarande bestämmelsen om att förvaring hos annan endast får ske under högst tre år åt gången, kan därmed utgå, men bör kunna tjäna som vägledning i fråga om normaltidsför ett tidsbegränsat tillstånd. Vidare bör alltid tillstånd till förvaring hos annan förenas med särskild förvaringsföreskrift, såväl för vapeninnehavaren som förvararen.

Det kan noteras att det inte är tillåtet för en vapeninnehavare, som erhållit tillstånd att förvara sina vapen hos någon annan, att själv förvara vapnet. Vapnet skall, om det inte används, alltid förvaras hos en och samma person och polismyndigheten skall ha kännedom om förhållandet. Detta är särskilt viktigt för polisens operativa verksamhet.

10.7.6 Kontroll av att förvaringsbestämmelserna följs

Den som meddelats särskild förvaringsföreskrift är skyldig att låta inspektera att föreskriften följs.

Tillståndsmyndigheterna har i dag ingen direkt befogenhet att närmare kontrollera hur en enskild vapeninnehavare förvarar sina skjutvapen. Det är tveksamt om det är förenligt med vapenlagen att exempelvis kräva att en tillståndssökande skall uppvisa kvitto på inköpt säkerhetsskåp, eftersom delad förvaring av skjutvapen är en lagstadgad möjlighet. Tillståndsmyndigheten kan endast uppmärksamma sökanden på förvaringsbestämmelserna och tillfråga denne om hur han avser att lösa förvaringsfrågan.

Att förvaring av skjutvapen i säkerhetsskåp uppställs som ett krav i vapenlagen innebär att möjligheterna att kontrollera att förvaringsbestämmelserna följs ökar. Det finns då inget som hindrar att en tillståndsmyndighet fordrar att vapeninnehavaren på något sätt styrker att han uppfyller kravet. För att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen kan myndigheten således kräva att sökanden företer intyg om installerat säkerhetsskåp eller kvitto på inköpt sådant.

Från bl.a. tillståndsmyndigheterna och utredare av våldsbrottslighet har det emellertid rests krav på möjlighet till en vidare kontroll av förvaringen, dvs. att inspektion av förvaringsutrymmena skall få företas. Också den statistik över stulna/förkomna skjutvapen som finns tillgänglig talar starkt för att det behövs en närmare kontroll av att förvaringsbestämmelserna följs.

1987 års vapenutredning föreslog en bestämmelse om att den som har tillstånd att inneha vapen skulle vara skyldig att låta tillståndsmyndigheten inspektera förvaringsutrymmen för vapnet och tillhörande ammunition. Inspektionen skulle föregås av en underrättelse från tillståndsmyndigheten. Utredningens förslag mötte dock starkt motstånd från en mängd remissinstanser och förslaget ledde inte till lagstiftning¹³.

Även 1995 års vapenutredning anser att mycket vore att vinna på att tillståndsmyndigheten finge möjlighet att i vissa fall inspektera en vapeninnehavares förvaring av sina skjutvapen. Mycket talar också för att den allmänna inställningen till en sådan kontroll numera är annorlunda än vad den tidigare varit. Av väsentlig betydelse härvidlag är naturligtvis formerna för inspektionen.

I och med att förvaringsbestämmelserna straffsanktioneras blir i och för sig bestämmelserna om husrannsakan tillämpliga. Proportionalitetsprincipen, som alltid skall beaktas i samband med användning av tvångsmedel, begränsar dock utrymmet för att genomföra husrannsakan på grund av misstanke om bristande förvaring. Det hade därför varit av värde att i vapenlagen ta in en bestämmelse som ger tillståndsmyndigheten rätt att företa en inspektion utan att sådana förutsättningar som måste vara för handen för att en husrannsakan skall få företas föreligger. Emellertid måste vissa viktiga aspekter i sammanhanget beaktas. Den främsta är naturligtvis att en inspektionsrätt inte i alltför hög grad får kränka den enskildes integritet. I och för sig kan det anföras att inspektioner som dessutom, vilket ofta är fallet här, skall genomföras i den enskildes bostad alltid i viss mån är ett ingrepp i den enskildes personliga sfär. Den som ägnar sig åt en så pass farlig verksamhet som nyttjande av skjutvapen måste dock, enligt utredningens mening, finna sig i att samhället vidtar vissa mått och steg för att kontrollera säkerheten kring verksamheten. Däremot är det tveksamt om det finns anledning att medge inspektionsrätt beträffande alla vapeninnehavare. Det finns också anledning att fundera över formerna för inspektionen.

När det gäller förvaring enligt de allmänna förvaringsbestämmelserna menar utredningen att uppvisande av kvitto på inköpt säkerhetsskåp, eller intyg från någon trovärdig person om att sådant finns hos vapeninnehavaren, är en tillräcklig kontrollåtgärd. Förutom hänsynen till den enskildes integritet kan det nämligen också anföras att tillståndsmyndigheten

¹³ SOU 1989:44 s. 191 ff., prop. 1990/91:130 s. 43.

dighetens resurser i vart fall inte medger att vapeninnehavarnas förvaring i någon större utsträckning kontrolleras genom inspektion. Vid misstanke om flagrant brott mot bestämmelserna kan dessutom husrannsakan komma i fråga.

När särskild förvaringsföreskrift meddelas är det ofta fråga om en större mängd skjutvapen eller särskilt farliga sådana. I sådana fall kan det vara mer befogat att medge rätt att inspektera förvaringen. Utredningen föreslår därför att tillståndsmyndigheten ges sådan rätt när särskild förvaringsföreskrift meddelats. Vad avser formerna för inspektionen är det viktigt att den företas på ett sådant sätt att den enskildes integritet kränks i så liten mån som möjligt. Inspektionen bör därför föregås av en underrättelse om åtgärden i god tid före besöket. Vapeninnehavaren bör få meddelande om åtgärden minst ett par veckor före inspektionen. Vidare bör inspektionen alltid företas av någon som har en nära anknytning till tillståndsenheten, eller av tillståndsmyndigheten har förordnats att genomföra sådana inspektioner. Åtgärden får exempelvis inte vara ett led i annan polisverksamhet utan får endast utföras i klart syfte att enkom inspektera förvaringen av skjutvapnen. I detta ligger naturligtvis att den som inspekterar förvaringen inte får bereda sig tillträde till annat ställe i bostaden än just förvaringsutrymmet.

Den som vägrar tillståndsmyndigheten eller den som särskilt förordnats för sådant ändamål kan i första hand dömas till böter eller fängelse i högst sex månader för brott mot bestämmelserna i 6 kap. vapenlagen. Det kan naturligtvis också bli fråga om att återkalla vapentillstånden.

En övergångsbestämmelse bör införas som fastslår att skyldigheten att låta inspektion företas gäller endast beträffande sådan förvaringsföreskrift som meddelats efter den nya lagens ikraftträdande.

10.7.6 Vapenhandlares, sammanslutningars och museers förvaring

Utredningen lämnar inga förslag till ändring av den nuvarande ordningen, som särskilt berör vapenhandlare, sammanslutningar och museer. Noteras kan endast att bestämmelserna som ger tillståndsmyndigheten rätt att meddela särskild förvaringsföreskrift samlats i en paragraf i kapitlet rörande förvaring av skjutvapen m.m.

11 Återkallelse av tillstånd m.m.

11.1 Återkallelse av innehavstillstånd

11.1.1 Gällande rätt m.m.

Enligt 6 kap. 1 § vapenlagen får ett vapentillstånd återkallas av polismyndigheten om

- a) tillståndshavaren missbrukat vapnet,
- b) tillståndshavaren visat oaktsamhet med vapnet,
- c) tillståndshavaren på annat sätt visat sig olämplig att inneha vapen,
- d) förutsättningarna för tillståndet inte längre finns¹, eller
- e) det annars finns någon skälig anledning att återkalla tillståndet.

Ett tillstånd att inneha ammunition får återkallas enligt samma grunder som anges i 1 § a, d och e (6 kap. 2 § VL).

Rikspolisstyrelsens allmänna råd behandlar utförligt frågan om när återkallelse bör ske. Bl.a. sägs att det, beträffande återkallelse på grund av brister i den personliga lämpligheten, i princip bör föreligga starkare skäl för att återkalla ett vapentillstånd än för att avslå en vapenansökan. I råden anges vidare vissa omständigheter som regelmässigt bör medföra att en persons fortsatta vapeninnehav omprövas. Dessa är när innehavaren

- * dömts för grovt brott, i första hand där skjutvapen commit till användning,
- * dömts till frihetsstraff för brott mot jaktlagstiftningen,
- * missbrukat vapen,
- * grovt åsidosatt regler för förvaring av vapen,
- * förfallit till allvarlig asocialitet eller missbrukar alkohol, narkotika etc.,
- * dömts för grovt rattfylleri eller
- * drabbats av sådan allvarlig sjukdom, att hans lämplighet kan ifrågasättas.

Ett flertal i och för sig mindre allvarliga brott och förseelser kan också tillsammans utgöra skäl för en återkallelse.

Om 6 kap. 1 § d vapenlagen sägs särskilt: Ett vapentillstånd kan återkallas om förutsättningarna för vapeninnehavet på ett väsentligt sätt förändrats i förhållande till omständigheterna vid tillståndsgivningen, t.ex. om behov av vapnet inte längre föreligger. Förutsättningarna kan som regel sägas vara så ändrade att tillståndet bör kunna återkallas, om omständigheterna är sådana att tillstånd inte skulle beviljats om frågan prövats i den nya situationen. Det skulle dock föra alltför långt att återkalla alla tillstånd där sådana

¹ Förutsättningen under punkten d) infördes år 1992, främst för att tydligt markera att återkallelse får ske även i sådana fall där t.ex. tillståndshavaren inte längre kan anses ha behov av vapnet, när synnerliga skäl att inneha ett enhandsvapen inte längre föreligger eller när en person inte längre uppfyller kraven för tillstånd.

förändringar skett. I varje enskilt ärende måste en självständig bedömning göras. Som exempel på ett typfall som avses med denna punkt anges att den som inte är aktiv medlem i skytteförening normalt inte anses ha behov av att inneha målskyttevapen (RPS FS 1996:6, 17 kap.).

11.1.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Vapenutredningens enkät till landets vapenregisterenheter

Omkring 90 procent av tillståndsenheterna har svarat på frågorna om återkallelse. En uppskattning utifrån detta är att 500–600 tillstånd att inneha skjutvapen återkallas per år. Siffran är relativt konstant åren 1992–1995. Första halvåret 1996 var den något lägre. Omkring 40 procent av återkallelserna har föregåtts av omhändertagande av vapnet. Det allmänna intrycket är att praxis varierar en del mellan distrikten.

Återkallelserna bygger i huvudsak på följande grunder:

a) tillståndshavaren har missbrukat vapnet	
missbruk av vapen	1,8 %
använt vapnen till annat ändamål än tillståndet beviljats för	0,4 %
b) tillståndshavaren har visat oaktsamhet med vapnet	
ingen uppgift	
c) tillståndshavaren har visat sig olämplig att inneha vapen	
dömts för rattfylleri	22,7 %
dömts för våldsbrott (utan förekomst av skjutvapen)	15,9 %
missbruk av alkohol narkotika el. annat	15,0 %
drabbats av allvarlig sjukdom	10,5 %
dömts för grovt brott (ej våldsbrott, ej förekomst av skjutvapen)	8,1 %
grovt åsidosatt regler för förvaring	6,5 %
dömts för brott där skjutvapen förekommit	4,8 %
dömts för brott mot jaktlagstiftningen	2,9 %
d) förutsättningar för tillstånd föreligger inte längre	
bristande behov m.m.	7,6 %
e) annan skälig anledning ²	
självordsförsök, mindre allvarlig brottslighet m.m.	3,7 %

² I enkäten ställdes frågan vad återkallelserna huvudsakligen grundat sig på. Registermyndigheterna fick olika alternativ, som t.ex. dömts för våldsbrott och förutsättningarna för tillstånd föreligger inte längre. Med bland alternativen fanns dock inte exempelvis dömts för flera brott av mindre allvarlig art eller risk för missbruk av vapen (t.ex. självmordbenägenhet), varför registermyndigheterna huvudsakligen angett återkallelser på sådana grunder under annan skälig anledning. I förhållande till bestämmelserna i vapenlagen borde i stället flertalet av kanske t.o.m. alla de fall som ligger bakom summan 3,7 % räknas in under tillståndshavarens olämplighet att inneha skjutvapen. Bland svaren finns faktiskt inte angivet något exempel på annan särskild anledning i lagens mening.

I omkring 90 procent av fallen utgör således vapenlagens förutsättningar a c (av vilka a och b snarast kan sägas vara undergrupper till c) grunden för återkallelse av tillstånd att inneha skjutvapen. Även den andel som i enkätsvaren angetts under annan skälig anledning bör i huvudsak räknas hit.

11.1.3 Särskilt om återkallelse på grund av bristande behov

En av grunderna för att återkalla ett vapentillstånd är att innehavaren inte längre har behov av vapnet eller det inte, beträffande helautomatiska vapen eller enhandsvapen, längre föreligger synnerliga skäl. Dessa fall ryms under grunden förutsättningar för tillstånd föreligger inte längre. Emellertid ryms även andra fall under denna rubricering och det är relativt få vapen som återkallas med anledning av att innehavaren inte längre kan anses ha behov av vapnet.

En person med jägarexamen skall antas ha behov av vapen, oavsett om han är aktiv eller ej. Därför kan det främst bli aktuellt att på grund av bristande behov återkalla tillstånd till innehav av målskyttevapen samt enhandsvapen för jakt.

Främsta anledningen till att inte fler tillstånd återkallas av det ovan angivna skälet är att polismyndigheterna har små möjligheter framför allt resursmässigt att kontrollera att förutsättningarna för tillstånd alltså föreligger. Drygt 10 procent av enheterna har emellertid någon gång under de senaste tre åren följt upp att skälen för innehav av helautomatiskt skjutvapen (i några fall även tårgaspistol) kvarstår. Uppföljningen har som regel skett genom att polismyndigheten har tillskrivit innehavarna av helautomatiska vapen och uppmanat dem att styrka sina behov av vapnet. Samtidigt har de tillfrågats hur de förvarar vapnen. I något fall har aktiva skyttar sorterats undan med hjälp av skjutledare som haft god kännedom om skyttarnas aktivitet och kunskap, varvid antalet tillskrivna kunnat minimeras. De tillfrågade innehavarna har i de flesta fall varit positiva till polisens kontroll och det har inte varit några större problem att få in svar från dem. Resultatet har varit att flertalet styrkt sitt behov av vapnet medan andra fått ett incitament till att sälja eller låta lösa in det. Överlag får förfarandet ses som mycket positivt och endast ett fåtal fall, där återkallelse av tillståndet skett, har överklagats. Detsamma gäller den i sammanhanget företagna översynen av förvaringssättet.

Tillståndsenheterna har, i sina enkätsvar, föreslagit att en uppföljning av behovet m.m. lämpligen bör ske genom antingen tidsbegränsade licenser eller ett åläggande för skyttesammanslutningar att rapportera till polismyndigheten när en medlem lämnar organisationen. Dessa frågor har utredningen behandlat i avsnitt 4.10.2.

11.2 Omhändertagande av skjutvapen m.m.

11.2.1 Gällande rätt

Polismyndigheten får besluta att ett vapen med tillhörande ammunition skall tas om hand om

- a) det finns risk att vapnet missbrukas, eller
- b) det är sannolikt att tillståndet att inneha vapnet kommer att återkallas och det finns särskilda omständigheter som kräver ett omhändertagande.

Om risken för missbruk är överhängande, får vapen eller ammunition tas om hand även utan ett sådant beslut. En sådan åtgärd får vidtas av polismän, jakttillsynsmän som förordnats av länsstyrelsen, personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen. Åtgärden skall skyndsamt anmälas till polismyndigheten, som omedelbart skall pröva om omhändertagandet skall bestå (6 kap. 4 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd står det bl.a. att ett omhändertagande med anledning av risk för missbruk av vapnet förutsätter att en sådan risk konstaterats. Vidare att det inte skall vara någon regel att vapen omhändertas då det är sannolikt att tillståndet kommer att återkallas, utan att det endast skall komma i fråga om det finns skäl för det i det enstaka fallet (RPS FS 1996:6, 17.4 kap.).

11.2.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Vapenutredningens enkät till landets vapenregisterenheter

Drygt 80 procent av tillståndsenheterna har svarat på frågorna om omhändertagande. En uppskattning utifrån detta är att omkring 500 vapen omhändertas per år. Siffran är relativt konstant under åren 1992–1995. Första halvåret 1996 var den något lägre. Omkring 35 procent av fallen har inte lett till en följande återkallelse av vapentillståndet. Orsakerna till detta har framför allt varit att brott ej kunnat styrkas respektive visat sig vara av så ringa natur att grund för återkallelse inte förelegat. Många av dessa fall har i stället resulterat i en erinran. En relativt vanlig orsak har också uppgetts vara att en person som fått sina vapen omhändertagna på grund av psykisk ohälsa blivit så pass frisk att han anses kunna få inneha sina vapen igen.

11.3 Erinran

11.3.1 Gällande rätt m.m.

Det finns inget formellt erinransinstitut i lagstiftningen. Inför riksdagsbehandlingen av 1973 års vapenlag uttalade emellertid justitieutskottet, i samband med att förvaringsbestämmelserna diskuterades, att det i vissa fall i stället för återkallelse kunde vara tillfyllest att med ett påpekande om brister i fråga om förvaringen eller en erinran om möjligheten att meddela särskilda föreskrifter för att få den felande att bättra sig och förhindra ett återupprepande³.

Justitieombudsmannen har i ett beslut rörande handläggningen av ett ärende om återkallelse av tillstånd att inneha vapen uttalat bl.a. följande beträffande möjligheten att meddela erinran. Med hänsyn till att frågan om möjligheterna att meddela erinran inte är reglerad i författning kan jag inte se att det föreligger något formellt hinder mot att en polismyndighet på förekommen anledning erinrar en vapeninnehavare också om någon annan bestämmelse i vapenlagen än de allmänna förvaringsföreskrifterna, om den anser att detta är en lämplig åtgärd för att åstadkomma rättelse i ett visst fall. För att en sådan erinran skall kunna ge vapeninnehavaren tillräcklig vägledning måste den emellertid uppenbarligen ha en viss grad av konkretion. En allmänt hållen erinran om att vapeninnehavaren skall visa laglydnad och gott omdöme framstår exempelvis knappast som meningsfull. Polismyndigheten måste vidare när den utformar en erinran ha klart för sig att det rör sig om ett informellt förfarande inom ramen för dess tillsynsuppgifter enligt vapenlagen⁴.

11.3.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Vapenutredningens enkät till landets vapenregisterenheter

95 procent av myndigheterna använder sig av erinran i lindrigare fall, där tillräckliga skäl för att återkalla tillståndet inte föreligger, exempelvis vid enstaka fall av rattfylleri, ringa brottslighet, enstaka omhändertagande enligt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer (LOB), bristande förvaring eller oaktsamt förfarande med vapnet.

³ Bet. JuU1973:38 s. 27.

⁴ JO:s beslut den 29 februari 1996, dnr 666-1995.

11.4 Återkallelse av vapenhandelstillstånd

11.4.1 Gällande rätt

Ett tillstånd att driva handel med skjutvapen får återkallas av polismyndigheten om

- a) tillståndshavaren har åsidosatt en bestämmelse i denna lag eller en föreskrift eller ett villkor som meddelats med stöd av lagen,
- b) tillståndshavaren inte längre driver yrkesmässig handel,
- c) förutsättningarna för tillstånd inte längre finns, eller
- d) det annars finns någon skälig anledning att återkalla tillståndet (6 kap. 3 § VL)⁵.

Ett beslut om återkallelse av handelstillståndet gäller omedelbart endast i de fall då så har förordnats i beslutet. Ett sådant förordnande får meddelas om det finns särskilda skäl (10 kap. 2 § VL).

Enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd bör ett förordnande om att återkallelsen skall gälla omedelbart meddelas endast i undantagsfall. I övrigt hänvisas till de allmänna råd som gäller för återkallelse av innehavstillstånd, dock gäller att alternativa lösningar såsom t.ex. att byta ut en försumlig föreståndare bör övervägas i dessa fall (RPS FS 1996:6, 17.3 kap.).

Lagen (1992:1300) om krigsmateriel (KML)

Som nämnts under avsnittet om tillstånd att driva handel med skjutvapen kan en vapenhandlare också driva handel med stöd av ett s.k. tillhandahållandetillstånd, som meddelats av Inspektionen för strategiska produkter (ISP). Ett sådant tillstånd kan också enligt 16 § KML återkallas. Förutsättningarna är dock annorlunda, jämfört med vapenlagens bestämmelser. Sålunda kan ett tillstånd återkallas om

- a) tillståndshavaren åsidosatt en föreskrift i lagen om krigsmateriel eller föreskrift, villkor eller bestämmelse som har meddelats med stöd av lagen eller
- b) det finns andra särskilda skäl till återkallelse⁶.

⁵ Bestämmelsen om återkallelse av handelstillståndet erhöll sin nuvarande utformning genom lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1992, då rekvisiten under punkterna b) och d) infördes. Punkten b) ansluter till det samtidigt införda kravet på handeln skall bedrivas yrkesmässigt för att tillstånd skall få meddelas. Med punkten d) avsågs att göra klart att myndigheten har att göra en allsidig prövning av alla omständigheter som kan påverka lämpligheten av att en vapenhandlare fortsätter sin handel (SOU 1989:44 s. 139 och 140, prop. 1990/91:130 s. 64 och 65, SFS 1991:1181).

⁶ I förarbetena sägs att sådana särskilda skäl kan vara att något av de ovillkorliga exporthindren inträder. I övrigt bör ett meddelat tillstånd endast återkallas om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter (prop. 1991/92:174 s. 55, 56, 83 och 84).

Det sagda innebär att en vapenhandlare, som fått sitt handelstillstånd enligt vapenlagen återkallat, kan fortsätta att driva handel med stöd av ett tillhandahållandetillstånd. Någon samordning mellan de båda lagstiftningarna i detta hänseende finns inte.

11.4.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Enkäten till landets vapenregisterenheter

Från att ha uppskattats till omkring 1 240 tillstånd år 1989 uppgick antalet under hösten 1996 till 933 vapenhandelstillstånd. Cirka 250 nya tillstånd har, enligt enkäten, meddelats efter den 1 januari 1992. Således bör omkring 550 handelstillstånd ha återkallats sedan kraven skärptes år 1992.

Återkallelserna fördelar sig på följande grunder⁷,

Handeln bedrivs inte yrkesmässigt	72,3 %
Förutsättningar i övrigt för tillstånd föreligger inte längre	14,5 %
Annan skälig anledning	8,2 %
Brott som har samband med näringsutövningen	2,7 %
Annan misskötsamhet	1,4 %
Annan brottslighet	0,9 %

11.5 Information till tillståndsenheterna

11.5.1 Gällande rätt m.m.

Enskilda innehavare av skjutvapen

Om den som är intagen på sjukvårdsinrättning för vård av en psykisk störning innehar eller kan tänkas inneha skjutvapen och det kan antas att den intaget inte bör inneha ett sådant vapen, skall den läkare som är ansvarig för vården omedelbart anmäla förhållandet till polismyndigheten i den ort där patienten är folkbokförd. Närmare föreskrifter om anmälan meddelas av Socialstyrelsen (6 kap. 6 § VL och 13 kap. 2 § VF).

Har domstol funnit någon skyldig till brott mot vapenlagen eller vapenförordningen eller till annat brott vid vilket skjutvapen använts,

⁷ Förutsättningar för tillstånd föreligger inte längre och Annan skälig anledning bör eg. räknas samman eftersom båda grupperna innehåller t.ex. konkurs, upphörande av verksamheten och liknande beroende på att några myndigheter hänfört dessa grunder till en av kategorierna, medan vissa hänfört dem till den andra kategorin.

skall kopia av domen eller beslutet sändas till polismyndigheten i den dömdes folkbokföringsort. Motsvarande gäller för bl.a. person som driver handel med skjutvapen eller ingår i styrelsen i en skyttesammanslutning. Domstolen skall också underrätta polismyndigheten om den lämnat yrkande om förverkande helt eller delvis utan bifall (17 kap. 3 § VF).

Information om sådana omständigheter som kan medföra ett ifrågasättande av en persons vapeninnehav t.ex. misstanke om brott finns ofta hos polismyndigheterna, men på andra enheter eller andra polismyndigheter än den lokala tillståndsenheten. Det finns inga enhetliga regler för hur sådan information skall nå de olika tillståndsenheterna. Tjänsteföreskrifter över rapporteringsrutinerna utarbetas inom varje myndighet för sig.

Justitieutskottet uttalade i ett betänkande från 1995/96 att det är viktigt att det vid våldsbrott görs en prövning av om vapentillstånd skall återkallas. Utskottet utgick från att man under pågående utredningsarbete (dvs. 1995 års vapenutredning) såg över rapporteringsrutinerna inom polisen när det gällde brott som borde föranleda återkallelse av vapentillstånd⁸.

Vapenhandlare

Polismyndigheten skall minst en gång årligen låta granska handlarens inköpsförteckningar och försäljningsförteckningar med bilagor samt, när anledning finns till det, handlarens lager av skjutvapen (5 kap. 8 § VF).

Bestämmelsen i vapenförordningen om domstols underrättelseskyldighet gäller också beträffande vapenhandlare. I fråga om dessa skall underrättelse även sändas till polismyndigheten i den ort där rörelsen bedrivs (17 kap. 3 § VF).

I övrigt gäller samma förfarande hos polismyndigheten för vapenhandlare som för enskilda vapenägare i fråga om brott m.m. Varje myndighet har således egna tjänsteföreskrifter angående rapporteringsrutinerna.

⁸ Bet.1995/96:JuU12 s. 20.

11.5.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Enskilda innehavare av skjutvapen

Enkäten till landets vapenregisterenheter

Många registerenheter anser att läkare inte fullgör sin anmälnings-skyldighet i önskvärd grad. Vissa anger att de aldrig erhåller något besked från läkare om personer med psykiska störningar. Det går också att utläsa från enkätsvaren att de förekommer variation mellan distrikten i fråga om denna grund för återkallelse. Några myndigheter anser att det vore önskvärt om också socialtjänsten underrättade polisen om fall där vapeninnehav kunde ifrågasättas.

Inom vissa myndigheter passerar alla anmälningar om brott samt omhändertagandeblad vapentillståndsenheten, inom andra har den utredande personalen en skyldighet att informera vapentillståndsenheten i de fall det kan bli aktuellt att ifrågasätta vapeninnehavet. Inom många myndigheter synes informationsflödet till vapenhandläggaren fungera bra, medan det fungerar betydligt sämre inom andra. Oavsett hur det fungerar på den egna myndigheten, upplevs det som ett problem att informationen från andra myndigheter fungerar dåligt. Vapenhandläggaren har endast tillgång till register inom det egna polisområdet och förhållanden som borde föranleda ett ifrågasättande av vapentillståndet rapporteras sällan från andra områden.

Flera enheter föreslår en samkörning mellan det nya centrala vapenregistret och belastningsregistret. En annan möjlighet som föreslagits är att lägga till en ruta som markeras med V i det personblad som upprättas vid brottsutredning. Om det nya centrala vapenregistret medger slagning över hela landet kan man, då en person misstänks för brott som har betydelse för vapeninnehavet, få uppgift om detta när personbladet upprättas. Om rutan i personbladet är V-markerad borde i sådana fall en underrättelse till hemdistriktet automatiskt kunna sändas.

Vapenhandlare

Enkäten till landets vapenregisterenheter

Majoriteten av polismyndigheterna genomför den årliga inspektion av vapenhandlarna som föreskrivs i 5 kap. 8 § VF, medan en tredjedel endast hinner med att kontrollera vapenhandlarna vartannat år. I vissa fall går det ännu längre tid mellan inspektionerna. Kontrollen sker genomgående genom personliga besök hos vapenhandlarna.

De flesta återkallelser som skett sedan den 1 januari 1992 har sin grund i att handeln inte bedrivs yrkesmässigt enligt de regler som infördes vid den tidpunkten. Detta förhållande uppmärksammas huvudsakligen vid de årliga inspektionerna. Även i fråga om andra förhållanden som kan leda till återkallelse av handelstillståndet tycks denna information framför allt inhämtas vid inspektionen hos vapenhandlarna.

Frågan om information om vapen som förs in i landet har tagits upp i avsnitt 8.3.

De flesta anser att informationen i övrigt är tillfredsställande inom deras område. Några förslag finns om tätare, oannonserade inspektioner, regelbundna besök av närpoliserna inom respektive ansvarsområde samt spridning av avgjorda fall vid högre instanser för att få en bättre kontroll över gällande praxis. Vidare föreslås samkörning mellan RAR-systemet och registret över handelstillstånd.

11.6 Överväganden och förslag

11.6.1 Återkallelse av innehavstillstånd

Ett vapentillstånd *skall* återkallas om förutsättningarna härför är uppfyllda. Det betyder att det fakultativa momentet, vid prövningen av om återkallelse skall ske, tas bort.

De nuvarande fem grunderna för återkallelse sammanförs till tre grunder, nämligen om

- a) tillståndshavaren visat sig vara olämplig att inneha vapen,
- b) förutsättningarna för tillståndet inte längre finns, eller
- c) det annars finns någon skälig anledning att återkalla tillståndet.

Slutligen sammanförs de nuvarande två paragraferna rörande dels skjutvapen, dels ammunition, till en paragraf.

Vapenlagsutredningen, som lämnade sitt betänkande i januari 1994, såg över bestämmelserna om återkallelse av vapentillstånd, främst med inriktning på om bestämmelserna uppfyller godtagbara krav på rätts-säkerhet. Vapenlagsutredningen redovisade bl.a. följande, till vilket 1995 års vapenutredning ansluter sig. Reglerna om återkallelse av vapentillstånd är en viktig del av vapenlagstiftningen, både med hänsyn till vapeninnehavarnas rättssäkerhet och till intresset av att vapen inte missbrukas. Det är därför betydelsefullt att förutsättningarna för att återkalla ett vapentillstånd på ett klart sätt anges i vapenlagen... Enligt vår uppfattning är en tillfredsställande ordning att lagtexten anger de tre alternativa förutsättningarna för återkallelse av tillstånd att inneha skjutvapen eller att föra in sådan egendom till Sverige och att den närmare exemplifieringen av tänkbara situationer framgår av Riks-

polisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd... Vi anser att reglerna om återkallelse i huvudsak är klart utformade. Bestämmelsen att ett vapentillstånd kan återkallas om det finns skälig anledning för det kan ge intryck av att vara för allmänt hållen. Vi har dock inte funnit något exempel på att den uttryckligen legat till grund för ett återkallelsebeslut... Det kan emellertid finnas oförutsebara situationer då det skulle vara stötande om ett vapentillstånd inte kunde återkallas. Av det skälet behövs denna förutsättning för återkallelse. Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd ger utförliga instruktioner om hur förekommande situationer bör bedömas. I dessa anvisningar återges bl.a. vad som anförts i lagförarbeten och hänvisas till rättsfall (även om det sistnämnda enligt vår uppfattning skulle kunna göras i större omfattning). Tillståndshavaren har möjlighet att överklaga polismyndighetens beslut till domstol. Vägledande avgöranden kan erhållas från Regeringsrätten. Sammanfattningsvis anser vi att bestämmelserna för återkallelse av vapentillstånd uppfyller godtagbara krav på rättssäkerhet⁹.

1995 års vapenutredning har att, i första hand, behandla bestämmelserna om återkallelse i materiellt hänseende. Inledningsvis kan det konstateras att lagtexten, jämte de anvisningar som finns i Rikspolisstyrelsens allmänna råd, i stort är tydlig. Med hänsyn till det otal varierande fall som kan förekomma inom ett dylikt rättsområde, uppkommer det naturligtvis ofta svåra gränsdragningsproblem. Detta kan dock knappast lösas genom ett mer detaljerat angivande av grunderna för återkallelse. Ett närmare klagörande av rättsområdet bör i stället ske genom rättspraxis, vilken genom Rikspolisstyrelsens försorg bör spridas till alla berörda enheter av polisväsendet. Den omständigheten att polismyndigheten numera är part i mål om återkallelse torde vidare leda till en mer enhetlig och konsekvent praxis.

Utredningen anser att vapenlagen innehållsmässigt väl reglerar de situationer vid vilka återkallelse av ett tillstånd att inneha skjutvapen bör ske. Någon utökning av grunderna är inte nödvändig. Däremot menar utredningen att lagstiftningen bör skärpas så till vida att det inte skall vara en möjlighet för en tillståndsenhet att återkalla ett vapentillstånd under de givna förutsättningarna, utan en skyldighet att göra detta. Att göra en ytterligare lämplighetsprövning vid sidan av prövningen av huruvida grunderna för återkallelse är uppfyllda är inte motiverat. Det fakultativa momentet, att ett tillstånd *får* återkallas bör alltså bytas ut mot att ett tillstånd *skall* återkallas under de förutsättningar som anges. En sådan utformning av bestämmelsen skulle innebära en pedagogisk vinst i skärpande riktning samtidigt som den är ägnad att främja en enhetlig och konsekvent tillämpning. Utrymmet för godtycklighet skulle

⁹ Vapenlagen och EG; SOU 1994:4, s. 76 ff.

nämligen härigenom minska och tillståndsenheternas uppmärksamhet skulle skärpas beträffande de fall där en återkallelse av vapentillståndet bör ifrågasättas.

De tre första grunderna för återkallelse (a c), är att tillståndshavaren missbrukat vapnet, visat oaktsamhet med vapnet eller på annat sätt visat sig vara olämplig att inneha vapen. I den utredning som företagits har det framkommit att de två förstnämnda grunderna tillämpas i relativt liten utsträckning, medan den tredje grunden är den i särklass mest tillämpade. Alla tre grunderna rör tillståndshavarens personliga lämplighet att inneha vapen. Utredningen anser att dessa med fördel kan slås samman till en grund, nämligen att tillstånd kan återkallas om tillståndshavaren är olämplig att inneha vapen.

Den grund för återkallelse som innebär att förutsättningarna för tillstånd inte längre finns (d), tar i första hand sikte på situationen att tillståndshavaren inte längre utövar den aktivitet som låg till grund för att tillstånd en gång beviljades, dvs. inte längre har behov av vapnet. Polismyndigheterna har i dag liten möjlighet att kontrollera att behov alltså föreligger. Olika förslag om hur man skulle kunna åtgärda detta har diskuterats. Som exempel kan nämnas att 1987 års vapenutredning föreslog att skyttesammanslutningar skulle åläggas en rapporteringsskyldighet beträffande medlemmar som slutat, vilket avvisades av många remissinstanser och också av justitieministern¹⁰. Även 1995 års vapenutredning ställer sig negativ till en sådan lösning. Utredningen menar i stället att införandet av tidsbegränsade licenser (se avsnitt 4.10.2) kommer att medföra att dagens problem i detta hänseende framdeles inte kommer att vara lika aktuellt. Genom att ha den kontinuerliga uppföljning av skälen för innehavet som tidsbegränsade licenser medför, kommer onödiga vapeninnehav att försvinna. Endast den som kan uppvisa att han aktivt nyttjar vapnet för det ändamål som tillståndet avser, kommer att få fortsätta att inneha vapnet. Förnyas inte tillståndet inom den stadgade tiden, upphör rätten att inneha vapnet. Som komplement till bestämmelsen om tidsbegränsade licenser vilken inte kommer att beröra de tillståndshavare som finns i dag kan tillståndsmyndigheterna följa upp att innehavarnas skäl att inneha vapnet kvarstår, på det sätt som gjorts av vissa enheter beträffande bl.a. helautomatiska vapen,

¹⁰ Justitieministern lämnade följande motivering till sitt ställningstagande. Utredningens förslag att lägga på skytteföreningarna att anmäla utträde ur en förening kan vara effektivt ur kontrollsynpunkt. Emellertid är det mindre lämpligt från andra synpunkter och bör inte genomföras. Bl.a. bör man undvika att ålägga enskilda ideella organisationer att rapportera förhållanden till myndigheter som kan föranleda åtgärder mot en enskild person. Särskilt gäller detta i förhållande till medlemmarna eller tidigare sådana. Inget hindrar dock att polisen genom en enkel förfrågan hos tillståndshavarna tar reda på om de fortfarande är medlemmar i någon skytteförening (SOU 1989:44: s. 167 ff., prop. 1990/91:130 s. 45 ff.).

genom att tillskriva tillståndsinnehavarna med en förfrågan om huruvida skälen för innehavet kvarstår. Vid uteblivet svar kan det finnas anledning att företa en noggrannare kontroll av tillståndshavaren. Detsamma gäller om en vapeninnehavare inte svarar på en förfrågan om ett skjutvapens tillverkningsnummer eller annan märkning som gör det möjligt att identifiera skjutvapnet.

Den sista grunden för återkallelse är att det annars finns någon skälig anledning att återkalla tillståndet. Denna grund för återkallelse av tillståndet torde användas mycket sällan. Alla huvudsakliga skäl för att återkalla ett tillstånd ryms inom de andra grunderna. Utredningen anser dock av samma skäl som vapenlagsutredningen angav att denna möjlighet att återkalla ett tillstånd bör kvarstå.

11.6.2 Omhändertagande

Omhändertagande av ett skjutvapen *skall* ske om förutsättningarna härför är uppfyllda. Det betyder att det fakultativa momentet, vid prövningen av om ett omhändertagande skall ske, tas bort.

Den bestämmelse som i dag finns i vapenförordningen om att polisman får omhänderta ett skjutvapen om innehavaren inte medför tillståndsbeviset för vapnet, tas in i vapenlagen. Detsamma gäller den anslutande bestämmelsen om att jakttillsynsmän samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket i dessa sammanhang skall jämföras med polisman.

Utredningen anser att bestämmelsen om omhändertagande av skjutvapen är klart utformad. I materiellt hänseende stämmer den väl överens med de situationer man önskar reglera. Någon utökning av grunderna för omhändertagande av skjutvapen är alltså inte nödvändig. Däremot menar utredningen att lagstiftningen bör skärpas så till vida att det liksom när det är fråga om återkallelse av ett vapentillstånd inte skall vara en möjlighet att omhänderta ett skjutvapen under de givna förutsättningarna, utan en skyldighet att göra detta. När det gäller omhändertagande av ett skjutvapen i sådant fall där det finns en risk för att det kan komma att missbrukas är detta särskilt viktigt. Det fakultativa momentet, att ett skjutvapen *får* omhändertas i vissa fall bör alltså bytas ut mot att ett skjutvapen *skall* omhändertas under de förutsättningar som anges. En sådan bestämmelse är ägnad att främja en enhetlig och konsekvent tillämpning samtidigt som polisens uppmärksamhet torde skärpas beträffande de fall där ett omhändertagande av ett skjutvapen bör komma i fråga.

En bestämmelse om att polisman får omhänderta ett skjutvapen om innehavaren inte medför tillståndsbeviset för vapnet finns i dag i 12 kap. 5 § vapenförordningen. Eftersom fråga är om ett tvångsmedel bör bestämmelsen tas in i vapenlagen. Detsamma gäller den anslutande bestämmelsen i nuvarande 12 kap. 6 § vapenförordningen om att jakttillsynsmän som har förordnats av länsstyrelsen samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket vid tillämpningen av den omnämnda bestämmelsen likställs med polisman. Någon ändring i sak avses inte.

11.6.3 Erinran

Tillståndsmyndigheterna bör även fortsättningsvis tillämpa förfarandet med att meddela en vapeninnehavare en erinran om särskilda bestämmelser i vapenlagen.

Utredningen finner inget att invända mot att tillståndsmyndigheten, för att åstadkomma rättelse i ett visst fall, erinrar en vapeninnehavare om någon av vapenlagens bestämmelser. Som justitieombudsmannen påpekat i ett beslut¹¹, vilket framgår av Rikspolisstyrelsens allmänna råd, är det dock viktigt att tillståndsmyndigheten utformar denna erinran på ett riktigt sätt. För att en sådan erinran skall kunna ge vapeninnehavaren tillräcklig vägledning måste den vara konkret. En allmänt hållen erinran om att vapeninnehavaren skall visa laglydnad och gott omdöme är exempelvis knappast meningsfull. Polismyndigheten måste vidare när den utformar en erinran ha klart för sig att det rör sig om ett informellt förfarande inom ramen för dess tillsynsuppgifter enligt vapenlagen. Det är således inte frågan om ett beslut som kan överklagas, vilket klart bör framgå av den handling som tillställs vapeninnehavaren.

Utredningen har övervägt att, i stället för dagens förfarande med en formlös erinran, föreslå ett lagreglerat förfarande med en varning, liknande bestämmelsen i körkortslagen¹². En sådan reglering skulle emellertid kräva att varningarna kunde registreras i vapenhanterings-systemet. Arbetet med ett nytt, centralt vapenhanteringssystem pågår för närvarande och det är ovisst om det kommer att finnas utrymme för att registrera varningar. Vidare finns det skäl att tro att ett formellt förfarande med meddelande av varning skulle medföra en ökad arbetsbörda

¹¹ JO:s beslut den 29 februari 1996, dnr 666-1995 finns refererat i avsnitt 11.3.1.

¹² I stället för att körkortet eller körkortstillståndet återkallas skall körkortsinnehavaren meddelas varning i vissa fall, om varningen av särskilda skäl kan anses varar en tillräcklig åtgärd (22 § körkortslagen).

för handläggarna av vapentillstånd samt även för rättsväsendet i de fall besluten överklagas. Sammanfattningsvis anser utredningen inte att ett sådant förslag, i dagsläget, bör läggas fram.

11.6.4 Återkallelse av vapenhandelstillstånd

Ett vapenhandelstillstånd *skall* återkallas om förutsättningarna härför är uppfyllda. Det betyder att det fakultativa momentet, vid prövningen av om återkallelse skall ske, tas bort.

Ett godkännande som föreståndare för handelsrörelse får återkallas om denne inte längre uppfyller de personliga kvalifikationerna.

Samma motivering som anförts i fråga om återkallelse av innehavstillstånd för enskilda gäller beträffande vapenhandlarna. Utredningen föreslår därför att det fakultativa momentet vid prövning av huruvida återkallelse skall ske tas bort även i dessa fall. Återkallelse av vapenhandlartillståndet *skall* således ske när förutsättningarna härför är uppfyllda.

Uppskattningsvis har omkring 550 handlartillstånd återkallats efter lagändringen 1992, flertalet p.g.a. bristande yrkesmässighet. En omfattande sanering av branschen har således skett de senaste åren, vilken får betraktas som mycket tillfredsställande. I sammanhanget kan det dock påpekas att uttalandet i propositionen¹³ att några tiotal transaktioner per år bör kunna tjäna som lämplig riktlinje för kravet på yrkesmässighet inte bör föranleda att antalet transaktioner blir det allenarådande kriteriet för bedömningen av en handels yrkesmässighet. En väl dokumenterad seriös och stabil handel med skjutvapen bör kunna accepteras även vid ett mindre antal transaktioner per år, t.ex. om verksamheten också innefattar reparation av vapen eller försäljning av vapenrelaterad utrustning eller om handeln avser exklusiva vapen med begränsade avsättningsmöjligheter. Vidare bör en nedgång i handeln under något år kunna accepteras.

Den bristande samordningen mellan vapenlagen och lagen om krigsmateriel bör uppmärksammas. Det är mindre lämpligt att en handlare, som fått sitt handlartillstånd enligt vapenlagen återkallat, kan fortsätta driva handel med stöd av sitt tillhandahållandetillstånd enligt lagen om krigsmateriel. En sådan samordning mellan lagstiftningarna kräver dock ytterligare utredning och ligger utanför vapenutredningens uppdrag.

¹³ Prop. 1990/91:130 s. 39.

I dag finns det inte någon bestämmelse om att ett godkännande som föreståndare för en handelsrörelse kan återkallas. Detta är enligt utredningens mening en brist. En sådan bestämmelse bör tas upp i vapenlagen, i kapitlet om återkallelse av tillstånd. Om ett godkännande sålunda återkallas och rörelsen med detta saknar en godkänd föreståndare kan handelstillståndet återkallas på grund av att förutsättningarna för tillstånd inte längre finns.

I övrigt har utredningen intrycket av att bestämmelserna om återkallelse fungerar väl. Rikspolisstyrelsens allmänna råd i fråga är väl utvecklade och exemplifierade. Vad som saknas på området är en bättre uppföljning av rättspraxis, samt distribution av denna information till de olika tillståndsenheterna.

11.6.5 Information till tillståndsenheterna

Information från läkare

Läkares anmälningsskyldighet utvidgas till att gälla även beträffande patient inom öppenvården som på grund av psykisk störning är uppenbart olämplig att inneha skjutvapen.

Allvarliga händelser, vid vilka människor har hotats, kommit till skada eller t.o.m. dödats, har inte sällan berott på psykisk labilitet hos gärningsmannen. I efterhand har man ofta kunnat konstatera att gärningsmannen i allt högre grad visat prov på en försämrad psykisk hälsa, t.ex. genom upprepade besök hos läkare inom öppenvården. I dag gäller läkares anmälningsskyldighet enbart patienter som är intagna på sjukvårdsinrättning för vård av psykisk störning. Patienter inom öppenvården berörs inte, varför information rörande dessa inte når tillståndsmyndigheterna. Med hänsyn till den nuvarande politiska inställningen, att personer med psykiska störningar i största möjliga mån skall integreras i samhället och att därför färre sådana personer än tidigare är intagna på sjukhus för vård av sina besvär, är detta ett växande problem sett ur vapenutredningens perspektiv att förebygga brottsligt användande av skjutvapen.

För att i möjlig mån undvika vansinnesdåd av personer som innehar skjutvapen anser utredningen att det är av största vikt att tillståndsmyndigheterna, i väsentligt större utsträckning än vad som är fallet i dag, får information om vapeninnehavare som befinner sig i riskzonen, alltså personer som visar sådan psykisk instabilitet att det är olämpligt att de innehar skjutvapen. Utredningen föreslår därför att den nuvarande anmälningsskyldigheten utvidgas till att gälla även patienter inom öppenvården. En läkare som undersöker en patient som innehar eller kan antas

inneha skjutvapen men som uppenbarligen inte bör inneha ett sådant vapen, skall alltså liksom i dag gäller beträffande intagna patienter anmäla förhållandet till polismyndigheten i den ort patienten är folkbokförd. Det är härvid inte meningen att läkaren skall göra en omfattande prövning av huruvida patienten är lämplig att inneha ett skjutvapen eller inte. Föreligger det emellertid, på grund av arten av den psykiska störningen, risk för missbruk av skjutvapen bör detta föranleda läkaren att anmäla förhållandet till tillståndsmyndigheten. Det är sedan tillståndsmyndighetens sak att närmare utreda saken. Vid tillämpningen av bestämmelsen bör ledning kunna hämtas från den praxis som gäller beträffande körkortshavare. Enligt 17 § a körkortslagen gäller nämligen en motsvarande anmälningsskyldighet för det fall en läkare vid undersökning av en körkortsinnehavare finner denne uppenbart olämplig att inneha körkort.

En invändning mot en utvidgad anmälningsskyldighet för läkare kan vara att den i högre grad inskränker den personliga integriteten. Utredningen menar dock att den som väljer att ägna sig åt verksamhet med skjutvapen, vilka lätt kan användas till att skada eller rent av döda människor, måste finna sig i att samhället i möjlig mån söker förhindra missbruk av vapnen. En annan invändning är att det kan finnas risk för att människor som egentligen skulle behöva läkarhjälp inte söker sådan av rädsla att då äventyra sitt vapentillstånd. Denna risk bör dock inte överdrivas.

Information inom och mellan polismyndigheter

Information om förhållanden som bör medföra att en persons vapentillstånd ifrågasätts finns i många fall inom polismyndigheterna, men den når inte alltid tillståndsmyndigheten. Det finns inga enhetliga regler för hur informationen skall förmedlas. Tjänsteföreskrifter över rapporteringsrutinerna utarbetas inom varje myndighet för sig. Inom vissa myndigheter särskilt de mindre fungerar informationsflödet bra, inom andra betydligt sämre. Mängden tillgänglig information på de olika enheterna beror i hög grad på den tid handläggarna av vapentillstånd har till förfogande. Vid många enheter finns det inte tid att t.ex. gå igenom alla omhändertaganden eller att kontrollera uppgifterna i RAR-systemet. Information mellan olika myndigheter sker i mycket liten utsträckning. Att en person är misstänkt för brott i ett annat distrikt än det egna, delges således oftast inte den aktuella tillståndsmyndigheten.

Ett exempel på en tyvärr inte alldeles ovanlig händelse är följande, hämtad från ett västsvenskt polisområde under älgjakten, hösten 1997.

Ett jaktlag skickade hem en jägare som var kraftigt berusad. Mannen sattes i en taxi, med sitt skjutvapen (ett kulgevär, klass 1). Mannen var så berusad att han senare, på väg ut ur taxin, ramlade och somnade i en buske. Taxichauffören visste inte vad han skulle ta sig till med mannen och vapnet varför han larmade polisen. Mannens lämplighet att inneha vapentillstånd ifrågasattes p.g.a. händelsen. Vid en kontroll i aktuella register visade det sig att mannen blivit omhändertagen enligt lagen om omhändertagande av berusade personer (LOB) vid två tidigare tillfällen; i april 1996 och i juli 1997. Denna information hade dock inte nått tillståndsenheten.

Tjänsteföreskrifter om rapporteringsrutinerna inom ett polisområde upprättas, som tidigare nämnts, lokalt och är inte föremål för lagstiftning. Frågan om att fastare styra upp dessa föreskrifter handhas och bör även fortsättningsvis handhas av Rikspolisstyrelsen. Att närmare gå in på tjänsteföreskrifterna ligger således utanför vapenutredningens område. Utredningen vill dock peka på vikten av att frågan om rapporteringsrutinerna behandlas med allvar eftersom dessa är av väsentlig betydelse när det gäller att förhindra missbruk av skjutvapen. Frågan om hur rapporteringen bäst skall ske är särskilt aktuell inom de nya storlän som bildats. Större enheter kan innebära en risk för försämrad kontroll inte minst som handläggarna av vapentillstånd på myndigheterna blir allt färre. Det är där särskilt viktigt med noggranna tjänsteföreskrifter i ämnet. Vidare bör frågan om en samordning mellan de olika polismyndigheterna, för att information inom ett polisområde skall nå ett annat, uppmärksammas.

I diskussionen kring det nya centrala vapenhanteringssystem som håller på att arbetas fram, har frågan om samkörning mellan vapentillståndsregistret och belastningsregistret tagits upp. En sådan samkörning skulle troligen lösa de flesta problemen i fråga om bristande information inom och mellan de olika polismyndigheterna. Denna fråga kräver emellertid närmare överväganden än dem som utredningen har kunnat gå in på.

Information från andra myndigheter

De väsentliga källorna till information om omständigheter som bör medföra ett ifrågasättande av en persons vapentillstånd är polismyndigheterna själva, genom registrering av omhändertagna och brottsmisstänkta personer, samt läkare som kommer i kontakt med personer med psykiska störningar. Det har under utredningens gång framförts förslag om att även andra myndigheter borde åläggas en anmälningsplikt i fråga om personer som kan vara olämpliga att inneha skjutvapen. Socialtjänsten har angetts som exempel på en sådan instans. Med den utökade skyldigheten för läkare att anmäla förhållanden rörande vapeninnehavare som kan anses olämpliga att inneha skjutvapen, anser dock utredningen att tillståndsenheternas möjlighet att erhålla information tillgodoses på ett tillfredsställande sätt. Att ålägga exempelvis sociala myndigheter en

sådan plikt vore att gå för långt. Det är väsentligt mer motiverat att ålägga en undersökande läkare, som har vidare kunskaper om psykiska störningar, en sådan anmälningsskyldighet.

Vapenhandlare

Den klart överlägsna metoden att få information om hur en vapenhandel sköts är att genomföra regelbundna kontroller av verksamheten. Av den enkät som utredningen genomfört hos landets registerenheter framgår emellertid att myndigheterna alltför ofta underlåter att genomföra de stadgade kontrollerna. Att årligen genomföra kontrollerna av vapenhandlarnas verksamhet är en skyldighet för tillståndsmyndigheterna som framgår av vapenförordningen. Utredningen vill inskräpa vikten av att denna skyldighet åtföljs. Ur kontrollsynpunkt är det allvarligt att så inte alltid sker.

12 Knivförbudslagen

12.1 Gällande rätt

Enligt lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (knivförbudslagen) är det förbjudet att inneha knivar och andra farliga föremål på allmän plats eller inom skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs. Förbudet gäller dock inte om föremålet enligt särskilda föreskrifter ingår i utrustning för viss tjänst eller visst uppdrag eller om innehavet annars med hänsyn till föremålets art, innehavarens behov och övriga omständigheter är befogat.

Personer som är under 21 år får under inga förhållanden inneha springstiletter eller springknivar. Det är straffbart att överlåta knogjärn, kaststjärnor eller andra s.k. gatustridsvapen samt springstiletter och springknivar till personer under 21 år och också förbjudet att överhuvudtaget saluhålla sådana.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot reglerna i knivförbudslagen straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. I ringa fall döms inte till ansvar.

Knivar och andra föremål som innehafts, överlåts eller saluhållits i strid mot bestämmelserna skall förklaras förverkade, om det inte är uppenbart oskäligt.

12.1.1 Föremålen

Knivar m.m.

Förbudet avser enligt lagtexten knivar, andra stick- eller skärvapen och andra föremål som är avsedda att användas som brott mot liv eller hälsa. Förbudet omfattar i princip sådana föremål som kan utgöra vapen enligt 4 kap. 5 § brottsbalken (olaga hot) och som även avses i förverkanderegeln i 36 kap. 3 § 2. brottsbalken. I propositionerna till knivförbudslagen finns det exempel på vad som avses med uppräkningsen¹.

¹ Prop. 1987/88:98 och prop. 1989/90:129.

S.k. gatustridsvapen

Även s.k. gatustridsvapen faller naturligtvis under innehavsförbudet på allmän plats m.m. Sådana föremål får vidare inte överlåtas till personer under 21 år eller saluhållas.

I propositionen till knivförbudslagen angavs att utmärkande för s.k. gatustridsvapen är att deras enda funktion i princip är att de kan användas som vapen. Vidare angavs: De föremål som förbudet omfattar har i lagtexten definierats som knogjärn, batonger, kaststjärnor och andra sådana föremål som är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Förutom de i lagtexten angivna exemplen omfattar förbudet olika former av gatustridsvapen som karatepinnar, strypsnavor, rivhandskar, skarpslipade mejslar, blydagg, s.k. precisionsslangbågar, morgonstjärnor, kedjor som har försetts med handtag samt ölburkar som har fyllts med cement. Till den förbjudna kretsen hör emellertid även föremål som kan användas till annat än vapen men som ändå genom sin konstruktion är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Som exempel på denna kategori kan nämnas tunga metallbälten, konstruerade för att förutom som bälte kunna användas som slagvapen.

Utänför tillämpningsområdet för denna paragraf faller däremot i princip knivar och andra stick- eller skärvapen. Detsamma gäller verktyg och andra bruksföremål, som inte särskilt har konstruerats eller modifierats för att användas som vapen. Begränsningen markeras lagtekniskt genom kravet på att de förbjudna föremålen skall vara sådana som knogjärn, batonger och kaststjärnor samt särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Det är alltså föremål som typiskt sett är avsedda för våldsanvändning².

I propositionen till ändringen i knivförbudslagen 1990 angavs vidare:

Avgörande för vad som skall hänföras till den förbjudna kretsen är att föremålet genom sin konstruktion är särskilt ägnat att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Det skall alltså vara fråga om föremål som typiskt sett är avsedda för våldsanvändning och som således inte har något annat naturligt legitimt användningsområde³.

Det kan noteras att batonger inte är med i uppräkningslistan i lagtexten efter ändringen år 1990.

² Prop. 1987/88:98 s. 17.

³ Prop. 1989/90:129 s.15.

12.1.2 Allmän plats

Begreppet allmän plats i knivförbudslagen har samma innebörd som det har i brottsbalken. Med allmän plats avses sålunda plats, inom- eller utomhus, som är upplåten för eller frekventeras av allmänheten. Om allmänheten har tillträde till platsen endast under vissa tider är platsen allmän under dessa tider men inte annars. Som exempel kan nämnas vägar, gator, torg, parker, för allmänheten tillgängliga delar av flygplatser och andra trafikområden, väntsalar, buss-, spårvagns- och tunnelbanestationer samt tåg, båtar, bussar och andra allmänna kommunikationsmedel. Även hotell, restauranger, affärslokaler, teatrar, biografier, idrottsområden, bad- och campingplatser, kyrkogårdar o.dyl. utgör allmänna platser, allt i den mån och under den tid allmänheten har tillträde till dem. Undantagna är dels enskilda områden dit allmänheten inte har tillträde, dels skog och mark dit allmänheten visserligen äger tillträde men någon allmänhet inte brukar finnas.

12.1.3 Undantag från innehavsförbudet

Undantaget beträffande sådana föremål som enligt särskilda föreskrifter ingår i viss tjänst eller visst uppdrag tar sikte på exempelvis batonger som bärs med stöd av en reglementsenlig befogenhet av t.ex. poliser, väktare eller ordningsvakter.

Beträffande det andra undantaget, som gäller innehav som med hänsyn till föremålets art, innehavarens behov och övriga omständigheter är att anse som befogat, uttalade departementschefen i samband med att undantagsbestämmelsen omarbetades år 1990: Utformningen av undantagen innebär i realiteten ett totalt förbud mot knivar som till sin typ inte har något legitimt användningsområde, t.ex. springstiletter. Förbudet kommer också att omfatta alla former av innehav för vilka det inte finns något godtagbart skäl, exempelvis knivar som bärs i självförsvarssyfte. Utanför förbudet faller däremot ett sådant innehav av kniv som framstår som rimligt och naturligt i samhället. Vägledande för tillämpningen bör normalt kunna vara om det är fråga om ett sådant knivinnehav som typiskt sett ökar risken för våldsanvändning i samhället. I överensstämmelse med allmänna principer bör polisen i tveksamma fall avstå från att ingripa. Över huvud taget bör knivförbudet tillämpas med förnuft och generositet, så att det inte med fog kan uppfattas som ett ingrepp i den personliga sfären. I specialmotiveringen anfördes vidare: Behovet är avsett att i första hand hänföra sig till arbete eller friluftsliv. Det saknar här betydelse om ett arbete utförs yrkesmässigt eller privat. Innehav av knivar och liknande föremål måste också i stor utsträckning anses befogat i samband med t.ex. jakt, fiske, sport, idrott och camping. Det bör vara tillräckligt att det framstår som naturligt att

personen bär med sig föremålet med hänsyn till något arbete eller friluftsliv som han är, har varit eller kommer att bli engagerad i. Som exempel kan nämnas en hantverkare som under en hel arbetsdag bär med sig knivar och andra arbetsredskap som han vet kommer att behövas i arbetet. Det måste dock krävas att kniven eller redskapet till sin typ behövs för det arbete eller det friluftsliv som är aktuellt i det särskilda fallet. Som ytterligare exempel kan här nämnas att en kniv som används inom skolområde, t.ex. vid slöjdundervisning, också är avsedd att vara undantagen från förbudet. Föremål som inte har något praktiskt användningsområde i sammanhanget skall naturligtvis inte undantas. Undantaget tar generellt sikte på sådana innehav av knivar och andra farliga föremål som framstår som legitima och naturliga utifrån en mera allmän samhällelig bedömningsgrund. Vid den bedömningen är naturligtvis allmänt sett föremålets art av stor betydelse liksom det sammanhang i vilket föremålet innehas. I de flesta fall måste exempelvis innehav av en mindre fickkniv, typ pennkniv, godtas. Endast om det finns speciella omständigheter som gör att det finns en mera påtaglig risk för att kniven kommer att användas som vapen är innehav av sådana knivar avsedda att omfattas av förbudet. Också en mindre slidkniv, t.ex. en s.k. morakniv, bör kunna godtas i många sammanhang. Detta gäller dock inte vid exempelvis nöjeställningar, idrottsevenemang, färd med allmänna kommunikationsmedel eller andra sammanhang där många människor träffas eller uppehåller sig. Beträffande springstiletter, springknivar och gatustridsvapen är läget naturligtvis ett helt annat. Innehav av sådana föremål på allmän plats bör knappast kunna godtas. I praktiken gäller således ett totalförbud mot att inneha föremål av detta slag på allmän plats och inom skolområden ⁴.

12.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Utredningen behandlade knivförbudslagen mer ingående i sitt förra betänkande Förbud mot vapen på allmän plats m.m., SOU 1996:50. Utredningen förslog därvid att förbudet mot innehav av farliga föremål på allmän plats och inom skolområde skulle omfatta även skjutvapen och sådana föremål som enligt vapenlagen jämställs med skjutvapen samt sådana föremål som är särskilt ägnade att användas vid hot om brott mot liv eller hälsa (dvs. vapenattrapper och liknande). Vidare att innehavsförbudet skulle gälla även i fordon på allmän plats samt att en straffskala för grovt brott skulle införas, med straffmaximum på fängelse i högst ett

⁴ Prop. 1989/90:129 s. 12 och 21.

år. Betänkandet har varit ute på remiss. De förslag som utredningen lämnade bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utredningen konstaterade vidare i betänkandet dels att knivförbudslagen borde arbetas in i vapenlagen, dels att starka skäl talade för att s.k. gatustridsvapen generellt borde förbjudas. Även dessa konstateranden kommenterades av flera remissinstanser. Majoriteten av dem som uttalade någon mening i frågan har därvid gett uttryck för att de delar utredningens uppfattning beträffande förbud mot innehav av gatustridsvapen.

När det gäller gatustridsvapen kan det nämnas att tullen år 1997 beslagtog bl.a. 166 fjärlsknivar, 155 springstiletter och springknivar, 50 kaststjärnor och 24 knogjärn, varav hälften försedda med kniv.

12.3 Överväganden och förslag

Knivförbudslagen arbetas in i vapenlagen.
Något totalförbud mot s.k. gatustridsvapen föreslås inte.

12.3.1 Totalförbud mot s.k. gatustridsvapen

Tanken på att införa ett generellt förbud, dvs. ett förbud mot att överhuvudtaget inneha vissa farliga föremål, har diskuterats i många sammanhang. Frågan väcktes redan i samband med införandet av 1959 års stilettförordning och har sedan dess varit uppe vid ett antal tillfällen. Inför knivförbudslagens införande år 1988 förordade flera remissinstanser ett totalförbud och departementschefen uttalade att hon hade svårt att se att s.k. gatustridsvapen hade något existensberättigande, varför hon närmast uppfattade förslaget att förbjuda dem på allmän plats som ett första steg mot ett mera generellt förbud. 1987 års vapenutredning, som utvärderade knivförbudslagen efter ikraftträdandet, tog upp frågan i sitt slutbetänkande. Utredningen ansåg dock att det var svårt att överblicka alla konsekvenser (bl.a. omnämndes speciella användningsområden för vissa farliga föremål, som t.ex. slangbågar vilket användes av sportfiskare för att skjuta ut bete) och att ett totalförbud skulle föra alltför långt. Denna inställning delades av departementschefen som menade att en förbudslagstiftning inte bör gå längre än vad som är klart motiverat. Departementschefen noterade därvid att det dåvarande förbudet tycktes ha fungerat bra och att ett flertal remissinstanser förespråkade återhållsamhet. Justitiekottet uttalade vid sin behandling av propositionen att mycket talade för att ett generellt förbud mot innehav av stiletter och

gatustridsvapen allvarligt borde övervägas, men att detta borde ske i anslutning till den utvärdering av lagen som departementschefen förutskickat⁵.

Först bör det påpekas att termen gatustridsvapen juridiskt sett är mycket oklar. Emellertid är begreppet ofta använt och utredningen har inte kunnat finna en mer adekvat beteckning. Begreppet används därför även fortsättningsvis som ett samlingsnamn för de föremål som avses. I nuvarande knivförbudslagen anges föremålen som knogjärn, kaststjärnor eller andra *sådana* föremål som är *särskilt* ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. I förarbetena förekommer en omfattande exemplifiering, som närmare återgetts i avsnitt 12.1.1. Av detta går det visserligen att relativt lätt sluta sig till vad som utgör ett typiskt gatustridsvapen. Med hänsyn till den karaktär av föremål som avses uppkommer det ändå svåra avgränsningsfrågor i denna del.

Utredningen har ingående övervägt möjligheten att införa ett allmänt förbud mot gatustridsvapen. Varje försök i den riktningen har emellertid strandat på det svåra, för att inte säga omöjliga, i att tillskapa en definition som tillräckligt skarpt avgränsar det förbjudna området. När det gäller det nuvarande förbudet mot innehav på allmän plats bidrar begreppet gatustridsvapen i sig självt, förenat med den miljö som förbudet avser, till att i stort sett klargöra vad som menas. Annorstädes blir det genast mer problematiskt att bestämma vad som skulle omfattas av förbudet. I själva verket måste man nog i så fall hitta på någon annan samlande benämning på de förbjudna föremålen, eftersom de inte skulle få innehas på någon plats, oberoende av om det förekommer någon gata i närheten eller ej och av om det i övrigt skulle finnas något praktiskt användningsområde. Såvitt utredningen kan förstå skulle den enda möjliga lösningen vara att räkna upp vilka föremål som är förbjudna, varvid det skulle krävas en ingående legaldefinition av varje särskilt föremål, så att inte bara en ändrad benämning kan leda till att föremålet undantas från förbudet.

Mot bakgrund av det anförda avstår utredningen från att lägga fram något förslag till ett generellt förbud mot gatustridsvapen, hur önskvärt ett sådant än må vara.

⁵ Prop. 1987/88:98 s. 11, SOU 1989:44 s. 262, prop. 1989/90:129 s. 15 och bet. 1989/90:JuU35 s. 11 ff.

12.3.2 En inarbetning i vapenlagen

Vapenlagens bestämmelser har funnits i många år och har traditionellt avsett skjutvapen och därtill hörande föremål, såsom ammunition. Knivförbudslagen tillkom 1988 och riktade sig särskilt mot knivar, andra stick- och skärvapen och andra föremål ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. I en särskild bestämmelse omnämndes också s.k. gatustridsvapen.

Utredningen har föreslagit att innehavsförbudet mot farliga föremål skall utvidgas till att gälla även bl.a. skjutvapen och sådana föremål som i vapenlagen jämföras med skjutvapen. Mycket talar för att utredningens förslag i denna del kommer att genomföras. I och med att skjutvapen m.m. sålunda förs in bland de bestämmelser som knivförbudslagen tar upp suddas gränsen mellan knivförbudslagen och vapenlagen ut.

En annan invändning som kan anföras mot en uppdelning av bestämmelserna är det ologiska i att vapenlagen inte berör alla vapen, utan endast skjutvapen och därtill hörande föremål. Antingen bör man således kalla nuvarande vapenlagen för skjutvapenlagen samt kalla de andra bestämmelserna för något mer passande än knivförbudslagen eller bör man arbeta samman lagarna.

Utredningen menar att det är mest konsekvent att arbeta in knivförbudslagens bestämmelser i vapenlagen, så att alla bestämmelser som rör vapen blir samlade på ett och samma ställe.

13 Påföljd vid brott m.m.

13.1 Gällande rätt

13.1.1 Vapenbrott

Brott av normalgraden

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst ett år (9 kap. 1 § första stycket vapenlagen).

Straffskalan ändrades från fängelse i högst ett år till två år genom en lagändring 1971. I samband med att grovt brott infördes år 1993 ändrades straffmaximum för brott av normalgraden, som en följd härav, till fängelse i högst ett år¹.

Tidigare kallades brott enligt bestämmelsen regelmässigt för olaga vapeninnehav. I och med 1996 års vapenlag ändrades nomenklaturen för sådant brott till vapenbrott.

Grovt brott

Om brott, som nämns i 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen, är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år (9 kap. 1 § andra stycket VL).

Den nuvarande straffskalan för grovt brott infördes den 1 juli 1993. I förarbetena till lagändringen angavs:

Det finns ett otvivelaktigt samband mellan förekomsten av illegala vapen och våldsbrottslighet. Användningen av skjutvapen vid våldsbrott har ökat under de senaste 15–20 åren. Det är omvittnat från inte minst handeln att risken för väpnade rån upplevs som ett allt större och mer pressande problem för personalen. En arbetsgrupp inom Brottsförebyggande rådet har också i en rapport (BRÅ-PM 1992:3) Våld i butik, post och bank redovisat att såväl vapenstölder som insmuggling av vapen ökar och att rån med skjutvapen har ökat starkt. Det är ofta fråga om

¹ Prop. 1971:109, SFS 1971:236 och prop. 1992/93:141, SFS 1993:208.

livsfarliga vapen som gärningsmännen har manipulerat på ett eller annat sätt.

Senare tids uppmärksammade vapenstölder inger stor oro. Jag ser en särskild risk i att extremistiska politiska grupper beväpnar sig, inte bara att de enskilda medlemmarna beväpnar sig utan också att organisationerna som sådana skaffar sig tillgång till en stor mängd farliga vapen. Utvecklingen också internationellt med politiska grupperingar inger också allvarliga farhågor. Även om motiven bakom anskaffandet av vapen utan tillstånd inte sällan på goda grunder kan misstänkas vara att i framtiden begå andra mycket allvarliga brott med än högre straffvärde är det ofta svårt att styrka en brottslig vilja avseende ett specifikt sådant brott, t.ex. rån, som krävs för att straffrättsligt ansvar för förberedelse skall kunna krävas ut. Här ligger ett intresse av att genom en sträng syn på det olaga vapeninnehavet kunna stävja denna typ av gärningar. Ett kraftfullt ingripande mot olovliga innehav av vapen bör kunna minska förekomsten av illegala vapen och därigenom medverka till kampen mot den allvarliga våldsbrottsligheten.

Jag föreslår därför att straffmaximum för brott mot vapenlagen höjs till fyra års fängelse.

En höjning av maximum utan en gradindelning av brottet skulle dock leda till att straffskalan blev alltför vid för att kunna vara till avsedd ledning för rättstillämpningen. Jag föreslår därför att en särskild skala för grovt brott skall införas. Skalan bör utformas på samma sätt som jag föreslagit beträffande flera andra brott i detta lagstiftningsärende. Som grovt brott bör särskilt bedömas brott under former som medför att vapnen kan befaras komma till brottslig användning, exempelvis innehav av livsfarliga vapen som saknar lagligt användningsområde och innehav av en större mängd vapen. Vid fastställandet av straffvärdet hos ett olaga vapeninnehav är över huvud taget mängden av vapen av stor betydelse. Att olovligen samla på sig en stor mängd vapen av särskilt farlig typ (främst av militär karaktär), vilka rimligen aldrig kan förvaras på ett från spridningssynpunkt betryggande sätt, utgör i sig en stor fara för en större krets av personer och måste anses ha ett högt straffvärde.

Sänkningen av maximum för normalgraden utgör endast ett led i strävandet att i förekommande fall minska överlappningen mellan straffskalorna för olika grader av samma brott och skall givetvis inte tolkas som att synen på gärningstypen bör mildras ².

² Prop. 1992/93:141 s. 51 ff., SFS 1993:208.

Ringa brott

Om gärning, som nämns i 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen, har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 1 § tredje stycket VL).

Som exempel på ringa brott nämndes i förarbetena till 1973 års vapenlag olaga innehav, upplåtelse eller överlåtelse av del eller tillbehör till ett vapen eller av ett vapen som i och för sig är tillståndspliktigt men är i obrukbart skick eller har något svårreparabelt fel. I övrigt måste det alltid föreligga någon klart förmildrande omständighet för att man skall kunna bedöma ett uppsåtligt olaga innehav m.m. av ett brukbart vapen till vilket det finns ammunition i marknaden som ett ringa brott. I fråga om oaktsamhetsbegreppet framhölls att en viss grad av undersökningsplikt borde kunna krävas av den som lämnar över ett vapen till en annan, exempelvis som lån eller för reparation eller översyn. Som ytterligare vägledning hänvisades till den praxis som utbildats i fråga om straffbarheten för den som låter annan föra ett körkortspliktigt fordon utan att ha kontrollerat om föraren har tillstånd att föra fordonet³.

13.1.2 Andra brott mot vapenlagen

Enligt 9 kap. 2 § vapenlagen döms, till böter eller fängelse i högst sex månader, den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

- a) missbrukar rätten att inneha ett skjutvapen genom att använda det för något annat ändamål än det som han eller hon är berättigad till,
- b) bryter mot bestämmelsen om användning vid förvaring i 5 kap. 3 § andra stycket eller om transport i 5 kap. 4 § eller mot föreskrifter eller villkor i fråga om förvaring av vapen som meddelats med stöd av denna lag,
- c) bryter mot bestämmelserna om förvaring i 5 kap. 1–3 §§ i fråga om skjutvapen eller ammunition som innehas av skyttesammanslutningar, huvudmän för museer eller auktoriserade bevakningsföretag eller i fråga om skjutvapen som innehas av vapenhandlare,
- d) innehar ammunition utan att ha rätt till det eller inte följer ett beslut att lämna över ammunition för inlösen,
- e) överlåter ammunition till någon som inte har rätt att inneha ammunitionen,
- f) driver handel med skjutvapen utan tillstånd, eller
- g) bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 kap. 1 § e genom att olovligen överföra vapen eller ammunition till ett annat land.

³ Prop. 1973:166 s. 147–148.

Ansvar för otillåtet innehav av ammunition skall inte dömas ut i ringa fall.

Enligt 9 kap. 3 § vapenlagen döms, till böter, den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 11 kap. 1 § f genom att underlåta att på föreskrivet sätt anmäla utförelse eller utlåning av skjutvapen, eller underlåter att inom en månad på föreskrivet sätt anmäla till polismyndigheten att ett vapen lämnats till skrotning.

Särskilt om brott mot förvaringsbestämmelserna

Som nyss nämnts kan den som använder ett skjutvapen som han har för förvaring åt annan dömas för brott mot vapenlagen, om han inte själv har tillstånd att inneha skjutvapen av samma typ. Vidare kan den som inte vidtar betryggande åtgärder i samband med att skjutvapen skickas eller yrkesmässigt transporteras eller den som bryter mot en särskilt meddelad förvaringsföreskrift dömas för brott mot vapenlagen. Detsamma gäller slutligen för den som bryter mot förvaringsbestämmelserna i fråga om skjutvapen eller ammunition som innehas av skyttesammanslutningar, huvudmän för museer eller auktoriserade bevakningsföretag eller i fråga om skjutvapen som innehas av vapenhandlare (9 kap. 2 § b och c VL). Denna uppräkningslista är uttömmande. De allmänna förvaringsbestämmelserna är alltså inte straffsanktionerade såvitt avser enskilda personer.

13.1.3 Brott mot knivförbudslagen

Påföljden för brott mot lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål är böter eller fängelse i högst sex månader.

1995 års vapenutredning har i sitt förra betänkande, Förbud mot vapen på allmän plats m.m., föreslagit att en särskild straffskala för grovt brott skall införas, varvid fängelse i högst ett år skall kunna utdömas⁴.

⁴ SOU 1996:50 s. 71 ff.

13.1.4 Förverkande

Förverkande av skjutvapen och ammunition

Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i nuvarande 9 kap. 1 § eller 2 § a vapenlagen skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 2 § d eller 2 § e. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad (9 kap. 5 VL).

Jakttillsynsmän som förordnats av länsstyrelsen samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen har samma befogenhet som polismän att ta sådan egendom i beslag som skäligen kan antas vara förverkad enligt vapenlagen (9 kap. 6 § VL).

Förverkande av farliga föremål enligt knivförbudslagen

Knivar m.m. som innehafts, saluhållits eller överlåtits i strid mot bestämmelserna i lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål skall enligt 5 § samma lag förklaras förverkade om det inte är uppenbart oskäligt.

Utredningen behandlade bestämmelserna närmare i betänkandet Förbud mot vapen på allmän plats m.m.⁵.

13.1.5 Brott mot vapenförordningen

Till böter döms

den som bryter mot vissa bestämmelser rörande den som driver vapenhandel eller den som tar emot skjutvapen för reparation, översyn eller skrotning,

den som överlåter eller upplåter skjutvapen utan att ha fått en duplett av tillståndsbeviset,

den styrelse för sammanslutning och föreståndare för museum eller bevakningsföretag som inte utövar kontroll över sammanslutningen respektive museets eller bevakningsföretagets innehav av skjutvapen och över att de förvaras riktigt eller

den som underlåter att göra anmälan till Rikspolisstyrelsen om införsel eller tillverkning av kolsyre- luft-, fjäder- eller harpunvapen.

⁵ SOU 1996:50 s. 77 ff.

Till penningböter döms

den som bryter mot vissa föreskrifter rörande bevis om tillstånd till innehav av skjutvapen och ammunition,

den som har vård om dödsbo eller konkursbo och underlåter att göra en skriftlig anmälan härom till polismyndigheten inom tre månader från dödsfallet eller beslutet om egendomsavträdet,

inte medför tillståndsbevis eller motsvarande eller införseltillstånd när vapnet medförs⁶, eller

den som lånar ut skjutvapen utan att följa vad som föreskrivits härom (14 kap. 1 § vapenförordningen).

13.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Vapenbrott

Enligt direktiven skall utredningen gör en utvärdering av den skärpning av straffet för olaga vapeninnehav och olovlig överlåtelse av skjutvapen, som trädde i kraft den 1 juli 1993. Därvid skulle övervägas om det finns anledning att genomföra ytterligare straffskärpningar.

Utredningen har till grund för utvärderingen dels tagit del av den samling av hovrättsdomar angående olaga vapeninnehav som tagits in i Rättsfall för Hovrätterna (RH) 1996 s. 437 ff, dels undersökt praxis under de två senaste åren vid Helsingborgs och Umeå tingsrätter, vid en avdelning av vardera Stockholms och Göteborgs tingsrätter samt vid Hovrätten för Västra Sverige.

De 15 hovrättsdomar som redovisats i RH ger först och främst vid handen att olaga innehav av skjutvapen regelmässigt anses utgöra ett brott av sådan art att normalstraffet skall vara fängelse. Beträffande straffnivån ger hovrättsdomarna inte någon klar bild av vilka bedömningar domstolarna gör för olika situationer. Å ena sidan förekommer två domar angående avsågade hagelgevär, där innehaven inte ansågs utgöra grovt brott men där särskilda omständigheter ansågs minska straffvärdet. I en dom avseende innehav av ett avsågat hagelgevär, en pistol och 28 skarpa skott ansågs dock det olaga vapeninnehavet som grovt och medförde fängelse åtta månader. Å andra sidan finns redovisad en dom, där innehavet avsett ett kort handeldvapen, sannolikt en pistol, med ammunition och ansetts utgöra grovt brott, eftersom

⁶ Den som har ertappats med att medföra skjutvapen utan att kunna visa upp föreskriven handling är dock fri från ansvar, om han inom en vecka därefter hos polismyndighet styrker att han vid tiden för förseelsen hade rätt att inneha vapnet och omständigheterna ger vid handen att förseelsen haft sin grund i tillfälligt förbiseende (14 kap. 2 § vapenförordningen).

innehavet avsett ett särskilt farligt vapen jämte skarp ammunition till vapnet.

Den mest uppmärksammade domen under senare tid avsåg de vapenbrott som uppdagades vid en razzia mot Hells Angels' gård i Hasslarp i september 1996. Tio personer åtalades vid Helsingborgs tingsrätt för gemensamt olaga innehav av fyra pistoler, två revolverar och ett avsågat hagelgevär (samtliga vapen laddade), två av dem också för innehav utanför en restaurang av varsin skarpladdad pistol och en av dem för innehav av ytterligare ett avsågat hagelgevär. Samtliga tilltalade dömdes⁷ för grovt vapenbrott till fängelsestraff, två av dem i två år, sju i ett och ett halvt år och en i sex månader. Hovrätten över Skåne och Blekinge fastställde⁸ tingsrättens domslut i fråga om påföljd utom beträffande en av de tilltalade, som fick straffet sänkt från fängelse två år till ett och ett halvt år. Hovrättens domskäl innehåller en intressant analys av frågan om gemensamt ansvar för en grupp av personer för innehav av vapen som är förvarade i olika utrymmen i en anläggning. Denna analys får dock lämnas därhän i detta sammanhang. I påföljdsfrågan uttalade hovrätten, efter en redogörelse för innehållet i ovannämnda proposition, bl.a. följande: Det är fråga om ansvar för ett organiserat innehav av ett flertal, skarpladdade och skjutklara vapen jämte ammunition m.m. Redan innehavet av ett av vapnen, det avsågade hagelgeväret, har ett straffvärde som motsvarar straffminimum för grovt vapenbrott. I skärpande riktning talar det förhållandet att vapnen förvarats lätt åtkomliga. Risken har varit överhängande att vapnen skulle komma till brottslig användning. Högsta domstolen meddelade inte prövningstillstånd.

En annan dom⁹ från Helsingborgs tingsrätt kan också vara av värde att närmare redovisa. Två personer med anknytning till mc-organisationen Bandidos åtalades för grovt häleri och grovt olaga vapeninnehav, avseende en kulsprutepistol, ett avsågat hagelgevär samt nio slutstycken och fem pipor till kulsprutepistol. Vidare åtalades de bl.a. för grovt olaga vapeninnehav, avseende en pistol med åtta patroner, en revolver och en ljuddämpare samt för grovt häleri i fråga om en mängd militära sprängmedel. Tingsrätten biföll åtalen och bestämde påföljden till fängelse i fyra år respektive två år sex månader. Hovrätten över Skåne och Blekinge fann¹⁰ att häleribrotten inte kunde anses vara grova och att brotten alls inte hade ett så högt straffvärde som tingsrätten antagit. Straffen sänktes till fängelse i två år sex månader respektive ett år sex månader. Det kan anmärkas att domarna också avsåg annan brottslighet.

⁷ Helsingborgs tingsrätts dom den 8 november 1996 i mål B 1021/96

⁸ Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 3 januari 1997 i mål B 1144/96

⁹ Helsingborgs tingsrätts dom den 13 december 1995, DB 1375.

¹⁰ Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 20 februari 1996, DB 1026.

I övrigt är det inte alldeles lätt att reda ut vilket straffvärde domstolarna anser att olika typer av vapenbrott har. Ofta förekommer sådana brott tillsammans med annan brottslighet, vilket medför att det är svårt att bedöma hur mycket av den gemensamma påföljden som hänför sig till vapenbrottet. Det saknas enligt utredningens mening anledning att mera i detalj gå in på de observationer som gjorts vid domsgranskningen. Det kan generellt sett konstateras att innehav av automatvapen och avsågade hagelgevär regelmässigt bedöms som grova brott¹¹. Beträffande andra skjutvapen är praxis varierande. Det finns i vart fall en tendens till att man i allt flera fall bedömer innehav av pistol som grovt vapenbrott, om förhållandena är sådana att det kan befaras att vapnet kommer till användning i den aktuella situationen. Om polisen anträffar vapnet hos någon som t.ex. besöker en restaurang anses brottet ha ett högre straffvärde än vad som är fallet när vapnet anträffas i samband med husrannsakan hemma hos någon. Det kan också märkas en avsevärd variation i straffmätningen inom skalan för normalbrott. Det förekommer att brott av normalgraden föranleder fängelse i sex månader eller mer.

13.3 Överväganden och förslag

13.3.1 Vapenbrott

Ingen förändring i straffskalorna för vapenbrott, grovt vapenbrott eller ringa vapenbrott föreslås.

Bestämmelsen om straffansvar för den som driver handel med skjutvapen utan tillstånd tas in i paragrafen om ansvar för vapenbrott.

Utvärdering av straffskärpningen år 1993

Det råder inte någon tvekan om att förändringen av straffskalan i skärpande riktning beträffande vapenbrott har haft en stark effekt på domstolarnas syn på straffvärdet. Vapenbrottets karaktär av artbrott synes ha förstärkts, vilket haft till följd att det numera krävs mycket starka skäl av huvudsakligen personlig natur för att någon annan påföljd

¹¹ I två fall från olika domstolar har innehav av avsågat hagelgevär väl bedömts som grovt brott men föranlett fängelse i endast fyra månader.

än fängelse skall komma i fråga. De redovisade domarna från Helsingborg ger också vid handen att domstolarna inte drar sig för att döma ut stränga straff för brottslighet med anknytning till innehav av vapen även utan att dessa kommit till användning.

Det har ifrågasatts om straffskalan skulle behöva skärpas ytterligare, t.ex. med ett straffmaximum på fängelse i sex år. Det är emellertid utredningens mening att det inte föreligger något reellt behov av detta. En ytterligare skärpning skulle troligen endast få betydelse som en markering av att lagstiftaren ser mycket allvarligt på denna form av brottslighet. Domstolarna kommer nog ändå inte att gå så mycket längre i synen på straffvärdet hos vapenbrotten. Det är nämligen sannolikt att man vid en jämförelse med andra farebrott, vilket det ju här är fråga om, finner att vapenbrottet redan är högt värderat i förhållande till andra brott vars straffbarhet bygger på att det föreligger en risk för andra människors väl och ve. Det tydligaste exemplet är väl rattfylleribrottet, som merendels föranleder fängelsestraff på som högst några månader. (Denna jämförelse är dock inte avsedd som grund för något antagande om vilket av brotten som är farligast, om man räknar till antalet offer.) Ett annat förhållande som inte kan lämnas obeaktat är att domstolarna kan anse att straffvärdet på farebrotten blir för högt i förhållande till de brott som innefattar att faran förverkligas.

I 1992/93 års proposition såg departementschefen med oro på risken att extremistiska politiska grupper beväpnar sig med en stor mängd farliga vapen. Det kan i detta sammanhang beaktas att man i sådana situationer har anledning överväga om det inte är fråga om högmålsbrott, t.ex. väpnat hot mot allmän ordning, vilket brott kan föranleda livstids fängelse. Det kan möjligen finnas anledning att se över straffbestämmelserna för den typen av brottslighet, t.ex. i fråga om olovlig kårverksamhet, vilket inte synes ha skett sedan brottsbalken infördes. Denna fråga torde ligga utanför direktiven för vapenutredningen.

Sammantaget tycks det inte föreligga något reellt behov av en ytterligare skärpning av straffskalan för grovt vapenbrott. Det är utredningens uppfattning att domstolarna har förmått att med beaktande av intentionerna med straffskärpningen åstadkomma en god balans i bedömningen av vad som i olika situationer är rimligt, mot bakgrund av att också andra överväganden av allmänt straffrättslig natur hör till bilden vid värderingar som skall göras i frågor om påföljd för olika brott.

Straffansvar för otillåten vapenhandel

I dag gäller att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet driver handel med skjutvapen utan tillstånd, enligt 9 kap. 2 § f vapenlagen kan dömas för brott mot vapenlagen till böter eller fängelse i högst sex månader.

Utredningen menar att otillåten handel med skjutvapen kan vara ett minst lika allvarligt brott som otillåtet innehav m.m. av skjutvapen. Utredningen ser därför ingen anledning att göra någon skillnad på dessa brott i påföljdshänseende. De straffskalor som gäller för vapenbrott enligt nuvarande 9 kap. 1 § vapenlagen bör därför vara tillämplig också beträffande den som driver handel med skjutvapen utan tillstånd.

13.3.2 Brott mot bestämmelserna rörande knivar och andra farliga föremål

Straffstadgandet i lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (knivförbudslagen) arbetas in i vapenlagen. Vad avser innehållet i bestämmelsen hänvisas utredningens ställningstagande i det förra betänkandet Förbud mot vapen på allmän plats m.m.¹².

13.3.3 Straffsanktion vid brister i förvaringen

Förvaringsbestämmelserna straffsanktioneras. Den som bryter mot bestämmelserna kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Straffsanktionen medför att bestämmelserna om husrannsakan blir tillämpliga i fråga om brister i förvaringen.

Frågan om att straffsanktionera de allmänna förvaringsbestämmelserna har kommit upp vid flera tillfällen. Bl.a. föreslog 1987 års vapenutredning detta i sitt betänkande. Förslaget ledde dock inte till lagstiftning¹³.

¹² Förbud mot vapen på allmän plats m.m., SOU 1996:50, s. 71 ff.

¹³ I propositionen uttalade justitieministern: Det finns i och för sig mycket som talar för utredningens förslag att straffsanktionera överträdelse av förvaringsföreskrifterna. För att fatta ett beslut om kriminalisering bör det emellertid krävas att en sådan kan antas få brottsavhållande betydelse, att inte andra negativa verkningar väger över denna effekt samt att det går att kontrollera efterlevnaden. När det gäller personer som betröts med vapentillstånd har det skett en allmän prövning av deras person.

Vidare kan deras tillstånd återkallas under vissa omständigheter, t.ex. om det uppdagas allvarliga brister i vapenförvaringen. Därtill kan en vapeninnehavare under vissa omständigheter drabbas av skadeståndsansvar, om brister i förvaringen har orsakat att ett vapen brukats av en obehörig för en skadeståndgrundande handling. Mot bakgrund

Antalet förkomna eller tillgripna skjutvapen är, trots skärpningarna av förvaringsbestämmelserna år 1992, alltså oroväckande högt. Utredningen är i och för sig av uppfattningen att vapeninnehavarnas förvaringsmetoder förbättrats avsevärt efter de senaste årens fokusering på vikten av en god förvaring. Den absoluta majoriteten förvarar således sina skjutvapen på ett föredömligt sätt. Fortfarande förekommer det dock att vapeninnehavare uppenbart nonchalerar de bestämmelser som finns, vilket inte sällan resulterar i att skjutvapen hamnar på avvägar. Tydligt är alltså inte de nuvarande bestämmelserna om återkallelse av tillstånd m.m. tillräckliga för att alla vapeninnehavare skall inse hur viktigt det är att vapnen förvaras på ett tillfredsställande sätt. Det sagda leder till att frågan om att straffsanktionera förvaringsbestämmelserna åter blir aktuell.

Den skärpning av de allmänna förvaringsföreskrifterna som utredningen föreslagit ändrar förutsättningarna för ett eventuellt straffansvar. Med dagens bestämmelser, som bl.a. medger att skjutvapen förvaras delade, är det nämligen inte alltid lätt att bedöma om en vapeninnehavare förvarar sina vapen i enlighet med förvaringsbestämmelserna. I och med att det införs ett krav på att skjutvapen skall förvaras i säkerhetsskåp blir denna bedömning betydligt enklare. Vidare underlättas bedömningen av Rikspolisstyrelsens utvidgade föreskriftsrätt på området. En straffbestämmelse riktad mot bristande förvaring uppfyller härmed det grundläggande kravet på godtagbar förutsägbarhet.

Skärpningen av de allmänna förvaringsbestämmelserna innebär att de flesta av dem som i dag meddelats en särskild förvaringsföreskrift och sålunda kan straffas för brott mot föreskriften även fortsättningsvis är skyldiga att upprätthålla samma slags förvaring som de gör i dag, dock utan att framdeles riskera något straff för det fall bestämmelserna inte följs. Det straffbara området skulle alltså minska väsentligt, vilket knappast kan sägas ligga i linje med den övriga skärpningen av vapenlagstiftningen. Denna omständighet talar starkt för att även de allmänna förvaringsbestämmelserna skall straffsanktioneras.

Det har i andra sammanhang framförts att en straffsanktion i detta hänseende skulle kunna medföra att vapeninnehavare inte anmäler sina skjutvapen som förkomna eller stulna och att detta i så fall skulle medföra att samhället miste en del av den kontroll som finns i dag.

av dessa sanktionsformer framstår det inte som sannolikt att en kriminalisering av de generella förvaringsföreskrifterna har självständig brottsavhållande betydelse. Det går inte heller att bortse från att en kriminalisering skulle kunna verka hämmande på benägenheten att anmäla stöld av vapen. En sådan stöldanmälan skulle ju medföra att anmälaren angav sig själv för brott'' (prop. 1990/91:130 s. 42).

Utredningen menar dock att risken härför inte bör överdrivas och att den i vart fall uppvägs av att en straffsanktion mot bristande förvaring skulle lägga en helt annan tyngd bakom skärpningen av förvaringsbestämmelserna. Med all sannolikhet skulle straffbarheten i sig generellt medföra en avsevärd förbättring av vapeninnehavarnas förvaring av sina skjutvapen.

Om straffskalan för de allmänna förvaringsbestämmelserna bestäms till böter eller fängelse i högst sex månader blir bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken om husrannsakan tillämpliga. Vid skälig misstanke om bristande förvaring kan då polisen företa husrannsakan för att utreda brott mot förvaringsbestämmelserna. Detta torde medföra att kravet på kontroll av efterlevnaden uppfylls. I sammanhanget bör det dock påpekas att proportionalitetsprincipen, som är tillämplig på alla former av tvångsmedel, medför att utrymmet för att genomföra husrannsakan på grund av misstanke om bristande förvaring kan tyckas vara begränsat, särskilt som straffet för brott mot förvaringsbestämmelserna i normalfallet torde bli böter.

Sammantaget menar utredningen att förvaringsbestämmelserna är så viktiga att de bör straffsanktioneras. De särskilda bestämmelserna i nuvarande 9 kap. 2 § b och c kan då utgå och ersättas med att brott mot bestämmelserna i förvaringskapitlet eller mot föreskrifter om förvaring som meddelats straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Bestämmelsen bör ingå i uppräkningsdelen i den föreslagna 10 kap. 3 § vapenlagen.

13.3.4 Andra brott mot vapenlagen

Den som i näringsverksamhet utan tillstånd tar emot skjutvapen för reparation m.m. eller lämnar ut skjutvapen för sådan åtgärd till någon som inte har rätt att ta emot vapnet, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som underlåter att anmäla utlåning av skjutvapen eller att skjutvapen lämnats till annan för reparation m.m. döms till böter.

Bestämmelsen om straff för den som inte anmäler att ett vapen lämnats för skrotning flyttas till vapenförordningen.

De föreslagna straffbestämmelserna är en direkt följd av de ändringar i övrigt som utredningen föreslagit. Detsamma gäller den borttagna bestämmelsen rörande skrotning av skjutvapen, som flyttats till vapenförordningen.

I övrigt behålls de nuvarande bestämmelserna om ansvar för brott mot vapenlagens regler.

13.3.5 Förverkande m.m.

Den nuvarande bestämmelsen om förverkande utvidgas till att omfatta föremål för brott mot förbuden 9 kap. i vapenlagen.

Ändringen är en följd av att lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (knivförbudslagen) arbetats in i vapenlagen. Utredningen behandlade den bestämmelse om förverkande som i dag finns i knivförbudslagen i sitt förra betänkande¹⁴.

13.3.6 Brott mot vapenförordningen

Den som underlåter att anmäla att ett vapen lämnats till skrotning, eller att vapnet skrotats, döms till böter.

Bestämmelsen om att den som lämnar ett skjutvapen för skrotning senast inom en månad skall anmäla detta till polismyndigheten har flyttats över från vapenlagen till vapenförordningen. Straffbestämmelsen bör följaktligen också flyttas till förordningen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Nytt i vapenförordningen är att även den som tagit emot skjutvapen för skrotning skall anmäla att skrotning skett. En bestämmelse om att underlåtenhet i detta hänseende straffas med böter tas in i vapenförordningen.

I övrigt behålls de nuvarande bestämmelserna om ansvar för brott mot vapenförordningens regler.

¹⁴ Förbud mot vapen på allmän plats; SOU 1996:50, s. 75 ff.

14 Vapenamnesti

14.1 Begreppet amnesti

Ordet kommer från grekiskans *amnestia* som betyder *glömska*¹.

Begreppet *vapenamnesti* har använts i betydelsen *straffrihet för brott mot vapenlagen bestående i olovligt innehav av tillståndspliktigt vapen*. Det har använts flitigt i den allmänna debatten och användes också av 1987 års vapenutredning liksom vid förslagets efterföljande behandling av remissinstanser, departement och utskott. I samband med införandet av lagen (SFS 1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav invände dåvarande justitieministern att detta var något annat än en amnesti, då man med begreppet amnesti brukade avse en generell benådning av en viss grupp av dömda². Uttrycket användes dock vid polisens informationskampanj, som föregick inlämningsperioden. Möjligen kan man språkligt sett mot begreppet invända att amnestin inte hänför sig till vapnet som sådant, utan till vapeninnehavaren. Begreppet är emellertid väl inarbetat och dess betydelse allmänt känt. Det är svårt att ersätta med något annat gångbart uttryck. Utredningen som i denna del också konsulterat regeringskansliets språkexperter anser därför att begreppet fortsättningsvis kan användas i ovannämnd betydelse.

Man kan tala om två olika typer av vapenamnesti, dels en ren inlämningsamnesti, som innebär att tillståndspliktiga vapen kan lämnas in till polismyndigheten ofta anonymt utan att inlämnaren riskerar straff för vapenbrott genom att han olovligen innehaft tillståndspliktigt vapen, dels en inlämningsamnesti kombinerat med en möjlighet att ansöka om tillstånd att inneha vapnet.

¹ I Juridikens termer (Eek m.fl.) anges följande betydelse, *kollektiv benådning av en grupp personer från straff som ådömts, framförallt politiska brott*. I Oxford dictionary of law förklaras termen med *An act erasing from legal memory some aspect of criminal conduct by an offender. It is most frequently granted to groups of people in respect of political offences and is wider than a pardon, which merely relieves an offender of punishment*. Andra ordböcker nämner *allmän benådning* (Svenska Akademiens Ordlista, Bonniers Svenska Ordbok) och *allmän benådning, förlåtelse, tillgift, frigivning, nåd, straffrihet, 'frisedel'* (Ord för Ord).

² Prop. 1992/93:141 s. 54.

14.2 Tidigare svenska erfarenheter

14.2.1 Bakgrund

I syfte att minska antalet illegala vapen föreslog 1987 års vapenutredning att det under en viss tidsperiod tolv månader skulle vara straffritt att till polisen lämna in alla slags vapen och all slags ammunition som man innehade utan att vara berättigad till det³.

Utredningsförslaget mötte ett blandat mottagande av remissinstanserna. Justitieministern ansåg inte att vapenamnesti borde införas. Motiveringen till detta var bl.a. att det var högst osäkert om man i någon större grad skulle uppnå den avsedda effekten. Det kunde således starkt ifrågasättas om förslaget skulle få betydelse för de illegala vapen som man eftersträvar att få inlämnade. Inte heller ansåg hon att man kunde bortse från möjligheten att den fullständiga anonymiteten skulle kunna hindra utredning av vissa allvarliga brott med vapen inblandade. Justitiekotтет delade denna bedömning⁴.

Utredningsförslaget togs emellertid upp igen i samband med förslag till skärpning av straffen för ett antal brott, däribland olaga vapeninnehav. I propositionen angavs bl.a. att det var synnerligen angeläget att vidta åtgärder för att minska den brottsliga användningen av skjutvapen, att det fanns anledning att ta till vara alla möjligheter att minska antalet illegala skjutvapen och att möjligheten med att under en kortare tidsbegränsad period medge straffrihet för olaga vapeninnehav i vissa fall inte borde lämnas oprövad. Justitiekotтет ställde sig bakom förslaget som antogs av riksdagen den 15 april 1993⁵.

14.2.2 Lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav

Lagen föreskrev att den som innehade ett skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad till det inte skulle dömas till ansvar för brott enligt vapenlagen, om han frivilligt lämnade detta till polismyndigheten under tiden juli september 1993. Inlämnaren kunde vara anonym. Egendom som lämnades in till polismyndigheten och vars ägare inte var känd tillföll staten. Detsamma gällde om en ägare till egendomen spårats men denne inte, efter att ha fått tillfälle härtill, tog tillbaka den. Egendom som tillfallit staten skulle förstöras om den inte behövdes för musealt, militärt eller annat liknande ändamål.

³ SOU 1989:44 s. 199 ff.

⁴ Prop. 1990/91:130 s. 53, bet. 1990/91:JuU33 s. 31.

⁵ Prop. 1992/93:141 s. 53 ff., bet. 1992/93:JuU16 s. 20 ff., rskr. 1992/93:220.

14.2.3 Erfarenheter från genomförandet

Under perioden lämnades 17 050 skjutvapen och 15 ton ammunition in till polismyndigheterna., enligt följande.

Enhandsvapen	6 698
Gevär	10 224
Helautomatiska vapen	54
Luft-, fjäder- och harpunvapen	74

Många av vapnen var av äldre årgång, vilka kunde ha innehavts olovligt i avsevärd tid. Endast 5 procent av vapnen var tidigare anmälda stulna eller förkomna. Mycket tyder på att de vapen som fanns i kriminella kretsar inte nämnvärt påverkades av inlämningsförfarandet. Det har från vissa håll gjorts gällande att de flesta av de inlämnade vapnen inte var skjutdugliga. En projektgrupp som kontrollerade 3 000 av vapnen konstaterade dock att 70–80 procent av dessa var fullt möjliga att skjuta med. I samband med genomförandet fick polisen flera anonyma förfrågningar om det var möjligt att ansöka om tillstånd att inneha det illegala vapnet. När de fick klart för sig att detta inte var möjligt, förklarade somliga att de då inte tänkte lämna in sitt vapen.

Kostnaderna för förfarandet uppgick till 7 miljoner kronor, motsvarande 13 årsarbetskrafter. Av dessa gick 5 miljoner till direkta kostnader och 2 miljoner till den informationskampanj som föregick inlämningsperioden. Delat med 17 000 inlämnade vapen var den totala kostnaden cirka 400 kr per vapen. De flesta vapnen kom in under de två sista veckorna.

14.3 Andra länders erfarenheter av vapenamnesti

Danmark

Danmark har genomfört tre s.k. fritt leide-aksjoner, under åren 1970, 1986 och 1995. Bakgrunden har varit en önskan att minska landets vapenmängd, då särskilt den mängd oregistrerade vapen som fanns kvar efter andra världskriget. Aktionerna innebar rätt att lämna in registreringspliktiga vapen utan att riskera straff för olaga innehav. Det gavs också möjlighet att efterregistrera vapnen. Vapenlagens krav för att erhålla tillstånd nedsattes dock inte och det var få sökanden som beviljades tillstånd.

Under fritt leide-aksjonen år 1970 lämnades omkring 12 000 vapen in, år 1986 knappt 10 000 och år 1995 endast omkring 1 000. Anledningen till att så få vapen lämnades in år 1995 var enligt de danska myndigheterna dels att det inte gått särskilt lång tid sedan den senaste aktionen, dels att publiciteten inför denna inte varit så god.

Norge

När 1961 års vapenlag skulle träda i kraft kungjordes det att alla som innehade skjutvapen den 1 april 1963 skulle ansöka om polismästarens tillstånd att fortsättningsvis inneha dessa vapen. Detta gällde dock inte hagelgevär, vilka blev registreringspliktiga först år 1990. Bakgrunden till bestämmelsen var att det tidigare var den sivile våpenkontroll som gett tillåtelse till inköp av skjutvapen men att detta nu skulle falla under polisens kompetensområde. Övergången till den nya registreringsordningen innebar att man inte ingrep mot dem som brutit mot den gamla vapenlagen från 1927. Vile någon inte behålla sitt skjutvapen kunde han lämna in det anonymt. Den som efter den 1 januari 1964 innehade registreringspliktigt vapen utan tillstånd straffades med böter eller fängelse i högst tre månader. Det har också i tiden efter den 1 januari 1964 funnits viss möjlighet till efterregistrering av vapen. Bl.a. har departementet i en rundskrivelse år 1992 uppmanat polismyndigheterna att tillåta registrering av vapen från andra världskriget, om det inte funnits anledning att misstänka att vapnet använts i brottsliga sammanhang och om vapeninnehavaren i övrigt uppfyller vapenlagens krav.

Hösten 1995 tillsatte Kongelige Justis- og Politidepartementet en vapenutredning som bl.a. fick i uppdrag lägga fram ett förslag till genomförande av en tidsbegränsad nationell vapenamnesti. Bakgrunden till uppdraget var en tendens till ökat bruk av skjutvapen i samband med våldsbrottslighet. Det relativt stora antalet oregistrerade skjutvapen i Norge, inte minst vapen från kriget, ledde fram till att frågan om genomförandet av en vapenamnesti togs upp. Utredningen lade fram ett delbetänkande i denna del i juni 1996. Huvudsyftet med den föreslagna vapenamnestin var att få en bättre översikt och kontroll över civila skjutvapen i privat ägo. Utredningens uppfattning var att det inte är möjligt att på denna väg uppnå någon väsentlig minskning av antalet vapen som finns i kriminella kretsar. Att uppnå en sådan effekt samt en minskning av antalet skjutvapen i samhället i övrigt såg utredningen därför som en sidoeffekt av den föreslagna amnestin. Förslaget innebär en möjlighet att lämna in vapen som innehas olovligt, men också en möjlighet att ansöka om tillstånd till innehavet. Samtidigt föreslogs registreringsplikt även för hagelgevär som förvärvats före den 1 oktober 1990. För att uppnå bästa möjliga resultat föreslogs en lättnad av vapenlagens krav avseende behov, särskilt i fråga om vapen där arv eller affektionsvärde är behovsgrunden.

Storbritannien

Storbritannien har genomfört fyra vapenamnestier. Den senaste var år 1996, då närmare 23 000 skjutvapen lämnades in. Inlämnaren riskerade inte åtal, förutsatt att vapnet inte använts i brottsligt sammanhang.

Sammanlagt har, under de fyra amnestiperioderna, drygt 130 000 skjutvapen lämnats in; 40 500 skjutvapen lämnades in år 1965, 25 000 år 1968 och 48 000 år 1988.

Nederländerna

I Nederländerna genomfördes en nationell vapenamnesti år 1989 i samband med att innehav och försäljning av vissa typer av skjutvapen, som tidigare inte var tillståndspliktiga, blev förbjudna. Att ansöka och få tillstånd att inneha vapen som man tidigare hade innehaft illegalt var inte möjligt. Under amnestin, som varade i en månad, lämnades omkring 11 000 skjutvapen in.

FN-samarbetet

Vid den nionde FN-kongressen om förebyggande av brott och behandlingen av gärningsmän, som hölls i Kairo våren 1995, antogs en resolution beträffande samarbete på vapenlagstiftningsområdet. Som ett led i detta arbete har en projektgrupp genomfört en enkät bland medlemsländerna. På basis av den inhämtade informationen har ett antal rekommendationer givits. En av dessa är att medlemsländerna bör uppmanas att överväga bestämmelser rörande vapenamnesti eller liknande program för att få allmänheten att lämna in illegala, farliga eller onödiga skjutvapen.

14.4 Överväganden och förslag

Illegala skjutvapen och ammunition skall straffritt kunna lämnas in till polisen.

Vapenamnesti bör införas

Inte sällan får tillståndsenheterna svara på frågor om vad man skall göra med skjutvapen som innehas utan tillstånd. Det kan vara ett vapen i ett dödsbo som den avlidne innehafte utan tillstånd, eller ett vapen som en förälder eller annan närstående funnit hos någon de delar bostad med. Ofta vill den anhörige i dessa fall göra sig av med vapnet, utan att för den skull ange någon för brott.

Under en kortare tid tre månader år 1993 var det i Sverige möjligt att lämna in illegala vapen, utan att straffas för olaga vapeninnehav. Under perioden lämnades drygt 17 000 vapen och 15 ton ammunition in till polismyndigheterna. Resultatet får ses som mycket gott.

Inlämnarens anonymitet var skyddad, varför det inte finns några uppgifter om var vapnen kom ifrån eller vem som lämnade in dem. Sannolikt kom de flesta vapnen inte från i övrigt kriminella kretsar, men ändå får varje inlämnat vapen ses som värdefullt i sammanhanget. Det torde nämligen inte vara ovanligt att ett illegalt innehavt vapen förvaras och hanteras mindre noggrant än ett legalt sådant. Risken är i sådana fall större att ett illegalt vapen kommer till användning i brottsligt sammanhang, antingen av innehavaren själv eller av någon som kommit över vapnet.

Utredningen anser i likhet med vad som angavs i förarbetena till den lag som stadgade ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav att alla möjligheter att minska antalet illegala skjutvapen måste tas till vara. En vapenamnesti vore ett led i ansträngningarna att begränsa den totala mängden vapen i samhället och framför allt antalet illegala vapen. Utredningen föreslår därför att en vapenamnesti åter införs.

Innebörden av vapenamnestin

Innebörden av amnestin är att den som innehar ett illegalt skjutvapen eller ammunition kan lämna in egendomen till polismyndigheten och i sådant fall undgå ansvar för det olagliga innehavet av denna.

Straffriheten gäller endast beträffande sådan egendom som lämnas in frivilligt. Detta utesluter givetvis alla tillfällen då någon lämnar in ett vapen på grund av en förestående upptäcktsrisk, t.ex. i samband med

husrannsakan eller kroppsvisitation. Straffriheten gäller vidare bara för det otillåtna innehavet. Inget hindrar att polisen, t.ex. efter en kriminalteknisk undersökning av ett inlämnat vapen, fortsätter att utreda andra brott som kan ha samband med vapnet.

Skjutvapen och ammunition som lämnats in skall tillfalla staten, om ägaren inte är känd, inom tre månader från det att egendomen lämnades in. Egendomen måste alltså normalt förvaras i tre månader. Om ägaren till inlämnad egendom är känd skall han eller hon få tillfälle att inom en månad ta tillbaka egendomen. Tar ägaren inte tillbaka egendomen eller kan denne annars anses ha gett upp sin rätt till egendomen tillfaller den staten. De skjutvapen och den ammunition som tillfallit staten enligt bestämmelsen om vapenamnesti bör inte säljas eller på annat sätt komma ut i cirkulation på nytt. I stället bör egendomen normalt förstöras. I en del fall kan det dock vara befogat att bevara vapnet eller ammunitionen. Om egendomen behövs för musealt eller annat liknande ändamål, t.ex. i Statens kriminaltekniska laboratoriums samlingar, bör den således inte förstöras.

Slutligen kan det anmärkas att hittegodslagen kan komma att bli tillämplig om inlämnaren uttryckligen gör gällande att vapnet eller ammunitionen skall behandlas som hittegods.

Bör en vapenamnesti vara begränsad i tiden?

Att från en tid till en annan låta en företeelse vara straffri kan, rent principiellt, ifrågasättas. Särskilt gäller detta om det, som i detta fall, kan bli aktuellt att medge sådan straffrihet vid två eller kanske flera tillfällen. Till saken hör också att skälen för en vapenamnesti kan göras gällande vid varje tid. Utredningen menar därför att vapenamnestin inte som tidigare skall vara begränsad i tiden, utan bör gälla tills vidare.

15 Ammunition

15.1 Gällande rätt

Vapenlagens bestämmelser gäller även ammunition. Med ammunition förstås patroner och projektiler till handvapen som lagen tillämpas på samt tändhattar och andra tändmedel till sådana patroner och projektiler. Lagen gäller dock inte hagel och andra massiva kulor, projektiler avsedda för armborst eller för luft-, kolsyre-, fjäder- eller harpunvapen, kolsyrepatroner, patronhylsor utan tändhatt avsedda för handvapen som lagen tillämpas på, och patroner avsedda för start- eller signalvapen. Bestämmelser om ammunition som räknas till explosiva varor eller som innehåller gift finns även i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor och i lagen (1985:426) om kemiska produkter (1 kap. 1 och 5 7 §§ VL).

Flera av bestämmelserna i vapenlagen rörande skjutvapen gäller också beträffande ammunition. Här redovisas endast några av bestämmelserna.

Tillstånd krävs för att inneha ammunition. Den som har tillstånd eller rätt att inneha ett visst vapen för skjutning får utan särskilt tillstånd inneha ammunition till vapnet, om ammunitionen är avsedd för samma ändamål som tillståndet eller rätten till innehav av vapnet avser. Tillstånd att i andra fall inneha ammunition får meddelas enskilda personer samt sådana skyttesammanslutningar och huvudmän för museer som får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen, om det skäligen kan antas att ammunitionen inte kommer att missbrukas (2 kap. 1 och 8 §§ VL).

Enligt vapenförordningen får sålunda den som samlar skjutvapen ges ammunitionstillstånd för att inneha ammunition till sådana vapen som han har tillstånd att inneha. Huvudman för museum och den som samlar ammunition får vidare ges tillstånd att inneha ammunition även till andra vapen. Tillstånd att inneha ammunition får också i andra fall ges, om det finns särskilda skäl. Tillstånd får dock inte meddelas underårig eller den som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken utan att förmyndaren eller förvaltaren samtyckt till innehavet (2 kap. 8 och 11 §§ VF).

Ammunition får överlätas endast till den som har tillstånd eller rätt att inneha vapnet eller ammunitionen. Om ammunition överläts genom ombud skall ombudet ha eget vapentillstånd (2 kap. 9 § VL).

Bestämmelserna om innehav och överlåtelse av ammunition är straffsanktionerade och sådan egendom som varit föremål för brott får förklaras förverkad. Ansvar för otillåtet innehav av ammunition skall

inte dömas ut i ringa fall (9 kap. 2 § första stycket d och e samt andra stycket jämte 5 § VL).

Ammunition skall förvaras på lika betryggande sätt som skjutvapen. Vidare gäller reglerna rörande införsel, överföring, inlösen samt egendom i dödsbo och konkursbo även ammunition. I fråga om återkallelse av ammunitionstillstånd finns dock en särskild bestämmelse, vilken redovisas i avsnittet om återkallelse av tillstånd (se avsnitt 11.1.1. och 11.6.1).

15.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Till utredningen har inkommit vissa synpunkter på ammunitionsbestämmelserna. Som exempel kan nämnas att Svenska jägareförbundet menar att hela frågan om särskilt ammunitionstillstånd skall omprövas tillsammans med bestämmelserna om straffbarhet för otillåtet innehav av ammunition. En kriminalinspektör har vidare uppmärksammat att det i bland i brottsutredningar förekommer ammunition som inte faller inom vapenlagens tillämpningsområde, t.ex. skarpa patroner till vapen som inte är handvapen. Från annat håll har det framförts att bestämmelsen rörande införskaffande av ammunition genom ombud är opraktisk.

Vapenlagsutredningen behandlade senast den sistnämnda bestämmelsen rörande inköp av ammunition genom ombud och kom då fram till att de nuvarande reglerna bör bestå¹.

¹ Vapenlagen och EG; SOU 1994:4, s. 92 ff.

15.3 Överväganden och förslag

Lagens tillämpningsområde utvidgas till att gälla patroner och projektiler till *skjutvapen* som lagen tillämpas på.

Undantagen från vapenlagens tillämpningsområde flyttas från vapenlagen till vapenförordningen. Detsamma gäller vissa bestämmelser rörande skjutvapen och ammunition i dödsbo och konkursbo samt införsel.

Bestämmelsen rörande återkallelse av ammunitionstillstånd sammanförs med bestämmelsen för vapentillstånd. Det fakultativa momentet i bestämmelserna om återkallelse och omhändertagande tas bort.

Vissa andra bestämmelser justeras språkligt.

I nuvarande 1 kap. 5 § vapenlagen anges bl.a. att med ammunition förstås patroner och projektiler till *handvapen* som lagen tillämpas på. Utredningen menar att vapenlagen bör vara tillämplig på patroner och projektiler till alla slag av skjutvapen som lagen tillämpas på. Den nuvarande bestämmelsen bör därför ändras så att *handvapen* byts ut mot *skjutvapen*.

Bestämmelserna om ammunition har för övrigt en begränsad betydelse i förhållande till utredningens uppdrag att se över vapenlagstiftningen med inriktning på att förebygga våldsbrott. Utredningen har därför inte närmare gått in på dessa bestämmelser. De förändringar som skett är således främst av redaktionell och språklig natur. Förändringarna redovisas i huvudsak under respektive avsnitt som rör skjutvapen.

16 Bemyndiganden

16.1 Gällande rätt

16.1.1 Vapenlagen

Regeringen får meddela föreskrifter om att

- a) denna lag eller vissa föreskrifter i lagen skall tillämpas även i fråga om andra föremål än sådana som anges i 1 kap. 2 och 3 §§, om föremålen är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet,
- b) anslagsenergin eller utgångshastigheten hos en projektil från ett skjutvapen skall understiga ett visst värde för att vapnet skall anses vara effektbegränsat enligt 2 kap. 1 §,
- c) bestämmelserna om tillstånd i 2 kap. 1 § inte skall gälla innehav av skjutvapen som lämnats över från staten till statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten eller polisväsendet, den som för statens räkning tillverkar krigsmateriel, eller skyttesammanslutningar,
- d) andra sammanslutningar än skyttesammanslutningar får ges tillstånd att inneha skjutvapen,
- e) tillstånd skall krävas för överföring av skjutvapen eller ammunition från Sverige till ett annat land; och
- f) den som avser att föra ut ett skjutvapen från Sverige eller lånar ut ett skjutvapen till någon som är fast bosatt i ett annat land och inte skall använda vapnet endast i Sverige, skall anmäla detta till polismyndigheten (11 kap. 1 § VL).

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

- a) undantag från kravet på tillstånd för att inneha start- eller signalvapen,
- b) krav på skjutskicklighet, utbildning, ålder och de förutsättningar i övrigt som skall vara uppfyllda för tillstånd till innehav av skjutvapen,
- c) krav på kunskap för att få tillstånd att driva handel med skjutvapen och vad som i övrigt skall gälla vid sådan handel,
- d) vad som skall iakttas utöver bestämmelserna i 4 kap. vid ändring, reparation och skrotning av skjutvapen,
- e) krav på vapenhandlars, museers och skyttesammanslutningars förvaring av andra vapen än effektbegränsade vapen och på skyttesam-

- manslutningars förvaring av ammunition,
f) de förutsättningar i övrigt som skall vara uppfyllda för tillstånd enligt denna lag,
g) utfärdande av europeiska skjutvapenpass till dem som har tillstånd att inneha skjutvapen i Sverige,
h) förutsättningar för och förfaringssätt vid medgivande av att personer bosatta i Sverige skall få tillstånd att förvärva skjutvapen i ett annat land, och
i) krav på att den som förvärvat ett skjutvapen i Sverige och som är bosatt i ett främmande land skall underrätta den staten om förvärvet (11 kap. 2 § VL).

Regeringen får besluta att lagen inte skall gälla skjutvapen och ammunition som innehas av en främmande stats militära styrka vid besök i Sverige inom ramen för internationellt samarbete (11 kap. 3 § VL).

16.1.2 Vapenförordningen

Regeringen har bemyndigat Rikspolisstyrelsen att meddela föreskrifter om bl.a. det europeiska skjutvapenpasset, olika krav för vapenhandel och reparationsverksamhet m.m., anmälan om införsel eller tillverkning av kolsyre-, luft-, fjäder- eller harpunvapen, verkställigheten av lag och förordning samt registerföringen hos polismyndigheterna. Regeringen har vidare bemyndigat Statens naturvårdsverk att meddela föreskrifter om den s.k. jägarexamen samt Socialstyrelsen att meddela föreskrifter om läkares anmälan rörande patient som är intagen på sjukhus.

16.1.3 Rikspolisstyrelsens föreskrifter

I enlighet med bemyndigandena har Rikspolisstyrelsen meddelat föreskrifter om ålderskrav för tillstånd att inneha skjutvapen, vad som avses med salongsgevär, tillståndsbevisets innehåll, duplettbevisets innehåll, tillståndsprovningen avseende vapenhandlare, kunskapskravet avseende vapenhandlare, särskild reparationsbok för vapenreparatörer, skrotning av skjutvapen, förvaring av skjutvapen för enskild (RPS FS 1996:6).

Vidare har Rikspolisstyrelsen meddelat föreskrifter om bl.a. tillämpningen av EG-vapendirektivet¹ (RPS 1996:5), om förvaring av skjutvapen hos vapenhandlare och sammanslutningar samt om förvaring av

¹ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärv och innehav av vapen.

ammunition hos sammanslutningar (RPS FS 1986:55) och om museers förvaring av skjutvapen (RPS FS 1986:25).

16.2 Överväganden och förslag

Följande tillägg görs till bemyndigandena i vapenlagen:

Regeringen får föreskriva

att vad som sägs i lagen om skjutvapen eller ammunition inte skall gälla vissa föremål,

vilka sammanslutningar som får ges tillstånd att inneha skjutvapen,

begränsningar i det antal skjutvapen som får innehas,

närmare bestämmelser om tillämpningen rörande införselbestämmelserna

skyldighet att medföra och visa upp tillståndsbevis

att vapenlagen inte skall gälla beträffande främmande länders polismän vid tjänstgöring i Sverige

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får föreskriva

vilka skjutvapen som skall anses vara lämpade för jakt, målskytte eller skydd,

krav på kunskap för att få tillstånd att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning och vad som i övrigt skall gälla för sådan verksamhet,

vad som skall iaktas utöver bestämmelserna i 6 kap. i fråga om förvaring och transport av skjutvapen och ammunition.

Följande bemyndiganden i vapenlagen tas bort:

möjlighet för regeringen att föreskriva att vapenlagen eller vissa föreskrifter i lagen skall tillämpas även i fråga om andra föremål än sådana som anges i nuvarande 1 kap. 2 och 3 §§, om föremålen är särskilt ägnade att användas vid brott mot någons liv, hälsa eller personliga säkerhet.

Följande tillägg görs till bemyndigandena i vapenförordningen:

Regeringen utökar Rikspolisstyrelsens föreskriftsrätt till att även gälla de krav på skjutskicklighet som gäller för tillstånd till innehav av målskyttevapen,

vilka typer av skjutvapen som skall anses vara lämpade för olika ändamål,

närmare bestämmelser om förvaring samt förflyttning och transport av skjutvapen.

De flesta bemyndiganden föranleds av omstruktureringen eller skärpningarna av lagstiftningen. Dessa bestämmelser behandlas närmare i respektive avsnitt. Här görs endast några korta kommentarer.

16.2.1 Vapenlagen

Tillägg till första paragrafen

Bemyndigande för regeringen att föreskriva:

- att vad som sägs i lagen om skjutvapen eller ammunition inte skall gälla vissa föremål,

Vapenlagen är en restriktiv lag som begränsar medborgarnas frihet i vissa avseenden. Inskränkningar i lagens tillämpningsområde innebär lättnader för den enskilde. Regeringen kan därför bemyndigas föreskriva sådana lättnader. De nuvarande bestämmelserna i 1 kap. om undantag från lagens tillämpningsområde är alltså av sådan karaktär att regeringen får bemyndigas fatta beslut härom.

- vilka sammanslutningar som får ges tillstånd att inneha skjutvapen,
Bestämmelsen är endast en justering av vad som gäller i dag.

- begränsningar i det antal skjutvapen som får innehas,

Bemyndigandet ger regeringen möjlighet att exempelvis bestämma hur många vapen som skall ingå i den s.k. vapengarderoben.

- närmare bestämmelser om tillämpningen rörande införselbestämmelserna,

Bemyndigandet har tillkommit på grund av att några bestämmelser i dagens vapenlag har överförts till vapenförordningen.

- skyldighet att medföra och visa upp tillståndsbevis,

Bestämmelser härom finns redan i dag i vapenförordningen. Utredningen anser dock att ett uttalat bemyndigande i frågan bör finnas, i vart fall fortsättningsvis eftersom en bestämmelse om omhändertagande av vapen i hithörande situationer har överförts från vapenförordningen till vapenlagen.

- att vapenlagen inte skall gälla beträffande främmande länders polismän vid tjänstgöring i Sverige,

Bemyndigandet utnyttjas inte för tillfället men kan bli aktuellt att utnyttja inom en snar framtid med hänsyn till det arbete som pågår inom Schengen-samarbetet.

Tillägg till andra paragrafen

Bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att föreskriva:

- vilka skjutvapen som skall anses vara lämpade för jakt, målskytte eller skydd

Bemyndigandet föranleds av att det på marknaden förekommer skjutvapen som inte är lämpliga för det ändamål de används för.

- krav på kunskap för att få tillstånd att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning och var som i övrigt skall gälla för sådan verksamhet

Bemyndigandet föranleds av skärpningarna rörande dylik verksamhet och harmonierar med bemyndigandet rörande vapenhandlare.

- vad som skall iaktas utöver bestämmelserna i 6 kap. i fråga om förvaring och transport av skjutvapen och ammunition.

Bemyndigandet föranleds av skärpningen av förvaringsbestämmelserna.

Borttagen bestämmelse

Nuvarande bemyndigandet i 11 kap. 1 § a vapenlagen tas bort.

Som anförts ovan innebär en inskränkning av vapenlagen en lättnad för den enskilde. Motsatsvis gäller att en utvidgning av det tillämpbara området innebär en inskränkning i den enskildes frihet. Bestämmelser av sådan karaktär bör endast riksdagen fatta beslut om. Bemyndigandet i denna del bör således utgå.

16.2.2 Vapenförordningen

Bemyndigande för Rikspolisstyrelsen att föreskriva:

- de krav på skjutskicklighet som gäller för tillstånd till innehav av målskyttevapen,

Nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 3 § vapenförordningen om skjutskicklighet är av alltför detaljerad natur för att regeringen skall fatta beslut härom.

- *vilka typer av skjutvapen som skall anses vara lämpade för olika ändamål,*

Rikspolisstyrelsen, som kontinuerligt kan följa marknadens utveckling på ett annat sätt än regeringen har möjlighet till, bör lämpligen ha föreskriftsrätt på området.

- *närmare bestämmelser om förvaring samt förflyttning och transport av skjutvapen*

Bemyndigandet föränleds av skärpningarna i förvaringsbestämmelserna och innebär endast en utvidgning av den föreskriftsrätt på området som Rikspolisstyrelsen redan har.

17 Rikspolisstyrelsens ansvar för skjutvapenfrågor

17.1 Rikspolisstyrelsens uppgifter i dag

Vapenfrågor, rörande tillämpningen m.m. av vapenlagen, hanteras huvudsakligen på polisbyrån. Frågor om illegala skjutvapen m.m. hanteras hos rikskriminalen. Polisbyrån är indelad i sektioner där polisrättssektionen har ansvar för skjutvapenfrågor. Det finns inte någon grupp eller enhet som enbart sysslar med frågorna, utan de ingår med ett undantag som en del i annat arbete vid sektionen. Rikspolisstyrelsen skall enligt vapenlagstiftningen vara nationell s.k. contact point i förhållande till övriga länder inom Europeiska unionen. Styrelsen har därför genom en inkommandering en person som är sysselsatt bl.a. med dessa frågor, samtidigt som han är projektledare för projektet rörande polisens nya vapenhanteringssystem.

Polisbyråns (polisrättssektionens) uppgifter i dag, rörande civila skjutvapen, är att

- utarbete föreskrifter¹ och allmänna råd,

- verka för en likartad rättstillämpning,

- fungera som ett stöd åt de lokala tillståndsmyndigheterna, dels genom årliga utbildningskonferenser för landets vapenhandläggare, dels genom att avge formella yttranden i konkreta ärenden eller mera informellt besvara telefonförfrågningar,

- vara remissinstans i vapenfrågor, framförallt till läns- och kammarrätter men även i förhållande till andra myndigheter, organisationer m.m.

- upprätthålla visst samarbete med de olika skytte- och jägarorganisationerna,

¹ Rikspolisstyrelsen har i dag meddelat föreskrifter om ålderskrav för tillstånd satt inneha skjutvapen, vad som avses med salongsgevär, tillståndsbevisets innehåll, duplettbevisets innehåll, tillståndsprövningen avseende vapenhandlare, kunskapskravet avseende vapenhandlare, särskild reparationsbok för vapenreparatörer, skrotning av skjutvapen, förvaring av skjutvapen för enskild (RPS FS 1996:6).

Vidare har Rikspolisstyrelsen meddelat föreskrifter om bl.a. tillämpningen av EG:s direktiv om kontroll och innehav av vapen (91/47/EEG), (RPS 1996:5), om förvaring av skjutvapen hos vapenhandlare och sammanslutningar samt om förvaring av ammunition hos sammanslutningar (RPS FS 1986:55) och om museers förvaring av skjutvapen (RPS FS 1986:25).

delta i Statens naturvårdsverks centrala ledningsgrupp i jägarexamensfrågor,
fungera som nationell contact point gentemot övriga EU-länder,
delta i Schengensamarbetets arbetsgrupp Arms and ammunition ,
delta i samarbetet med övriga nordiska länder i frågor rörande vapenlagstiftningen,
följa den internationella utvecklingen i frågor som rör vapenlagstiftningen.

17.2 Överväganden och förslag

Utredningen förslår att en särskild enhet, som har till uppgift att hantera vapenfrågor, inrättas på Rikspolisstyrelsen.

Något som slagit utredningen under arbetets gång är bristen på samordning dels mellan olika enheter inom Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna, dels mellan olika myndigheter som hanterar vapenfrågor. Vidare saknas det en kontinuerlig uppföljning och samordning av uppgifter som kan vara till ledning i brottsförebyggande verksamhet och för lagstiftningsarbete på området. Sålunda skulle det t.ex. vara av värde att man årligen redovisar en sammanställning av de statistiska uppgifter som finns att tillgå på området. En bättre samordning och uppföljning skulle sannolikt innebära att behovet av att utreda vapenfrågor i den ordning som hittills varit fallet, dvs. med så gott som ständigt pågående statliga vapenutredningar, skulle minska väsentligt.

Utredningen har föreslagit en rad förändringar i vapenlagen och vapenförordningen. Härigenom utökas Rikspolisstyrelsens arbetsuppgifter. Förutom de frågor som i dag hanteras av Rikspolisstyrelsen tillkommer sålunda:

att kontinuerligt följa upp de olika skyttesammanslutningar som har respektive ansöker om att få tillstånd att inneha egna skjutvapen,

att avge yttrande i fråga om udda ändamål, samt

att meddela föreskrifter om vilka skjutvapen som är lämpade för jakt, målskytte och skydd, vilka kunskaper den som i näringsverksamhet tar emot skjutvapen för reparation, skrotning m.m. skall besitta samt meddela ytterligare föreskrifter i fråga om förvaring av skjutvapen.

Vidare behöver Rikspolisstyrelsen, med anledning av förslagen i betänkandet arbeta fram rutiner för bl.a.:

den utökade anmälningsskyldigheten rörande utlåning av skjutvapen samt överlämnande till annan för reparation m.m.,

tillståndsförfarandet rörande förvaring hos annan, samt

inspektionen av förvaringsutrymmen.

Slutligen vore det också, som tidigare nämnts, önskvärt att Rikspolisstyrelsen i större utsträckning än vad som är fallet i dag kontinuerligt samrådde med myndigheter som hanterar vapenfrågor, t.ex. Inspektionen för strategiska produkter, Generaltullstyrelsen och Försvarsmakten.

För att dels samordna dagens funktioner på ett bättre sätt, dels möta de utökade arbetsuppgifterna, föreslår utredningen att Rikspolisstyrelsen inrättar en arbetsgrupp, lämpligen sorterande under polisbyrån, som kan hantera de nämnda frågorna. Arbetsgruppen bör bestå av personal från Rikspolisstyrelsen men bör upprätthålla ett kontinuerligt samarbete med andra myndigheter samt organisationer som berörs av vapenlagen. Gruppen bör vidare ha en nära koppling till rikskriminalen. Arbetsgruppen bör fungera som normgivare och ytterligare stöd åt tillståndsmyndigheterna, vilket är särskilt påkallat när den juridiska kompetensen ute i distrikten minskar p.g.a. personalneddragningar. Den bör också sammanställa en årlig rapport rörande vapensituationen i landet, i vilken frågor som dykt upp under året samt förslag till olika lösningar kan framföras.

18 Internationellt arbete

18.1 Allmänt

Frågor rörande regleringen av civila skjutvapen har de senaste åren alltmer aktualiserats i flera länder. Många länder har skärpt vapenlagstiftningen och trenden går mot ett utökat samarbete internationellt. Inte minst har detta visat sig genom ett samarbete inom olika sammanslutningar av stater eller poliskårer, där arbetsgrupper tillsatts och information om olika länders vapenlagstiftningar inhämtas och bearbetas. Nedan presenteras i korthet en del av det arbete som pågår inom olika sådana sammanslutningar.

18.2 Förenta Nationerna

Vid den nionde FN-kongressen om förebyggande av brott och behandlingen av gärningsmän, som hölls i Kairo våren 1995, antogs en resolution benämnd *Firearms regulation for purpose of crime prevention and public safety*, vilken sedermera också antagits och implementerats av Ekonomiska och Sociala Rådet¹. Innebörden i stort är att ett samarbete mellan medlemsstater samt inomstatliga och andra organisationer bör upprättas och vidmakthållas genom ett regelbundet utbyte av data och information om bestämmelser rörande skjutvapen. Vidare att en studie beträffande frågor relaterade till sådana bestämmelser genomförs. Som ett led i detta arbete har en projektgrupp inom *the Commission on Crime Prevention and Criminal Justice*, som i sin tur tillhör det Ekonomiska och Sociala Rådet, genomfört en enkät bland medlemsländerna. Enkäten har sammanställts i en preliminär rapport med slutsatser och vissa rekommendationer. På basis av den inhämtade informationen har vidare en databas innehållande vapenbestämmelser upprättats. Databasen kommer att uppdateras regelbundet och kommer att vara tillgänglig genom *the United Nations Crime and Justice Information Network*. Arbetet kommer att fortsätta med vidare inhämtning av information och bearbetning samt utvecklande av databasen.

¹ Resolutionerna 1995/27 och 1996/28.

Av den information som samlats in från olika länder (46 st) har följande noterats särskilt.

Den senaste tiden har många stater funnit anledning att höja nivån på sin vapenreglering.

De flesta stater reglerar ägande, import, export och tillverkning av skjutvapen på en nationell nivå, även om det i många länder förekommer att administrationen och kontrollen av efterlevnaden av reglerna föranstaltas av regionala eller lokala myndigheter.

Mycket få stater har rapporterat att de inte har några förbud eller restriktioner beträffande ägande, import, export eller tillverkning av skjutvapen.

De flesta stater tillåter ägande av skjutvapen för ändamålen jakt, målskytte, samling och skydd av person eller egendom. 39 (av 46) stater kräver någon form av licens eller liknande för att skjutvapen skall få införskaffas.

Många stater har rapporterat att det förekommer illegal import av skjutvapen. Färre stater har rapporterat problem med export av skjutvapen. De flesta stater har inte några substansiella bevis för att det förekommer olaglig tillverkning av skjutvapen.

Flera stater har rapporterat att en mängd olika källor används för att spåra vilka vägar beslagtagna skjutvapen tagit, men att bristande samarbete mellan olika enheter samt otillräckliga databaser ställer till problem.

Det tycks finnas ett behov av utökat internationellt samarbete beträffande utredning m.m. av brott där skjutvapen som importerats eller exporterats illegalt använts, särskilt i de fall skjutvapen transporterats genom ett eller flera länder mellan tillverkning och slutligt beslag av polisen.

I den preliminära rapporten har bl.a. följande allmänna slutsatser dragits.

Kontroll av import och export av skjutvapen är inte i sig tillräckligt för att förhindra olaga handel med skjutvapen,

Frånvaron av effektiv vapenlagstiftning i ett medlemsland kan underminera inte bara lagstiftningsåtgärder utan även den faktiska kontrollen i ett annat medlemsland,

Tillverkning och handel med skjutvapen för civilt bruk kräver effektiv inhemsk reglering och internationell samverkan och kontroll,

Effektiv inhemsk vapenreglering kräver samverkan på alla nivåer inom regering, lagstiftningsenheter, affärsverksamheter, medier och allmänheten för att åstadkomma förebyggande av brott samt välstånd och individuell säkerhet.

I den preliminära rapporten har vidare bl.a. följande rekommendationer getts.

Inhämtandet av information från olika länder m.m. bör fortsätta, liksom arbetet med att vidareutveckla databasen;

The Commission on Crime Prevention and Criminal Justice bör uppmanra medlemsstaterna att överväga, i de fall de inte redan gjort detta, bestämmelser om civila skjutvapen rörande

- i) säkert användande och säker förvaring av skjutvapen;
- ii) adekvata straff för allvarliga brott innefattande missbruk av skjutvapen;
- iii) vapenamnesti eller liknande program för att uppmanra allmänheten att lämna in illegala, farliga eller onödiga skjutvapen;
- iv) ett licenssystem som säkerställer att personer som befinner sig i riskzonen för att missbruka skjutvapen förhindras att inneha och använda sådana;
- v) ett vapensystem, inkluderande krav på märkning av skjutvapen vid tillverkning och vid import, som kan vara till nytta vid brottsutredningar, minska stöldbegärligheten och tillförsäkra registreringen av vapenägare.

The Commission on Crime Prevention and Criminal Justice bör överväga att utarbeta en deklARATION över principer rörande civil vapenreglering, utarbeta utbildningsprogram samt uppmuntra medlemsländerna att såväl själva aktivt spåra illegala vapen som vara andra länder behjälpliga vid förfrågningar.

Interpol bör föreslås att företa en undersökning av olika länders möjlighet att spåra vapen och Världstullorganisationen bör undersöka tullens praxis i fråga om förflyttning av vapen.

18.3 Europeiska Unionen

EU:s ministerråd utfärdade den 18 juni 1991 ett direktiv om kontroll av förvärv och innehav av vapen (91/477/EEG) EG-vapendirektivet. Den svenska vapenlagstiftningen EG-anpassades den 1 april 1996, efter en utredning av Vapenlagsutredningen². Utbyte av information om överföring av skjutvapen skall ske mellan medlemsländerna. För detta ändamål har ett nätverk bildats. Svensk s.k. contact point i detta sammanhang är Rikspolisstyrelsen. Medlemsstaterna skall vidare informera kommissionen om sina kontroller av yttre gräns samt om sina nationella bestämmelser om innehav m.m. av vapen. Kommissionen skall vidarebefordra denna information till andra stater. Slutligen skall kommissionen till Europaparlamentet och domstolen, inom en viss tid överlämna en rapport om den situation som tillämpningen av direktivet resulterat i, vid behov åtföljd av förslag till åtgärder.

18.4 Schengensamarbetet

Schengenkonventionen m.m.

I syfte att påskynda förverkligandet av den fria rörligheten för personer i enlighet med Romfördragets regler ingick Frankrike, Tyskland och Benelux-staterna år 1985 ett separat mellanstatligt avtal, utanför EU-ramen, om att successivt avveckla personkontrollerna vid de gemensamma gränserna och att utveckla det polisiära och rättsliga samarbetet mellan staterna. Detta avtal ingicks i gränsstaden Schengen i Luxemburg och brukar benämnas Schengenavtalet. År 1990 undertecknades en tillämpningskonvention till Schengenavtalet, vilken innehåller bestämmelser om praktiska åtgärder för att genomföra avvecklingen av gränskontrollerna vid de inre gränserna, samt andra nödvändiga samarbetsåtgärder, exempelvis polissamarbete och rättsligt samarbete, dataskydd och enhetliga yttre gränskontroller. Denna tillämpningskonvention, kallad Schengenkonventionen, innehåller de viktigaste reglerna

² SOU 1994:4, prop. 1995/96:52, SFS 1996:67.

för samarbetet. Schengenkonventionen började tillämpas och gränskontrollerna upphörde den 26 mars 1995 mellan sju av de EU-länder som då anslutit sig till Schengenavtalet (förutom de förut nämnda grundarstaterna, även Portugal och Spanien).

Varje stat som är medlem i EU har rätt att delta i Schengensamarbetet. Italien, Grekland och Österrike och nu senast de nordiska EU-länderna Danmark, Finland och Sverige, har undertecknat avtal om anslutning till samarbetet och deltar till fullo i samarbetet och besluten i verkställande kommittén och övriga organ³. De senare tillkomna länderna deltar dock ännu inte i det praktiska samarbetet och gränskontrollerna mot övriga Schengenländer har inte avvecklats. Detsamma gäller Norge och Island vars särskilda samarbetsavtal undertecknades i december 1996, samtidigt med de nordiska EU-ländernas anslutningsavtal. Sammantaget ingår alltså alla EU:s medlemsländer, utom Storbritannien och Irland, i samarbetet. Dessutom är Norge och Island knutna till samarbetet.

Schengensamarbetet kan sägas vara ett provisorium i avvaktan på att gemensamma regler kan träda i kraft i hela EU. I Schengenavtalet föreskrivs också att EU-regler har företräde framför Schengen-regler. Schengensamarbetet syftar, som tidigare nämnts, till att genomföra fri rörlighet för personer genom att alla personkontroller vid gränserna mellan de länder som deltar i samarbetet avskaffas, dvs. vid de inre gränserna. Som ett led i att kompensera bortfallet av personkontroller vid gränserna innehåller Schengensamarbetet ett långtgående polisiärt och rättsligt samarbete, främst inriktat på det praktiska vardagsarbetet. Bland annat innebär detta ett utökat informationsutbyte och också en möjlighet för direkt operativt polissamarbete över de inre gränserna.

Högsta beslutande organet i organisationen är Verkställande kommittén, som består av Schengenländernas ansvariga ministrar. Centralgruppen är Schengensamarbetets högsta tjänstemannaorgan. Härunder finns bl.a. ett antal arbetsgrupper, däribland arbetsgrupp I som handhar polis- och säkerhetsfrågor. Denna arbetsgrupp har i sin tur olika undergrupper, varav en handhar frågor rörande vapen och ammunition (Sub-group on Arms and Ammunition).

Vapenfrågor inom ramen för Schengensamarbetet

Schengenkonventionen innehåller bestämmelser om vilka typer av skjutvapen som inom de avtalsslutande länderna skall vara förbjudna, kräva tillstånd eller anmälan. Bestämmelserna är ett minimikrav; det är tillåtet för medlemsländerna att ha en strängare lagstiftning. Bestämmelserna i

³ Sverige har dessförinnan deltagit som observatör sedan den 1 maj 1996.

konventionen motsvaras i stor utsträckning av bestämmelserna i EG-vapendirektivet. Direktivets bestämmelser är dock mer omfattande och mer detaljerade. Eftersom konventionen och direktivet reglerar samma ämne men utan att helt överensstämja i fråga om omfattning och detaljer, skulle det sannolikt uppkomma avsevärda tillämpningssvårigheter om dessa gällde parallellt. Övervägande skäl talar därför för att konventionens bestämmelser, för EU-ländernas del, skall anses vara överspelade i och med direktivet. Denna slutsats har stöd i art. 134 i konventionen, enligt vilken konventionens bestämmelser skall tillämpas endast i den mån de är förenliga med gemenskapsrätten. För Norges och Islands del bör dock konventionens bestämmelser i denna del vara tillämpliga.

Som nämnts ovan finns det inom Schengensamarbetet en arbetsgrupp för skjutvapen- och ammunitionsfrågor. Denna grupp möts dock sällan, inte minst därför att dessa frågor numera huvudsakligen regleras i EG-vapendirektivet. I maj 1996 beslutade emellertid Centralgruppen att ge Vapen- och ammunitionsgruppen i uppdrag att utarbeta en rapport om illegalt innehav och användande av skjutvapen i de olika länderna och i anslutning härtill framföra nödvändiga rekommendationer. Gruppen arbetar nu med att samla in den information som skall ligga till grund för rapporten. För närvarande har man koncentrerat sig på fem frågor, nämligen omfattningen av den illegala trafiken med vapen, kvaliteten på dessa vapen (i fråga om ålder och kaliber), vapnens ursprung och dess rutt.

18.5 Europol

Europolkonventionen undertecknades den 26 juli 1995. Konventionen skall ratificeras av samtliga EU:s medlemsstater och beräknas kunna träda i kraft under 1998. Sverige har nyligen tillträtt konventionen⁴.

Genom konventionen upprättas den europeiska polisbyrån, Europol. Europolis främsta uppgift är att vara ett kriminalunderrättelseorgan för medlemsstaterna i EU. Europol skall underlätta informationsutbytet mellan medlemsstaterna, inhämta, sammanställa och analysera information och underrättelser, samt att till medlemsstaterna återföra information och underrättelser som berör dem och underrätta dem om upptäckta samband mellan olika brottsliga gärningar samt underlätta polisutredningar i medlemsstaterna genom att överlämna relevant information som finns hos Europol. Härutöver skall Europol för att förbättra samarbetet mellan och öka effektiviteten hos de nationella polismyndigheterna bistå med rådgivning och fördjupade specialkunskaper vid utredningar och

⁴ Prop. 1997/98:164, bet. 1997/98:2JuU.

tillhandahålla strategiska och övergripande underrättelser för att främja effektiva och rationella operationer i medlemsländerna samt utarbeta allmänna lägesrapporter. Slutligen skall Europol bistå medlemsstaterna med råd och forskning inom områdena för utbildning, organisation och utrustning, brottsförebyggande arbete och tekniska och vetenskapliga polis- och utredningsmetoder. Europol kan också under vissa noggrant reglerade former utbyta information och underrättelser med andra länder och organisationer samt med andra EU-organ (art. 3).

Europol skall alltså verka inom ramen för det mellanstatliga polisiära samarbetet i EU. Europol kan tas i anspråk när de faktiska omständigheterna visar att det förekommer en brottslig organisation eller struktur som påverkar två eller flera medlemsstater och som med hänsyn till brottslighetens omfattning, svårhetsgrad och konsekvenser gör det nödvändigt med ett gemensamt handlande från medlemsstaternas sida. Europol är under dessa förutsättningar behörigt att ägna sig åt informationsutbyte rörande vissa särskilt allvarliga brott. Dessa brott är narkotikahandel, människohandel, olaglig handel med nukleära och radioaktiva ämnen, handel med stulna fordon och den brottslighet som är förknippad med illegala immigrationsnätverk samt, inom två år från konventionens ikraftträdande, terrorism. Rådet kan härutöver ge Europol i uppgift att arbeta med andra former av brottslighet bland dem som räknas upp i en bilaga till konventionen eller särskilda former av denna typ av brottslighet. I bilagan omnämns olika brott mot liv, hälsa eller frihet, brott mot enskild och offentlig egendom samt bedrägeri och slutligen olaga handel och angrepp på miljön. I den sistnämnda kategorin tas olaga handel med vapen, ammunition och sprängämnen upp. Förutom de på detta sätt definierade brotten kan Europol också användas mot den penningtvätt som hänger ihop med dessa brott samt mot viss annan brottslighet som ingår i Europols behörighet. Med detta avses brott som begås för att skaffa resurser till sådan brottslighet som ingår i Europols behörighet och brott som begås för att underlätta eller utföra sådana gärningar eller för att undvika lagföring och straff för gärningar av sådant slag (art. 2).

Organisationen är uppbyggd kring både nationella och internationella beståndsdelar. Inom varje medlemsstat skall det finnas en nationell enhet som skall vara enda förbindelseänk mellan Europol och medlemsstaterna. Varje medlemsland skall också enligt konventionen sända minst en sambandsman till Europols huvudkontor som skall ligga i Haag i Nederländerna. Sambandsmännen är de nationella enheternas representanter i Europol. Europol kommer dessutom att ha egna anställda underrättelsetjänstemän och analytiker samt datatekniker och administrativa tjänstemän. Den övergripande ledningen av Europol handhas av en styrelse medan den dagliga ledningen utövas av en direktör som utse på fyra år.

18.6 Ett nordiskt samarbete

Initiativ till ett nordiskt samarbete har tagits av norska Justis- och Politidepartementet. Representanter⁵ från de nordiska länderna har under hösten 1997 sammanträffat för att diskutera olika lagstiftnings- och tillämpningsproblem som är likartade i de olika länderna. Samarbetet förväntas fortsätta under 1998.

⁵ För Sveriges del har tjänstemän från Justitedepartementet och Rikspolisstyrelsen deltagit.

19 Kostnader

19.1 Allmänt

Utredningen lämnar flera förslag till skärpningar av bestämmelserna rörande vapeninnehav m.m. såsom att prövningen vid tillståndsgivningen skall vara strängare och att själva innehavet skall kontrolleras noggrannare, t.ex. i form av inspektion av förvaringen och bättre uppmärksamhet på förhållanden som kan leda till återkallelse av ett tillstånd. Förslag av sådan karaktär är av naturen resurskrävande. De kostnader som härigenom uppstår kan dock i viss mån sparas in på andra områden, t.ex. i form av minskade utgifter för brottslighet och andra skador. Det är också utredningens förhoppning att den reviderade lagstiftningen skall vara tydligare och lättare att tillämpa, vilket i sig innebär att resurser frigörs.

19.2 De specifika kostnaderna

Den förstärkta funktionen hos Rikspolisstyrelsen i form av en särskild vapengrupp bör i första hand möjliggöras genom en omdisposition av den nuvarande personalens arbetsuppgifter så att alla vapenfrågor, som i dag handläggs av flera olika personer, styrs till den särskilda vapengruppen. Rikspolisstyrelsens arbetsuppgifter utökas något genom de förslag utredningen lämnat, t.ex. genom att Rikspolisstyrelsen kontinuerligt skall följa upp dels skyttesammanslutningarna och deras märkesfordringar, dels utbudet av vapen på marknaden för att kunna avgöra vilka skjutvapen som är lämpliga för olika ändamål. Dessa utvidgade arbetsuppgifter kan eventuellt kräva en utökning av den nuvarande personalstyrkan. Denna fråga bör i första hand beredas inom Rikspolisstyrelsen.

Några av utredningens förslag är avgiftsfinansierade, nämligen förnyelse av innehavstillståndet efter fem år, tillstånd att förvara skjutvapen hos annan, anmälan om utlåning av skjutvapen eller överlämnande av skjutvapen till annan för reparation m.m. samt tillstånd att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation m.m. (det sistnämnda förslaget är redan sedan tidigare avgiftsfinansierat, då som godkännande för sådan verksamhet). Den ökning av resurserna hos tillståndsmyndigheterna som dessa åtgärder kräver bör täckas av de

avgifter som betalas in. Det är därvid möjligt att utredningens förslag till avgiftstaxa som finns i vapenförordningen behöver justeras något.

Den utökade prövningen av förutsättningarna för att erhålla prydnads- och minnesvapen kan komma att kräva ökade resurser. Emellertid är det mera troligt att bestämmelserna har en avhållande effekt så till vida att många av dem som i dag slentrianmässigt skulle ansöka om sådant tillstånd fortsättningsvis avstår från att inkomma med ansökan. Det är inte möjligt att i dag bedöma i vilken mån belastningen på tillståndsmyndigheterna kommer att öka eller minska. För det fall det, sedan förslaget genomförts, visar sig att tillståndsmyndigheternas resurser inte räcker till bör man överväga att höja avgiften för ansökan om tillstånd till innehav av skjutvapen för dessa ändamål. I sammanhanget kan det nämnas att tillståndsmyndigheterna sannolikt kommer att behöva lösa in fler vapen än vad som är fallet i dag. Det finns därför all anledning att kostnadsmässigt se över hanteringen av inlösenförfarandet.

Begränsningen av den s.k. vapengarderoben till att omfatta tre skjutvapen, med den utvidgade prövning som måste göras när någon söker om tillstånd att inneha fler skjutvapen, kommer sannolikt att medföra en ökad belastning för tillståndsmyndigheterna. Här bör man överväga att höja avgiften för ansökan om innehavstillstånd för skjutvapen utöver dessa tre. I samband härmed kan man överväga att tillämpa den utökade ansökningsavgiften även beträffande andra ändamål än jakt. En förhöjd avgift skulle nämligen kunna ha en avhållande effekt i fråga om det antal skjutvapen som en person önskar inneha, samtidigt som det klart motiveras av att tillståndsmyndigheten även i dessa fall skall pröva om skäl finns för att medge tillstånd till fler skjutvapen. Tillståndsmyndigheten bör ju alltid iaktta restriktivitet i fråga om det antal skjutvapen som en och samma person beviljas tillstånd för.

De vidare åtgärder som inte direkt kan finansieras genom avgifter eller liknande är inspektionen av att de särskilt meddelade förvaringsföreskrifterna följs i den mån de inte utförs som ett led i tillståndsmyndigheternas arbete samt den permanenta vapenamnestin. Kostnaden för dessa brottsförebyggande åtgärder kan man, som tidigare nämnts, emellertid räkna med att tjäna in på andra områden, t.ex. i form av minskad brottslighet. Sannolikt kan man dock räkna med att kostnaderna till stor del täcks redan av de besparingar som den förenklade lagstiftningen medför. Som exempel kan nämnas att en stor del av den tid tillståndsmyndigheternas handläggare har till sitt förfogande för vapenärenden, går åt till att upplysa vapeninnehavare om tillämpningen av olika bestämmelser, t.ex. förvaringsbestämmelserna.

20 Författningskommentar

Vapenlagen har ändrats vid ett stort antal tillfällen. Oftast har det rört sig om förhållandevis små ändringar som kunnat göras inom ramen för det rådande regelverket. Genomgripande förändringar, som lett till att nytt regelverk införts, har skett genom 1934 års vapenkungörelse, 1949 års vapenförordning och 1973 års vapenlag. Den tidigare vapenlagen infördes, efter en språklig och systematisk översyn, den 1 april 1996.

Det kan synas mindre lämpligt att föreslå en ny vapenlag, så snart efter det att 1996 års vapenlag infördes. Emellertid har utredningen föreslagit dels omfattande förändringar av de materiella bestämmelserna, dels omfattande förändringar av paragrafernas placering såväl i vapenlag som vapenförordning. Inte minst har flera bestämmelser därvid omplacerats från lag till förordning eller tvärtom. Utredningen menar att denna omstrukturering är nödvändig för att göra bestämmelserna mer lättbegripliga, men framför allt för att vapenlagen fortsättningsvis skall bli hanterlig på ett sådant sätt att skärpningar och andra ändringar skall kunna genomföras på ett betydligt smidigare sätt än vad som är fallet i dag. Som exempel kan nämnas att det i modern tid så gott som ständigt har pågått revideringar av vapenlagstiftningen – den ena vapenutredningen synes ha avlöst den andra.

Utredningen föreslår alltså att en ny vapenlag skall införas. Med hänsyn till den nära koppling som bestämmelserna har till vapenförordningen har utredningen även lämnat förslag till en ny vapenförordning. Dess bestämmelser kommenteras dock inte här, utan behandlas i respektive avsnitt i betänkandet.

Utredningen föreslår vidare att lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål skall arbetas in i vapenlagen. Nämnade lag föreslås därför upphöra.

En ny vapenlag medför att vissa följdändringar måste göras i andra lagar som hänvisar till vapenlagen, t.ex. lagen (1992:1300) om krigsmateriel, säkerhetsskyddslagen (1996:627) och lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen. Dessa ändringar tas inte upp i detta sammanhang.

Vapenlagen

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §

Den s.k. knivförbudslagen arbetas in i vapenlagen, varför vapenlagens tillämpningsområde utvidgas. Paragrafen motsvarar således tidigare 1 kap. 1 § vapenlagen jämte den i SOU 1996:50 föreslagna 1 § av lagen (1988:254) om förbud mot vapen på allmän plats m.m.

2 §

Paragrafen motsvarar tidigare 1 kap. 2 § vapenlagen.

3 §

Paragrafen motsvarar tidigare 1 kap. 3 § vapenlagen.

4 §

Paragrafen motsvarar tidigare 1 kap. 5 och 6 §§ vapenlagen. Emellertid har tillämpningsområdet utvidgats till att gälla alla skjutvapen som vapenlagen tillämpas på. Tidigare omfattades endast ammunition till handvapen .

5 §

Paragrafen motsvarar tidigare 1 kap. 8 § vapenlagen, med tillägget att även sådana föremål som angavs i den tidigare knivförbudslagen omfattas av undantaget. Bestämmelsen har i övrigt endast justerats språkligt.

6 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 1 § vapenlagen med tillägg av kravet på tillstånd för att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning.

Tillståndskravet för att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation m.m. innebär en skärpning jämfört med det tidigare kravet på godkännande för att bedriva sådan verksamhet. Förutsättningarna för att sådant tillstånd skall få meddelas anges i 3 kap. 3 § vapenlagen.

7 §

Paragrafen är ny.

Den som är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom och härigenom är satt under förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken är inte lämplig att betros med skjutvapen. En sådan person får alltså inte få meddelas tillstånd enligt vapenlagen. Bestämmelsen är en skärpning

jämfört med tidigare 2 kap. 11 § vapenförordningen, som stadgade att bl.a. den som har förvaltare inte fick meddelas tillstånd att inneha skjutvapen utan att förvaltaren samtyckt till innehavet.

8 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 2 § vapenlagen.

9 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 17 § vapenlagen. Bestämmelsen har endast justerats språkligt.

2 kap. Tillstånd att inneha skjutvapen eller ammunition

1 §

Paragrafen är ny.

I stället för att stadga att en tillståndssökande skall ha behov av skjutvapen anges att tillstånd får meddelas endast den som har giltigt skäl att inneha skjutvapen. De olika ändamål som utgör giltiga skäl anges i lagtexten. De angivna ändamålen i andra stycket a-f är en katalog över sådana ändamål för vilka tillstånd även tidigare meddelades. Detsamma gäller fjärde stycket. Någon saklig ändring i denna del är inte avsedd.

Utöver de ändamål som preciseras i lagen kan det förekomma vissa mindre vanliga ändamål, vilka inte kan förutses och anges på ett mer generellt sätt men som ändå i vissa fall bör kunna godtas. Som exempel kan nämnas skjutvapen som används av räddningstjänsten för att punktera gasbehållare eller av företag för att utveckla/testa produkter, t.ex. skyddsvästar. Tillstånd för sådana skjutvapen förekom även tidigare, utan direkt lagstöd. Genom bestämmelsen i tredje stycket är förfarandet numera lagreglerat. Kravet på att det skall föreligga synnerliga skäl för tillstånd medför att det bara i rena undantagsfall, då starka skäl härför föreligger, kan bli fråga om att meddela sådant tillstånd.

2 §

Första stycket motsvarar tidigare 2 kap. 5 § första meningen vapenlagen. Bestämmelsen tar i första hand sikte på att det skall göras en allmän vandelsprövning av sökanden. Emellertid är det inte bara sökandens ordentlighet och pålitlighet som kan ha betydelse i sammanhanget. Risk för att vapnet kan komma att missbrukas kan exempelvis också föreligga om sökanden delar bostad med någon som kan tänkas hantera vapnet på ett oriktigt sätt, t.ex. i brottsligt sammanhang.

Andra stycket innehåller en bestämmelse om ålderskrav. De bestämmelser som tidigare fanns var 2 kap. 3 § fjärde stycket vapenförordningen jämte Rikspolisstyrelsens föreskrifter. Nu fastslås i lagen att

huvudregeln är att en sökande skall ha fyllt 18 år för att erhålla tillstånd till innehav av skjutvapen, utom beträffande start- och signalvapen. Med hänsyn till den strängare syn som anlagts på förekomsten av prydnads- och minnesvapen bör inte personer under 18 år komma i fråga för sådana vapen. Det tidigare undantaget beträffande sådana vapen har därför tagits bort. Från ålderskravet får undantag göras om det föreligger särskilda skäl. I sak avses ingen förändring av den praxis som tidigare gällde i detta hänseende.

3 §

Paragrafen är ny och föranleds främst av att det på marknaden dykt upp skjutvapen som är mindre lämpliga för det ändamål som det avses användas till. Som exempel kan nämnas hagelgevär med militärt utseende och med betydligt sämre precisionsmöjligheter än traditionella hagelgevär.

Ett skjutvapen skall alltså vara lämpat för det avsedda ändamålet. Med detta menas att ett skjutvapen som skall användas till jakt skall vara väl lämpat för jaktändamål, såväl i fråga om möjlighet att precisera skotten som utförande och prestanda. Detsamma gäller beträffande skjutvapen för målskytte och skydd. För att tillståndsmyndigheten skall kunna avgöra huruvida ett visst vapen är lämpat för det ändamål som avses bör Rikspolisstyrelsen, gärna i samråd med Statens kriminaltekniska laboratorium, ges möjlighet att meddela föreskrifter i ämnet.

4 §

Punkten 1 anger rekvisiten för sådan sammanslutning som får ges tillstånd att inneha egna skjutvapen. Vilka dessa sammanslutningar är bestäms, liksom tidigare, av regeringen. Bestämmelsen anger vidare för vilka huvudsakliga ändamål i frågavarande organisationer får meddelas tillstånd. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 4.10.1

Punkterna 2–3 motsvarar i huvudsak tidigare 2 kap. 3 § c och d vapenlagen.

5 §

Paragrafen, som är ny i vapenlagen, anger förutsättningarna för att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen för jakt. Motsvarande bestämmelser fanns i tidigare 2 kap. 3–5 §§ vapenförordningen.

I första stycket anges att sökanden måste ha avlagt prov som visar att han kan handha vapnet på ett säkert sätt samt att han har goda kunskaper om jakt och viltvård för att kunna erhålla tillstånd till innehav av jaktvapen. Vad som avses i detta hänseende är, liksom tidigare, den s.k. jägarexamen. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, beslutar om närmare föreskrifter rörande proven, liksom förutsättningarna för undantag från bestämmelsen.

Enligt andra stycket måste sökanden, för att erhålla tillstånd till innehav av ett enhandsvapen för jakt, utöver avlagd jägarexamen dessutom visa att han har särskild användning för enhandsvapen. Bestämmelser härom fanns i tidigare 2 kap. 5 § vapenförordningen. Regeringen beslutar alltjämt om närmare föreskrifter i detta hänseende.

I tredje stycket tas tidigare 3 kap. 3 § vapenförordningen, dvs. bestämmelsen om rätt att använda skjutvapen för jaktändamål även till övning eller tävling, in.

6 §

Paragrafen, som är ny i vapenlagen, anger förutsättningarna för att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen för målskytte. Motsvarande bestämmelse fanns i tidigare 2 kap. 3 § vapenförordningen.

Enligt första stycket måste sökanden ha varit aktiv medlem i en förening ansluten till någon av de sammanslutningar som avses i 4 §. Regeringen bestämmer de närmare kraven i detta hänseende.

Enligt andra stycket krävs vidare, för att erhålla tillstånd till innehav av ett enhandsvapen för målskytte, att sökanden visar prov på särskild skjutskicklighet. I tidigare vapenförordningen angavs att sökanden därvid skulle uppfylla kraven för vissa skyttemärken som olika organisationer har. En sådan bestämmelse är av detaljerad natur och kan svårligen följas upp av regeringen. Regeringen har därför i stället getts möjlighet att bemyndiga Rikspolisstyrelsen att meddela föreskrifter i detta hänseende.

Tredje stycket rör helautomatiska skjutvapen. För att erhålla tillstånd till innehav av ett sådant vapen krävs att sökanden är en sammanslutning som godkänts av Försvarsmakten eller aktiv medlem i en sådan sammanslutning. Detta krav är nytt och syftar i förlängningen till att användningen av helautomatiska vapen i civila sammanhang skall upphöra. Slutligen krävs det att sökanden fyllt 20 år och har visat prov på särskild skjutskicklighet. Härmed avses de krav som tidigare gällde enligt 2 kap. 3 § vapenförordningen. Vad som bör gälla beträffande skjutskicklighet bestäms lämpligen i samma ordning som för enhandsvapen.

7 §

Paragrafen, som är ny i vapenlagen, anger förutsättningarna för att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen för skyddsändamål. Vad gäller tjänstevapen finns bestämmelser i tidigare 2 kap. 3 § andra stycket och 5 § 3 vapenförordningen.

I första hand tar bestämmelsen sikte på de fall då skjutvapen behövs i tjänsten. Främst avses väktare vid auktoriserade bevakningsföretag och personer med liknande uppdrag. För att tillstånd skall få meddelas måste

det föreligga ett oundgängligt behov av skjutvapen för tjänstens utförande. Kravet på att det skall föreligga ett oundgängligt behov syftar till att betona att tillståndsmyndigheten skall vara särskilt restriktiv med att meddela tillstånd för skyddsändamål.

Vidare stadgas att tillstånd till innehav av skjutvapen kan meddelas även om det annars finns synnerliga skäl. Härmed avses sådana udda fall som tidigare inte reglerats i lagstiftningen (utom såvitt gäller gasvapen, vilka behandlades i tidigare 2 kap. 5 § 3 vapenförordningen), exempelvis en befälhavare på ett fartyg som behöver skjutvapen för skydd vid utlandstrafik eller en nordpolsfarare som behöver skjutvapen för skydd mot vilda djur. Även gasvapen faller naturligtvis under bestämmelsen, vilket innebär att t.ex. ett hotat brottsoffer som behöver tårgasspray för personligt skydd kan få tillstånd att inneha ett sådant om det föreligger synnerliga skäl.

Slutligen tas även tidigare 3 kap. 3 § vapenförordningen, dvs. bestämmelsen om rätt att använda skjutvapen för skyddsändamål även till övning eller tävling, in i paragrafen.

8 §

Paragrafen är delvis ny.

Första meningen innehåller en bestämmelse om ovillkorlig tidsbegränsning i fråga om tillstånd till innehav av skjutvapen för målskytte eller skydd samt enhandsvapen för jakt. Tillstånden skall begränsas till att gälla i högst fem år. Detta är en nyhet i förhållande till tidigare bestämmelser. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 4.10.2.

Andra meningen motsvarar tidigare 2 kap. 5 § tredje meningen vapenlagen.

9 §

Paragrafen, som i huvudsak är ny, anger förutsättningarna för att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen för samlingsändamål. Bestämmelsen innebär att Rikspolisstyrelsens tidigare allmänna råd, som innebar att endast ett samlingsområde som är klart definierat och avgränsat kan godtas, upphöjs till lag.

Andra meningen motsvarar tidigare 2 kap. 4 § andra meningen vapenlagen.

10 §

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen med huvudsakligt prydnadsvärde eller särskilt affektionsvärde. Bestämmelsen innebär en väsentlig skärpning i förhållande till tidigare lagstiftning och praxis så till vida att dels det måste föreligga särskilda skäl för innehavet, dels att vapnet måste göras varaktigt obrukbart. Slutligen skall stor restriktivitet iakttas i fråga om antalet vapen som får innehas för detta ändamål. Vad som avses med

särskilda skäl och stor restriktivitet i fråga om antalet vapen anges närmare i avsnitt 4.10.6.

11 §

Paragrafen, som är ny, anger att tillstånd för ett s.k. udda ändamål bör få meddelas endast efter yttrande från Rikspolisstyrelsen. Den rekommendation i tillståndsärendet som ges i yttrandet bör därvid i normalfallet vara tungt vägande och bör endast frångås om andra omständigheter talar starkt häremot.

Att det dessutom måste föreligga synnerliga skäl för att tillstånd skall få meddelas framgår av 1 §.

12 §

Paragrafen motsvarar tidigare 4 kap. 1 § första meningen vapenlagen.

13 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 8 § vapenlagen och har i huvudsak endast justerats språkligt.

I den tidigare bestämmelsen angavs att den som har tillstånd eller rätt att inneha skjutvapen osv. Den som har tillstånd har emellertid också rätt att inneha sådant skjutvapen som tillståndet avser. Det räcker därför med att i paragrafen ange det senare, dvs. rätt att inneha skjutvapen. Vidare har enskilda personer samt sådana sammanslutningar och huvudmän för museer ersatts med den.

14 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 9 § vapenlagen och har endast justerats språkligt.

Liksom i föregående paragraf har tillstånd eller strukits. I andra meningen har syftningsfelet ammunition överläts genom ombud ändrats till ammunition förvärvas genom ombud. I sak avses ingen förändring.

15 §

Paragrafen motsvarar tidigare 8 kap. 1 § vapenlagen och har endast justerats språkligt. I sak avses ingen förändring.

3 kap. Handel med skjutvapen

1 §

Första stycket motsvarar tidigare 2 kap. 10 § första stycket vapenlagen. Det tidigare rekvisitet att sökanden skall ha rätt att driva handel i allmänhet fyller dock ingen självständig funktion. Det har därför strukits ur lagtexten.

Andra stycket är hämtat från tidigare 5 kap. 3 § första meningen vapenförordningen, dvs. att en juridisk person som driver vapenhandel skall ha en godkänd föreståndare för rörelsen. Vad som sagts om personliga förutsättningar för en vapenhandlare skall därvid gälla föreståndare. Någon förändring i sak är inte avsedd.

2 §

Första stycket har sin motsvarighet i tidigare 2 kap. 10 § andra stycket. Nytt är att det i lagen anges att tillstånd alltid skall begränsas till att avse vissa typer av skjutvapen och ett visst antal som får innehas samtidigt, vilket tidigare framgick av vapenförordningen.

Andra stycket har sin motsvarighet i tidigare 4 kap. 3 § första meningen vapenlagen.

3 §

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för att meddela någon tillstånd att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning. I likhet med bestämmelserna rörande vapenhandlare skall sökanden dels ha de kunskaper som behövs för att verksamheten skall kunna bedrivas på ett seriöst och godtagbart sätt, dels vara ordentlig och pålitlig. Ledning kan hämtas från de tidigare bestämmelserna rörande vapenhandlare.

4 §

Paragrafen är ny i vapenlagen men motsvarar tidigare 5 kap. 11 § vapenförordningen.

4 kap. Införsel av skjutvapen eller ammunition

1 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 11 § vapenlagen.

2 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 15 § vapenlagen.

3 §

Paragrafen motsvarar tidigare 2 kap. 16 § vapenlagen.

5 kap. Utlåning av skjutvapen

1 §

Paragrafen rör utlåning av skjutvapen under uppsikt och är hämtad från olika stadganden i tidigare 3 kap. vapenlagen. I sak avses ingen

förändring.

2 §

Paragrafen är ny.

Nytt är att den som självständigt lånar ett skjutvapen själv måste ha rätt att inneha ett motsvarande vapen. Detta har tidigare gällt endast beträffande enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen. Bestämmelsen innebär således att endast den vars lämplighet prövats av polismyndigheten får lov att självständigt inneha skjutvapen.

Vidare har tvåveckors-regeln, som fanns i tidigare 3 kap. 1 § vapenlagen, tagits bort. I stället gäller att skjutvapen endast får lånas ut tillfälligt och för ett bestämt ändamål. Tillfällighets-rekvisitet gör bestämmelsen mer flexibel, jämfört med dagens bestämmelse. Kravet på att lånet endast får vara tillfälligt bör dock tolkas snävt. I normalfallet bör endast lån som varar i en till två veckor godtas. Att låna ut samma vapen till en person vid flera tillfällen i tät följd bör vidare vara uteslutet. Kravet på att lånet skall ske för ett visst ändamål inskränker ytterligare bestämmelsen. Med ändamåls-rekvisitet avses inte att ett skjutvapen lånas ut för jakt eller målskytte, utan att låneändamålet vid varje lånetillfälle närmare skall preciseras, till exempel jakt i Jämtland under vecka 36 år 1998 eller pistolskyttetävling i Göteborg den 6 oktober 1999.

Enligt andra stycket gäller att anmälan om utlåningen skall ske till polismyndigheten före varje utlåningstillfälle om utlåningen är avsedd att vara i mer än fem dagar. Detta är inte bara viktigt ur kontrollsynpunkt utan är också av väsentlig betydelse för polisen i dess operativa verksamhet.

Tredje stycket anger att start- och signalvapen undantas från bestämmelserna i fråga, liksom var fallet i tidigare vapenlag.

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 9.6.3.

3 §

Paragrafen motsvarar tidigare 3 kap. 3 § vapenlagen.

4 §

Första stycket anger att ett vapen endast får lånas ut för samma ändamål som långivarens tillstånd avser. Bestämmelsen är hämtad från tidigare 3 kap. 1 § vapenlagen.

Andra stycket motsvarar tidigare 3 kap. 2 § vapenlagen men har justerats språkligt för att täcka även sådana fall då det kan finnas risk för att någon i låntagarens omgivning kan komma att missbruka vapnet.

5 §

Paragrafen motsvarar tidigare 3 kap. 6 § vapenlagen.

6 §

Paragrafen motsvarar tidigare 3 kap. 7 § vapenlagen.

7 §

Paragrafen motsvarar tidigare 3 kap. 8 § vapenlagen.

8 §

Paragrafen är ny i utlåningskapitlet, men har sin motsvarighet i tidigare 4 kap. 3 § andra meningen vapenlagen.

Andra stycket är dock nytt och innebär en anmälningsskyldighet motsvarande den som gäller vid utlåning som avses vara i mer än fem dagar.

6 kap. Förvaring av skjutvapen och ammunition**1 §**

Paragrafen, som är ny, innebär en skärpning av de generella förvaringsbestämmelserna.

Skjutvapen skall hädanefter alltid förvaras i säkerhetsskåp eller lika säkert förvaringsutrymme. Med det sistnämnda menas att förvaringsutrymmet minst skall utgöra ett likvärdigt alternativ till ett godkänt säkerhetsskåp. Som exempel kan nämnas egenhändigt konstruerat säkerhetsskåp eller kassun. Delad förvaring av skjutvapen är således inte längre ett godtagat förvaringsalternativ.

I andra stycket anges vissa undantag från det generella förvaringskravet, nämligen beträffande sådana skjutvapen m.m. som allmänt sett betraktas som mindre farliga. Sådana skjutvapen m.m. skall dock förvaras på ett sådant sätt att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt dem, vilket innebär att tidigare förvaringsplats alltså gäller i dessa fall. Detsamma gäller beträffande ammunition.

2 §

Paragrafen motsvarar i stort tidigare 5 kap. 1 § vapenlagen, dock med förtydligandet att egendomen skall hållas under uppsikt i samband med användning av och förflyttning med egendomen. När skjutvapen och ammunition inte används eller förflyttas skall de nämligen förvaras i enlighet med första paragrafen.

3 §

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för förvaring av skjutvapen hos annan.

Bestämmelsen innebär en viss uppluckring av de tidigare bestämmelserna i det att större möjlighet att förvara sina skjutvapen hos annan erbjuds. För att få förvara sina skjutvapen hos annan krävs dock att

innehavaren inte själv kan ta hand om sina skjutvapen eller det annars föreligger särskilda skäl. Huvudregeln är således alltjämt att en vapeninnehavare själv skall ta hand om och ansvara för sina skjutvapen. För att få förvara skjutvapen hos annan krävs vidare tillstånd. Därvid skall polismyndigheten pröva om det är lämpligt att vapnen förvaras hos en viss person. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 10.7.5.

4 §

Paragrafen motsvarar tidigare 5 kap. 4 § vapenlagen.

Med transport avses all transport av skjutvapen som inte utgör en sådan förflyttning som regleras i 2 §.

5 §

Första stycket motsvaras av tidigare 2 kap. 5 § tredje meningen, 2 kap. 10 § andra stycket tredje meningen och 5 kap. 5 § vapenlagen.

Andra stycket är nytt och innebär att den som meddelats särskild förvaringsföreskrift är skyldig att tillåta inspektion av förvaringen. Sådan inspektion får utföras av tillståndsmyndigheten eller annan person som särskilt förordnats för detta ändamål. Inspektionen skall föregås av en underrättelse i god tid före förrättningen. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om verkställigheten av en inspektion. Inspektioner bör i princip endast genomföras som stickprovskontroller eller på förekommen anledning. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 10.7.6.

7 kap. Återkallelse av tillstånd, omhändertagande av vapen och ammunition m.m.

1 §

Paragrafen ersätter tidigare 6 kap. 1 och 2 §§ vapenlagen.

Grunderna för återkallelse enligt tidigare 1 § a och b är specialfall av grunden i 1 § c. De användes relativt sällan och utgår eftersom återkallelse i dessa fall kan ske med stöd av grunden i 1 § c.

Den tidigare bestämmelsen om återkallelse av ammunitionstillstånd i 2 § tog i stort upp samma grunder som bestämmelsen om återkallelse av vapentillstånd gjorde. Största skillnaden bestod i att ammunitionsbestämmelsen inte angav att tillstånd att föra in ammunition till Sverige fick återkallas. Med den föreslagna sammanslagningen av bestämmelserna är det möjligt att återkalla också ett införseltillstånd för ammunition om förutsättningar härför föreligger.

Slutligen stadgas att återkallelse av tillstånd *skall* ske om förutsättningarna för detta föreligger. Med denna lydelse inskräps vikten av polismyndighetens kontroll över vapeninnehavarna samt att endast lämpliga och skötsamma personer skall inneha skjutvapen.

2 §

Första stycket motsvarar tidigare 6 kap. 3 § vapenlagen.

Andra stycket är nytt och föränleds av att det i 3 kap. 1 § fastslagits att en juridisk person som driver vapenhandel skall ha en av tillståndsmyndigheten godkänd föreståndare. Brister den godkände föreståndaren i de personliga förutsättningar som utgör grunden för godkännandet bör detta återkallas.

Slutligen stadgas, liksom i förra paragrafen, att tillståndet skall återkallas om förutsättningarna för det föreligger.

3 §

Paragrafen motsvarar tidigare 6 kap. 4 § första stycket vapenlagen, med den förändringen att ett skjutvapen med tillhörande ammunition *skall* omhändertas om förutsättningarna för detta föreligger.

4 §

Paragrafen motsvarar tidigare 6 kap. 5 § vapenlagen.

5 §

Paragrafen är ny i vapenlagen, men motsvarar vad som gällde enligt tidigare 12 kap. 5 § vapenförordningen. Bestämmelsen bör finnas i lagen eftersom den innefattar en rätt att omhänderta egendom.

6 §

Första stycket motsvarar tidigare 6 kap. 4 § andra stycket vapenlagen.

Andra stycket är nytt i vapenlagen, men motsvarar vad som gällde enligt tidigare 12 kap. 6 § vapenförordningen. Bestämmelsen är föränledd av att 5 § införts i vapenlagen.

7 §

Första stycket motsvarar tidigare 6 kap. 6 § vapenlagen.

Andra stycket är nytt och innebär en utvidgad anmälningsskyldighet för läkare till att även omfatta patienter i öppenvård. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 11.6.5.

8 kap. Inlösen

Kapitlet motsvaras i sin helhet av tidigare 7 kap. vapenlagen.

9 kap. Förbud mot vapen på allmän plats

Kapitlet är nytt i vapenlagen, men motsvarar tidigare 1 2 §§ lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, med de tillägg som utredningen föreslog i sitt förra betänkande Förbud mot vapen på allmän plats m.m. (SOU 1996:50).

10 kap. Straff och förverkande

1 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak tidigare 9 kap. 1 § vapenlagen. Bestämmelsen har dock kompletterats med stadgandet i tidigare 9 kap. 2 § f, nämligen straffansvaret för den som driver handel med skjutvapen utan erforderligt tillstånd. Ett sådant brott bedöms således numera som vapenbrott, vars straffskala är strängare.

2 §

Paragrafen är ny i vapenlagen, men motsvarar straffbestämmelsen i tidigare lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, med det tillägg som utredningen föreslog i sitt förra betänkande Förbud mot vapen på allmän plats m.m., SOU 1996:50.

3 §

- a) Bestämmelsen motsvarar tidigare 9 kap. 2 § a.
- b) Bestämmelsen är ny och medför straffansvar för brott mot 1 kap. 6 § c.
- c) Bestämmelsen är ny och medför straffansvar för brott mot 5 kap. 8 §.
- d) Bestämmelsen är ny och medför straffansvar för brott mot bestämmelserna i 6 kap. eller mot föreskrift som meddelats med stöd av 6 kap. 5 §.
- e) Bestämmelsen motsvarar tidigare 9 kap. 2 § d vapenlagen.
- f) Bestämmelsen motsvarar tidigare 9 kap. 2 § e vapenlagen.
- g) Bestämmelsen motsvarar tidigare 9 kap. 2 § g vapenlagen.

4 §

Paragrafen är ny och medför straffansvar för brott mot 5 kap. 2 § andra stycket och 8 § andra stycket samt för brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 12 kap. 1 § i.

5 §

Paragrafen är ny, men har haft en tidigare motsvarighet i lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav.

Bestämmelsen, som innebär en permanent vapenamnesti, behandlas närmare i avsnitt 14.4. Det kan dock påpekas särskilt att kravet på att överlämnandet skall vara frivilligt utesluter alla fall då någon överlämnar ett vapen inför en nära förestående upptäcktsrisk, t.ex. i samband med kroppsvisitation.

6 §

Paragrafen, som är ny, har haft en tidigare motsvarighet i lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 14.4.

7 §

Paragrafen motsvarar tidigare 9 kap 4 § vapenlagen.

8 §

Paragrafen motsvarar tidigare 9 kap. 5 § vapenlagen, med tillägg av möjligheten att förverka sådana vapen som varit föremål för brott enligt 9 kap. 2 §.

9 §

Paragrafen motsvarar tidigare 9 kap. 6 § vapenlagen.

11 kap. Överklagande

Kapitlet motsvarar tidigare 10 kap. vapenlagen.

12 kap. Bemyndiganden

1 §

- a) Bestämmelsen är ny och föranleds av att de tidigare bestämmelserna i 1 kap. om undantag från lagens tillämpningsområde flyttats till vapenförordningen.
- b) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 1 § b vapenlagen.
- c) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 1 § c vapenlagen.
- d) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 1 § d vapenlagen.
- e) Bestämmelsen är ny och ger regeringen möjlighet att exempelvis bestämma hur många vapen som skall ingå i den s.k. vapengarderoben.
- f) Bestämmelsen är ny och har tillkommit på grund av att vissa bestämmelser i tidigare vapenlag har överförts till vapenförordningen.
- g) Bestämmelsen är ny och föranleds av att utredningen anser att ett uttalat bemyndigande härom bör finnas, i vart fall numera eftersom en bestämmelse om omhändertagande av vapen i hithörande situationer har överförts från vapenförordningen till vapenlagen.

- h) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 1 § e vapenlagen.
- i) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 1 § f vapenlagen.
- j) Bestämmelsen är ny. Bemyndigandet kan bli aktuellt att utnyttja med hänsyn till Schengen-samarbetet.

2 §

- a) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § a vapenlagen.
- b) Bestämmelsen är ny och föranleds av att det på marknaden förekommer skjutvapen som inte är lämpliga för det ändamål de används för.
- c) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § b vapenlagen.
- d) Bestämmelsen är delvis ny. En motsvarighet finns i tidigare 11 kap. 2 § c som har utsträckts till att gälla även beträffande den som i näringsverksamhet tar emot skjutvapen för reparation m.m.
- e) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § d vapenlagen.
- f) Bestämmelsen är delvis ny i det att den utvidgar rätten att meddela föreskrifter i fråga om förvaring och transport av skjutvapen och ammunition.
- g) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § f vapenlagen.
- h) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § g vapenlagen.
- i) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § h vapenlagen.
- j) Bestämmelsen motsvarar tidigare 11 kap. 2 § i vapenlagen.

3 §

Paragrafen motsvarar tidigare 11 kap. 3 vapenlagen.

Kommittédirektiv

En översyn av vapenlagstiftningen med syftet att förebygga våldsbrott

**Dir.
1995:39**

Beslut vid regeringssammanträde den 30 mars 1995

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall göra en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen med inriktning på att förebygga våldsbrott. Utredningsuppdraget ingår som ett led i en bred satsning mot våldet i samhället där ett av målen är att skapa ett samhälle där endast legal hantering av vapen förekommer. I översynen skall ingå dels en utvärdering av de ändringar i vapenlagen (1973:1176) som företogs på förslag av 1987 års vapenutredning, bl.a. vad gäller förvaringen av skjutvapen, dels en utvärdering av lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål. Utredaren skall därutöver på en rad olika punkter överväga om lagstiftningen om skjutvapen, knivar och andra farliga föremål i tillräcklig grad är ägnad att förebygga att vapen eller vapenliknande föremål kommer till användning vid våldsbrott.

Utredaren skall på de områden där det behövs lägga fram förslag till lagändringar. Vidare skall utredaren bl.a. överväga om arbetsmetoderna för att efterforska olovligt innehav av skjutvapen, knivar och andra föremål kan förbättras. Utredaren skall dessutom bedöma möjligheterna till ett utökat internationellt samarbete mot illegal spridning av skjutvapen, särskilt inom Europeiska unionen.

Bakgrund

Vapenlagen (1973:1176) innehåller föreskrifter om enskildas och organisationers m.fl. befattningsmed vapen och ammunition. Den är inte tillämplig på staten. Lagen kompletteras av vapenförordningen (1974:123, omtryckt 1991:1257) och av föreskrifter och allmänna råd som utfärdas av Rikspolisstyrelsen. Vad gäller tillverkning och utförelse av vissa skjutvapen och viss ammunition finns bestämmelser i lagen (1992:1300) om krigsmateriel. Regler om hantering – bl.a. handladdning – av ammunition finns i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor.

Utanför vapenlagen faller bl.a. knivar, andra stick- och skärvapen samt andra föremål som, utan att vara skjutvapen, är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Bestämmelser om sådana föremål finns i lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (nedan knivförbudslagen) och, såvitt avser införelse, i förordningen (1990:415) om tillstånd till införelse av vissa farliga föremål.

Vapenlagen har ändrats vid åtskilliga tillfällen sedan den trädde i kraft 1974. Den senaste övergripande genomgången av vapenlagen i materiellt hänseende företogs av 1987 års vapenutredning, som lade fram sitt slutbetänkande 1989 (SOU 1989:44). Utredningens förslag ledde bl.a. till att bestämmelserna om förvärv och innehav av ammunition skärptes, att det ställdes högre krav på förvaringen av vapen och ammunition samt att reglerna om återkallelse av vapentillstånd förtydligades och i viss mån skärptes. Huvuddelen av de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 1992 (prop. 1990/91:130, bet. 1990/91:JuU33, rskr. 1990/91:300, SFS 1991:1181).

Knivförbudslagen tillkom på grundval av ett delbetänkande från 1987 års vapenutredning och trädde i kraft den 1 juni 1988 (prop. 1987/88:98, bet. 1987/88:JuU40, rskr. 1987/88:254). Lagens tillämpningsområde utvidgades sedermera med verkan fr.o.m. den 1 juli 1990 (prop. 1989/90:129, bet. 1989/90:JuU35, rskr. 1989/90:287, SFS 1990:413). I samband därmed uttalade justitieutskottet att man förutsatte att en utvärdering av lagen skulle komma att företas av regeringen (a. bet. s. 11 ff.). En

sådan utvärdering har påbörjats inom Justitiedepartementet, men har ännu inte slutförts.

I början av 1993 tillsattes en ny utredning, Vapenlagsutredningen, med uppgift att dels göra en språklig och systematisk översyn av vapenlagen, dels föreslå sådana ändringar av lagstiftningen som föranleds av ett inträde i Europeiska unionen och dels ta upp vissa andra frågor. Det var emellertid inte utredningens primära uppgift att överväga åtgärder mot illegal hantering av vapen och ammunition. Utredningen lade fram sitt betänkande Vapenlagen och EG (SOU 1994:4) i januari 1994. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. Avsikten är att inom kort avlämna en lagrådsremiss på grundval av betänkandet.

Under tiden juni – september 1993 genomfördes en så kallad vapenamnesti i enlighet med lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav. Den som olovligen innehade ett tillståndspliktigt vapen kunde under perioden lämna in detta till polismyndigheten utan att riskera att drabbas av påföljd för innehavet. Amnestin ledde till att över 17 000 vapen och vapendelar samt ungefär 15 ton ammunition lämnades in.

Samtidigt som amnestiperioden inleddes den 1 juli 1993 skärptes också straffet för olaga vapeninnehav och olovlig överlåtelse av vapen genom att en särskild straffskala för grovt brott infördes (prop. 1992/93:141, bet. 1992/93:JuU16, rskr. 1992/93:220, SFS 1993:208).

Rikspolisstyrelsen tillsatte under hösten 1992 en projektgrupp för att utreda den illegala vapenmarknaden. Syftet härmed var att få en samlad bild av vilka åtgärder polisväsendet m.fl. måste vidta för att motverka en fortsatt illegal spridning av skjutvapen i samhället. Projektgruppen har redovisat sitt arbete i rapporten *Illegala vapen* (RPS rapport 1995:2). Denna innehåller en rad förslag till åtgärder, bl.a. om registrering av skjutvapen, rutiner vid införsel av skjutvapen samt provotid för den som för första gången ansöker om tillstånd till innehav av vapen. Projektgruppen har dock inte utarbetat några förslag till ny författningstext.

Behovet av en översyn*Våldet har blivit grövre*

Våldet i samhället har under senare år blivit grövre, bl.a. har ett antal mycket allvarliga brott förövats med användande av skjutvapen. Vidare har det blivit allt vanligare att ungdomar beväpnar sig med knivar och andra farliga föremål. Det förekommer också i ökad utsträckning att tungt kriminellt belastade personer innehar skjutvapen utan tillstånd.

Åtgärder mot olovligt innehav av vapen är av central betydelse inom ramen för en bred satsning mot våldet i samhället. Tillgång till vapen utgör många gånger en förutsättning för att grova brott, exempelvis rån mot penninginrättningar, skall komma till stånd. Förekomsten av vapen innebär också att olika våldssituationer i samhället riskerar att drabba fler individer och få allvarigare konsekvenser än annars. Extrema exempel på detta är de mycket allvarliga våldsbrott som begicks förra året i Falun respektive utanför restaurangen Sturecompagniet i Stockholm. Åtgärder för att förhindra olovlig tillgång till vapen måste sättas in på flera plan. Målet skall vara att skapa ett samhälle där endast legal hantering av vapen och ammunition förekommer.

Illegal spridning och illegalt innehav av skjutvapen måste förhindras

Överlåtelse av skjutvapen till personer som saknar rätt att inneha sådana och olaga innehav av skjutvapen måste motverkas. Risker är uppenbar att sådana vapen förr eller senare kommer att användas på ett sätt som leder till att människor skadas allvarligt. Att skjutvapen finns lätt tillgängliga kan också leda till en allmän upptrappning av våldet i samhället. Det måste därför göras alldeles klart att all hantering av skjutvapen måste ske enligt de bestämmelser som uppställts i lag och annan författning. Den som bryter mot dessa bestämmelser skall därför kunna vänta sig en kraftig reaktion

från samhällets sida. En jämförelse kan göras med samhällets insatser och reaktioner mot överlåtelse av narkotika.

Ett steg på vägen mot en sådan ordning har tagits genom införandet av en särskild straffskala för olaga vapeninnehav respektive olovlig överlåtelse av vapen i det fall brottet är grovt. För att uppnå regeringens mål - ett samhälle där endast legal hantering av skjutvapen och ammunition förekommer - kan det emellertid finnas skäl att överväga om ytterligare straffskärpningar är påkallade.

Att enbart genomföra straffskärpningar är emellertid inte tillräckligt; den som är beredd att utföra rån och andra allvarliga brott med vapen är naturligtvis också beredd att bryta mot vapenlagen, även om straffet för detta brott skulle skärpas utöver vad som redan skett. Åtgärder måste därför även sättas in för att säkerställa kontrollen av de lagliga skjutvapen som finns i samhället, så att dessa inte hamnar i orätta händer. Vidare måste övervägas om metoderna för att efterforska vapen som innehas illegalt kan förbättras. Det är också nödvändigt att överväga hur illegal införsel av vapen från andra länder skall kunna förhindras.

Huvuddelen av de skjutvapen som illegalt cirkulerar i Sverige har åtkommit genom stölder hos privatpersoner. Det är därför angeläget att försöka minska antalet sådana stölder. Detta kan ske bl.a. genom krav på säker förvaring av skjutvapen, kontroll av att reglerna om förvaring följs och genom att se till att tillstånd i det enskilda fallet inte beviljas för fler vapen än det finns behov av. De skärpningar av vapenlagstiftningen i dessa avseenden som infördes på förslag från 1987 års vapenutredning har snart varit i kraft i tre år. Tiden får nu anses vara mogen att göra en utvärdering av dessa åtgärder. I det sammanhanget finns det anledning att även ta upp bestämmelserna om förvärv och innehav av ammunition, vilka också skärptes på förslag av 1987 års vapenutredning, samt bestämmelserna om återkallelse av tillstånd enligt vapenlagen.

Rikspolisstyrelsen har i sin rapport om illegala vapen belyst ett flertal frågor av betydelse för kontrollen av skjutvapen i samhället samt lagt fram förslag till åtgärder för att förbättra

denna kontroll. Dessa förslag bör, såvitt avser skjutvapen som hör under vapenlagstiftningen, följas upp och förslag till författningsändringar utarbetas i den utsträckning som detta behövs.

Inträdet i Europeiska unionen medför en ökad rörlighet av personer och varor över g*ränserna. Detta innebär i sig en ökad risk för olovlig införsel av vapen från andra medlemsstater. Samtidigt erbjuder emellertid medlemskapet nya möjligheter att genom informationsutbyte och på annat sätt samarbeta internationellt för att motverka sådana risker. Det kan finnas anledning att överväga hur Sverige i ett längre perspektiv bör agera för att inom ramen för ett sådant samarbete kunna medverka till en bättre kontroll av spridningen av vapen inom unionen.

Reglerna om handel med skjutvapen och om automatiska skjutvapen bör ses över

En fråga som har uppmärksammats i såväl Rikspolisstyrelsens rapport som i andra sammanhang är förutsättningarna för att få bedriva handel med skjutvapen och kontrollen av sådan verksamhet. Ett relativt stort antal personer har tillstånd till sådan verksamhet. Det har bl.a. ifrågasatts om kontrollen av vapenhandlares import av skjutvapen är tillräcklig. En annan fråga som bör uppmärksammas är om kraven på säker förvaring av skjutvapen hos vapenhandlare är tillräckligt högt ställda. Många vapenhandlare har tillstånd att bedriva handel även med automatiska skjutvapen. Med hänsyn till den restriktivitet som bör gälla för beviljande av tillstånd till innehav av sådana vapen och den begränsning av marknaden som följer därav, kan det ifrågasättas om generella tillstånd till handel med automatiska skjutvapen alls bör beviljas.

Automatiska skjutvapen upptas i EG:s skjutvapendirektiv (91/477/EEG) under den kategori av vapen som skall vara förbjudna. Tillstånd till förvärv och innehav av sådana vapen får endast beviljas i särskilda fall. Vapenlagsutredningen har inte föreslagit någon ändring av gällande regler på området med

hänsyn till att det enligt bestämmelsen i 9 § tredje stycket vapenlagen krävs synnerliga skäl för att bevilja tillstånd till innehav av helautomatiska skjutvapen. Det finns anledning att studera hur denna bestämmelse tillämpas i praktiken, bl.a. mot bakgrund av utvecklingen av nya grenar inom sportskyttet, samt att jämföra med tillämpningen i övriga stater inom den Europeiska unionen. Endast genom en sådan kartläggning är det möjligt att bedöma om Sverige lever upp till bestämmelsen i vapendirektivet.

Det bör inte vara tillåtet att medföra skjutvapen på allmän plats

Det finns i dag inget direkt förbud mot att medföra skjutvapen på allmän plats, motsvarande det förbud som gäller för knivar och andra farliga föremål. I detta avseende framstår lagstiftningen som inkonsekvent. Visserligen finns särskilda bestämmelser om förvaring av skjutvapen, som kan vara tillämpliga i sammanhanget, samt möjligheter till återkallelse av tillstånd till innehav vid ett oaktsamt handhavande. Det skulle emellertid - inte minst från pedagogisk synpunkt - vara en fördel om det i lagstiftningen fanns ett klart och tydligt förbud även mot att medföra skjutvapen till allmän plats när detta inte på grund av särskilda omständigheter kan anses befogat.

Utvärderingen av knivförbudet bör slutföras

Förekomsten av knivar och liknande vapen bland ungdomar gör det angeläget att den påbörjade utvärderingen av lagen om förbud mot knivar och andra farliga föremål slutförs. En sådan utvärdering bör ske med utgångspunkt i justitieutskottets uttalanden i samband med att lagens tillämpningsområde utvidgades. Det kan emellertid finnas skäl att också överväga andra frågor.

Förbudet mot att inneha knivar och andra farliga föremål gäller i dag endast på allmän inte förbudet bör utsträckas också till vissa andra platser dit allmänheten kan ha tillträde men som inte räknas som allmän plats, exempelvis vissa myndigheters lokaler.

En annan viktig fråga är om avgränsningen av de föremål som omfattas av förbud mot saluhållande och åldersgräns för överlåtelse enligt lagen är lämpligt avvägd. Det har bl.a. ifrågasatts om inte fler typer av knivar än springknivar och springstiletter bör omfattas av sådana restriktioner.

En reglering av tillhandahållandet av vapenattrapper bör övervägas på nytt

1987 års vapenutredning lade i sitt slutbetänkande (SOU 1989:44) fram ett förslag till införsel-, saluhållnings- och överlåtelseförbud för vapenattrapper. Utredningen motiverade förslaget bl.a. med att sådana attrapper utgör en uppenbar fara i brottsammanhang. Förslaget kritiserades av remissinstanserna och ledde inte till lagstiftning (jfr. prop. 1990/91:130 s. 52 f.).

Under det senaste året har en ny typ av luft- eller gasdrivna enhandsvapen, s.k. soft air guns, börjat marknadsföras. Dessa är avsedda för målskytte med ett slags plastkula och har en relativt ringa effekt. Till det yttre är de emellertid mycket lika ordinära handeldvapen. Detta har bl.a. lett till incidenter, där polis har uppfattat vapnen såsom ett allvarligt hot och stått i begrepp att använda sina tjänstevapen i nödvärn. Risken för att denna vapentyp skall komma att användas vid rån är också stor.

Förekomsten av s.k. soft air guns ger anledning att på nytt överväga om någon form av reglering av tillhandahållandet av vapenattrapper bör införas.

Polisens kontrollmöjligheter bör belysas

För att bestämmelserna i vapenlagen och knivförbudslagen skall kunna upprätthållas på ett effektivt sätt, krävs att rimliga

möjligheter till kontroll ställs till polisens förfogande. Åtminstone när det gäller förbudet mot att inneha kniv på allmän plats har ofta framförts att polisen skulle sakna tillräckliga möjligheter att kontrollera efterlevnaden. Det kan därför finnas anledning att närmare belysa vilka möjligheter som i praktiken finns att enligt gällande bestämmelser uppdaga och ingripa mot såväl olaga innehav av skjutvapen som brott mot knivförbudet. I det sammanhanget bör även övervägas om det är möjligt att förbättra arbetsmetoderna när det gäller att uppdaga olagligt innehav av skjutvapen, knivar och andra föremål, inom ramen för gällande bestämmelser om polisens befogenheter. Allmänna frågor om polisens befogenheter i dessa avseenden behandlas av Polisrättsutredningen (Ju 1991:05).

Ytterligare tänkbara åtgärder bör redovisas

Utöver vad som sagts ovan kan det finnas behov av att göra en generell inventering av samtliga tänkbara åtgärder för att hindra att skjutvapen och ammunition kommer till användning vid brott. En sådan inventering skulle medföra en bättre beredskap för att i framtiden snabbt kunna möta tendenser till en ökad sådan brottslighet.

Höga krav måste kunna ställas på en vapeninnehavare

En utgångspunkt för utredarens överväganden bör vara att var och en som hanterar skjutvapen eller ammunition också har ett ansvar för att egendomen inte kommer i orätta händer. Höga krav måste kunna ställas på den enskilde vapeninnehavaren i dessa avseenden. Endast den som är beredd att uppfylla dessa krav bör anförtros att hantera skjutvapen. Å andra sidan bör den som seriöst använder vapen inte drabbas av onödiga svårigheter eller kostnader.

Utredningsuppdraget

En översyn av vapenlagen

Utredaren skall, mot bakgrund av vad ovan anförts, göra en översyn av vapenlagstiftningen med inriktning på möjligheterna att förhindra att vapen sprids till kriminella eller på annat sätt kommer till brottslig användning och lämna de förslag som föranleds av denna översyn. I översynen skall ingå följande.

En utvärdering skall göras av de ändringar i vapenlagstiftningen som genomfördes på förslag av 1987 års vapenutredning. I samband därmed skall utredaren särskilt överväga om det finns tillräckliga möjligheter att kontrollera att bestämmelserna om förvaring av skjutvapen följs.

En utvärdering skall också göras av den skärpning av straffet för olaga vapeninnehav och olovlig överlåtelse av skjutvapen, som trädde i kraft den 1 juli 1993. Därvid skall utredaren överväga om det finns anledning att genomföra ytterligare straffskärpningar.

Vidare skall i översynen ingå att överväga om högre krav bör ställas för beviljande av tillstånd till handel med skjutvapen och om kontrollen av och kraven i övrigt på sådan verksamhet bör höjas samt därvid särskilt överväga frågan om tillstånd till handel med automatiska skjutvapen.

Utredaren skall också undersöka hur bestämmelserna i vapenlagen och vapenförordningen om beviljande av tillstånd till särskilt farliga vapen, såsom helautomatiska skjutvapen, tillämpas samt överväga om dessa överensstämmer med EG:s vapendirektiv.

Utredaren skall härutöver överväga om bestämmelserna om återkallelse av tillstånd enligt vapenlagen är utformade på ett ändamålsenligt sätt, med beaktande både av rättssäkerhetsaspekten och intresset av att kunna förebygga missbruk av skjutvapen. I det sammanhanget skall utredaren även överväga hur polismyndighetens möjligheter att få information om sådana förhållanden som kan föranleda återkallelse av tillstånd skall kunna förbättras.

Dessutom skall utredaren inom ramen för översynen överväga och ta ställning till de förslag som har lagts fram av Rikspolisstyrelsen i dess rapport *Illegala vapen*, med undantag för sådana åtgärder som faller inom Försvarsmaktens område.

Slutligen skall utredaren göra en inventering av de övriga åtgärder som kan komma i fråga för att minska risken för spridning av skjutvapen och ammunition till kriminella och att vapen kommer till användning vid brott samt göra de överväganden och lämna de förslag som föranleds därav.

Det ingår inte i uppdraget att behandla frågor som rör skjutvapen som tillhör staten. Sådana frågor övervägs f.n. inom Försvarsdepartementet och Försvarsmakten.

En översyn av knivförbudslagen

Utredaren skall se över lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål. I översynen skall det ingå att göra en utvärdering av lagen i enlighet med vad justitieutskottet uttalat i sitt betänkande 1989/90:JuU35.

Vidare skall ingå att överväga om knivförbudet bör utvidgas till att gälla också på andra platser än i dag, t.ex. i myndigheters lokaler dit allmänheten har tillträde, eller om ett generellt förbud att inneha vissa föremål bör införas.

I översynen skall också ingå att överväga om överlåtelseförbud eller förbud mot saluhållande bör införas beträffande fler typer av föremål än vad som föreskrivs i dag, t.ex. vissa typer av knivar eller andra farliga föremål. Därvid bör utredaren undersöka vilka bestämmelser som gäller i andra stater inom Europeiska unionen och om möjligt föreslå en avgränsning som är gemensam inom vårt närområde.

Vissa gemensamma frågor

Utredaren skall överväga och lämna förslag till utformningen av ett förbud mot att medföra skjutvapen på allmän plats i andra

fall än när detta på grund av särskilda omständigheter kan anses vara befogat. Beträffande den lagtekniska utformning av förbudet bör ledning kunna hämtas från knivförbudslagen. Det får emellertid övervägas närmare var bestämmelsen lämpligen bör placeras.

Vidare skall utredaren belysa polisens möjligheter enligt gällande lagstiftning att vidta åtgärder för att uppdaga och ingripa mot olaga innehav av skjutvapen och brott mot knivförbudslagen. Därvid skall utredaren även överväga om det är möjligt att förbättra arbetsmetoderna när det gäller att uppdaga och ingripa mot sådana brott.

Utredaren skall också överväga frågan om en reglering av införsel och tillhandahållande av vapenattrapper och andra föremål som kan förväxlas med fungerande skjutvapen. Därvid skall beaktas såväl de brottsförebyggande aspekterna som risken att nödvärnssituationer uppstår.

Utredaren skall på de områden där författningsändringar bedöms nödvändiga också utarbeta förslag till sådana ändringar. Därvid skall utredaren eftersträva att regelsystemet om skjutvapen och ammunition såväl som bestämmelserna om knivar och andra farliga föremål ges ett klart och entydigt innehåll, t.ex. vad gäller förvaringskraven, inköp och innehav av ammunition, godtagbara skäl för innehav av olika typer av skjutvapen, knivar och andra farliga föremål etc. För att lagstiftningen på området skall vara effektiv måste det stå alldeles klart, både för den enskilde och för tillämpande myndigheter, var gränsen går mellan tillåten och otillåten befatning med skjutvapen, ammunition, knivar och andra farliga föremål.

Utredaren skall slutligen i ett framåtblickande perspektiv bedöma möjligheterna till ett utökat internationellt samarbete mot illegal spridning av vapen, särskilt inom Europeiska unionen. Därvid bör belysas i vilken riktning utvecklingen av detta samarbete bör drivas för att uppnå de mål som ligger till grund för den svenska vapenlagstiftningen.

Ett allsidigt faktamaterial bör sammanställas

Såsom grund för sina överväganden skall utredaren sammanställa ett allsidigt faktamaterial, bl.a. vad gäller tillämpningen av vapenlagstiftningen. Därmed bör resultatet av utredningens arbete även på längre sikt kunna tjäna som ett kvalificerat underlag för regeringens ställningstagande i olika frågor på vapenlagstiftningens område. Ett sådant underlag kan också bidra till en mer saklig debatt om vapenlagstiftningens utformning i framtiden och leda fram till lösningar som kan få en bred anslutning bland de olika intressegrupperna på området.

Utredningsarbetet

Utredaren skall under arbetet samråda med Rikspolisstyrelsen och med de övriga myndigheter som kan vara berörda av de olika sakfrågorna.

För utredarens arbete gäller i övrigt regeringens generella direktiv om att redovisa regionalpolitiska konsekvenser av framlagda förslag (dir. 1992:50), om att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23) samt om att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124).

Utredaren skall med förtur ta sig an frågan om en utvärdering av knivförbudslagen samt utformningen av ett förbud mot att medföra skjutvapen på allmän plats. Ett delbetänkande bör kunna läggas fram under hösten 1995.

Utredningen skall sedan arbeta vidare med översynen av vapenlagstiftningen i övrigt. Det arbetet skall redovisas före utgången av år 1996.

(Justitiedepartementet)

Allvarliga händelser

Det har runtom i världen inträffat flera allvarliga händelser, där skjutvapen kommit till användning. Här återges några av dem som uppmärksammats särskilt de senaste åren, nämligen händelserna i Falun och vid Stureplan i Stockholm samt händelserna i Hungerford och Dunblane i Storbritannien och i Port Arthur, Australien.

Sverige

Tragedin i Falun

Mattias F blev fänrik vid Dalregementet år 1993. Han skötte tjänsten exemplariskt. Under vintern 1993/94 träffade han Eva, vilket fick stor betydelse för honom. Förhållandet var emellertid påfrestande, vilket ledde till att Mattias F började må dåligt. Några dagar före den sista april 1994 uppvisade Mattias F ett annorlunda beteende. Han kom då, ordentligt berusad, till Evas lägenhet i sällskap med två kamrater. Eva och han grälade och i samband med detta tryckte Mattias F ned Eva i en stol och tog, enligt Eva, strypgrepp på henne. Ungefär två veckor senare var Mattias F tillsammans med två kamrater. De drack sprit och begav sig sedan ut på stan. Plötsligt hände då något med Mattias F. Enligt kamraterna blev han alldeles konstig i blicken och skulle spöa dem. Han slog och sparkade på dem. De lyckades dock få ned honom på marken. Han sa att han hade pistol på sig (vilket han inte hade) och hotade dem till livet. Kamraterna försökte prata med Mattias F i cirka två timmar men det var svårt att få kontakt med honom. Stundvis var han helt tokig sedan kunde han somna en stund, därefter vakna och få ett nytt utbrott och sedan kunde han gråta ett tag. Till slut fick kamraterna hem Mattias F till hans lägenhet. I mitten av maj sökte Mattias F, efter förmedling av en bekant till familjen som är läkare, kontakt med en psykolog på Falu lasarett. Han besökte psykologen den 6 juni och fick tid för återbesök den 14 juni.

Den 10 juni 1994 tog Eva sin sjuksköterskeexamen. Förhållandet mellan henne och Mattias F var då brutet, men Mattias F kom till högtidligheten i kyrkan och överlämnade en blombukett. På kvällen drack Mattias F sprit tillsammans med en kamrat och begav sig sedan ned till centrum. De besökte ett par restauranger och på den ena träffade

han Eva. De blev osams vilket slutade med att Mattias F blev avvisad från restaurangen. Något senare stötte de på varandra igen, i en park i centrala Falun. Mattias F försökte då få kontakt med Eva och ta tag i henne. Han uppträdde avvikande, var frånvarande och svår att få kontakt med. Han uttalade: Jag är odödlig, det här är min stad . Det hela slutade med att en officerskollega till Mattias F tog hand om honom. Mattias F var ledsen och grät. Han påstod att han varit på hemligt uppdrag i Stockholm och träffat ÖB, vilket inte var sant. Eva lämnade parken och gick vidare till en ny restaurang. Mattias F dök så småningom också upp på restaurangen. De blev på nytt osams och Mattias F blev utslängd från stället. Mattias F begav sig härefter hem till sin bostad. Han bytte om till fältuniform och fortsatte till regementet. Där hämtade han en automatkarbin av typ Ak 5 jämte fem fyllda magasin (150 skott). Han lämnade regementet genom att klättra över staketet. Han bar sin Ak 5 i gående färdigställning. Några personer kom gående mot honom och han öppnade då eld mot dem. Han sköt patronvis eld, s.k. jaktskott. Han sköt ned sex kvinnor som träffades av 27 skott. Fem av dem avled omedelbart eller efter kort tid på grund av svåra huvud- och kroppsskador. Den sjätte kvinnan träffades av två skott, ett i höften och ett i vänstra låret. Mattias F gick vidare efter skottlossningen. Några minuter senare kom en bil emot honom och han sköt mot den på samma sätt som tidigare. Föraren, som träffades av 10 skott, avled efter en kort stund på grund av allvarliga kroppsskador. Mattias F sköt därefter mot en cyklist, som träffades av 12–13 skott. Cyklisten avled sannolikt omedelbart bl.a. på grund av en skada i huvudet. Mattias F begav sig härefter till en byggarbetsplats, där han klättrade upp i en byggkran och stannade en stund. Han klättrade sedan ned och begav sig i riktning mot sin bostad. En polispatrull fick nu syn på honom och anropade honom. Då han lyfte sitt vapen mot dem sköt de båda poliserna mot honom. Även Mattias F avlossade, minst tre, skott mot poliserna vilka träffade polisbilen. Mattias F träffades av ett skott och föll samtidigt som han tappade sitt vapen. Poliserna gick försiktigt fram till honom, tog undan hans vapen och uppmanade honom att ligga kvar på marken tills förstärkning anlände. Mattias F själv hade endast fragmentariska minnesbilder från kvällens händelser. Han vaknade upp först när han blev träffad i höften. Veckan innan gärningarna hade han sovit endast två till fyra timmar per natt och slarvat med måltiderna. Vid tiden för gärningarna hade Mattias F en alkoholkoncentration i blodet som uppgick till minst två promille.

Målet kom i rättsinstanserna framför allt att handla om huruvida Mattias F begått brotten under påverkan av en allvarlig psykisk störning och/eller om han vid tiden för dom kunde anses lida av en sådan allvarlig psykisk störning. Falu tingsrätt fann att så inte var fallet och dömde Mattias F för mord och försök till mord till fängelse i 14 år. Tingsrätten tog därvid hänsyn till Mattias F:s relativa ungdom (24 år)

samt hans sinnesbeskaffenhet vid brottstillfällena. Svea hovrätt var av samma mening, utom beträffande strafftidens längd. Hovrätten menade dels att det saknades anledning att särskilt beakta Mattias F:s ålder, dels att det, på grund av gärningarnas exceptionellt höga straffvärde, saknades utrymme för att i mildrande riktning ta hänsyn till att Mattias F till följd av psykisk störning haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. Hovrätten bestämde därför påföljden till fängelse på livstid. Högsta domstolen anförde beträffande Mattias F:s psykiska tillstånd bl.a. att resultatet av de omfattande undersökningar som vidtagits måste anses ge vid handen att Mattias F när brotten begicks befann sig i ett tillstånd av psykotiskt karaktär, som upphörde först när han blev träffad av skott från de polismän som grep honom. Att detta tillstånd utlösts av en kraftig alkoholberusning framstår också som klart. Trots att flera faktorer såsom personlighetsstörning, hjärndysfunktion och depression får antas ha bidragit till tillståndets uppkomst, kan utredningen inte med erforderlig tydlighet anses utvisa att Mattias F led av en allvarlig psykisk störning före uppkomsten av det psykosartade tillståndet eller att han nu lider av en sådan störning. Högsta domstolen fastställde hovrättens domslut (Högsta domstolens dom den 13 februari 1995, DB 14).

Dramat vid Stureplan i Stockholm

Vid tretiden natten till den 4 december 1994 försökte Tommy Z, Guillermo M och bröderna Farshad och Fari D komma in på Sturecompagniet, där redan åtskilliga andra väntade på att bli insläppta. Då Tommy Z och Guillermo M försökte komma förbi kön stoppades de, varvid handgemäng uppstod mellan dem och dörrvakterna (J och F). Slagsmålet avbröts när polis kom till platsen. Innan Tommy Z, Guillermo M och bröderna lämnade platsen, uttalade de hotelser som innebar att J skulle dödas.

Tommy Z, Guillermo M och Farshad D beslöt sig för att återvända för att få upprättelse. Enligt Guillermo M och Farshad D kom de överens om att de båda skulle slå J, medan Tommy Z höll dörrvakterna och andra i schack med ett vapen. De åkte i Farshads D:s bil och med Fari D som förare, till Hagsätra för att skaffa vapen som Tommy Z förvarade i en vapengömma. Där hämtade denne en automatkarbin jämte ammunition, varefter sällskapet åkte tillbaka till Stockholm. Under återfärden laddade Tommy Z vapnet med 20 patroner skarp ammunition. Efter att först ha stannat på ett ställe för att rekognosera fortsatte de till ett annat ställe där Tommy Z, Guillermo M och Farshad D lämnade bilen. Guillermo M bar vapnet dolt under sin rock. I Humlegården utbröt en diskussion om de skulle genomföra vad de planerat, som slutade med att de fortsatte mot Sturecompagniet. På vägen dit stannade

Guillermo M och Farshad D till vid en port, medan Tommy Z fortsatte mot restaurangen. Det var stängningsdags och det var mycket folk i rörelse. Plötsligt rusade Tommy Z tillbaka, tog vapnet från Guillermo M och begav sig mot Sturecompagniet, åtföljd av Guillermo M och Farshad D. Ett kort stycke före entrén sköt Tommy Z tre till fyra skott i marken. Väl framme vid entrén sköt han därefter två serier automateld innehållande de återstående skotten in mot trapphuset. Åtskilliga personer träffades och skadades svårt, varav fyra så allvarligt att avled. En av de dödade var J. Efter skottlossningen sprang Tommy Z, Guillermo M och Farshad D från platsen.

Målet kom i rättsinstanserna främst att handla om Guillermo M:s och Farshad D:s uppsåt i fråga om gärningen och deras ansvar. Tingsrätten dömde Tommy Z för mord, försök till mord och viss annan brottslighet till fängelse på livstid. Tommy Z överklagade inte domen. Guillermo M och Farshad D överklagade dock domen, liksom åklagaren, såvitt avsåg deras delaktighet i gärningen. Brotsrubriceringarna för deras del blev slutligen fastställda till medhjälp till grovt vållande till annans död och medhjälp till grovt vållande till kroppsskada och påföljden bestämdes till fängelse sex år (Högsta domstolens dom den 9 februari 1996, DB 18).

Storbritannien

Skottdramat i Hungerford

Den 19 augusti 1987 vandrade en man nedför gatorna i den lilla staden Hungerford. Med sig hade han flera skjutvapen, däribland en Browning 9 mm halvautomatisk pistol och ett Kalashnikov-gevär. Mannen sköt urskiljningslöst på människor runt omkring sig. Han dödade sexton personer elva av dem med pistolen och skadade åtskilliga fler.

Händelsen medförde att regeringen förbjöd halvautomatiska gevär över kaliber .22 (inches). Däremot företogs ingen ändring beträffande enhandsvapen troligen främst därför att media i princip enbart fokuserat på Kalashnikov-geväret. Förbudet föregicks av ett inlösenförfarande, vilket dock endast berörde cirka 700 800 skjutvapen. Samtidigt med lagskärpningen inrättades en permanent vapenlagskommitté The Firearms Consultative Committee vars uppgift är att hålla uppsyn över vapenlagstiftningen, att föreslå förbättringar av lagstiftningen och att föreslå förändringar och allmänt rådgiva the Secretary of State i hithörande frågor.

Tragedin i Dunblane

Strax efter kl. 9.30, onsdagen den 13 mars 1996, kom Thomas Hamilton till Dunblane Primary School. Kort därefter hade han dödat en lärarinna och 16 av hennes elever. Han hade vidare skottskadat ytterligare 10 elever samt 3 andra lärare.

Thomas Hamilton hade med sig fyra enhandsvapen och 743 skott till skolan. Han avfyrade 105 skott med en 9 mm Browning halvautomatisk pistol under en tid av 3–4 minuter innan han begick självmord med ett skott från en .357 Smith & Wesson revolver.

Thomas Hamilton hade vapentillstånd och innehade lagligen, vid tiden för sin död, två 9 mm Browning halvautomatiska pistoler och två .357 Smith & Wesson revolverar samt 1 216 skott till pistolerna och 522 skott till revolverarna. Han erhöll sin första vapenlicens år 1977 och var medlem i flera gevär- och pistolskytteklubbar under åren 1977–1996.

Tragedin i Dunblane resulterade i att vapenlagen The Firearms Act skärptes. Skärpningen innebar i princip ett totalförbud mot innehav, förvärv, inköp, tillverkning, försäljning och överlåtelse av grovkalibriga enhandsvapen (dvs. enhandsvapen med en kaliber överstigande .22 inches). Innehavare av grovkalibriga enhandsvapen kunde under en tremånadersperiod lämna in sina vapen till polisen. En rimlig kompensation utgick för inlämnade vapen. Efter den 1 oktober 1997 kan den som innehar ett förbjudet vapen straffas med fängelse i upp till 10 år.

Opinionen för ett totalförbud mot alla slag av enhandsvapen var emellertid stark och ledde till att The Firearms (Amendment) Act 1997 skärptes ytterligare. Sålunda är även innehav m.m. av finkalibriga enhandsvapen förbjudet fr.o.m. utgången av februari månad 1998. Även denna skärpning kompletterades med ett inlösenförfarande.

Vid utgången av oktober månad 1997 hade omkring 142 000 enhandsvapen lämnats in till polisen, varav 116 000 grovkalibriga sådana. Ytterligare skjutvapen har lämnats in efter detta.

Australien

Skottdramat i Port Arthur

Port Arthur är ett välbesökt turistställe i Tasmanien. Martin Bryant hade en tid före händelsen den 28–29 april 1996, uttalat att han tänkte döda Mr och Mrs Martin, innehavare av gästhuset Seascope, samt skjuta även andra personer som han ansåg inte borde vara i Port Arthur.

Den 28 april 1996 tog han med sig tre högeffektiva halvautomatiska skjutvapen tillsammans med en stor mängd ammunition, en jaktkniv, bensen, handbojor och ett rep. Han begav sig till Mr och Mrs Martins gästhus, där han sköt ihjäl dem båda, innan han fortsatte till den historiskt intressanta och välbesökta delen av Port Arthur. Han hade sina skjutvapen gömda i en sportväska, då han gick in på ett café. Väl inne tog han upp ett av vapnen och avlossade, på nära håll och inom loppet av femton sekunder, femton skott mot cafégästerna. Tolv personer dödades och tjugotvå personer skottskaadades, varav tretton mycket allvarligt. Bryant fortsatte till en närbelägen presentaffär och vidare till en parkeringsplats under det att han fortsatte skjuta mot andra, varvid fler personer dödades och skottskaadades.

Bryant tog sin bil och var på väg mot utgången från det historiska området när vägen korsades av en kvinna och hennes två små döttrar. Han sköt ihjäl kvinnan och den baby hon bar på, med ett enda skott. När han såg den andra flickan springa sin väg och gömma sig bakom ett träd, förföljde han henne och dödade även henne. Vid utgången sköt han ihjäl ytterligare fyra personer i en BMW, varefter han lade beslag på bilen. Strax intill, vid en bensinstation, fanns en annan bil vilken Bryant blockerade. Han försökte sedan dra ut den unga kvinna som satt i bilen. Då hennes pojkvän försökte förhindra detta tvingade Bryant honom bort till BMW:n och föste ned honom i dess bagageutrymme. Han återvände sedan och dödade kvinnan med tre snabba skott. Bryant fortsatte med BMW:n tillbaka till gästhuset Seascope. Under färden sköt han mot flera personer och fordon. Väl framme tvingade han in mannen, som legat i hans bagageutrymme, i huset där han fängslade fast honom med handbojorna. Sedan satte han eld på BMW:n och mördade också så småningom den fängslade mannen.

Under den natt som följde sköt Bryant kontinuerligt mot de poliser som omringat huset. Polismännen stormade inte huset, eftersom de i detta skede inte visste att såväl den fängslade mannen som paret Martins redan var döda. Detta uppdagades först påföljande morgon, då Bryant satte eld på huset och, flyende från lågorna, arresterades av polisen.

Allt som allt hade Bryant dödat trettiofem personer och skottskaadat åtskilliga, många av dem livshotande. Bryant genomgick rättspsykiatrisk undersökning inför rättegången. Han befanns ha en begränsad intellektuell förmåga, på gränsen till förståndshandikapp, men ändå kapabel att fungera i samhället. Domstolen, som inte ansåg honom vara psykiskt sjuk i rättslig mening, dömde honom till livstids fängelse.

Händelsen resulterade i att staterna och territorierna i Australien skärpte sin vapenlagstiftning väsentligt. Exempelvis förbjöds helautomatiska och

halvautomatiska gevär. Förbudet föregicks av ett tolv månader långt inlösenförfarande. Man räknar med att 600 000 – 1 000 000 skjutvapen lämnats in under denna tid. Vidare skärptes kraven på den som ansökte om tillstånd att få inneha vapen, kraven på förvaringen och kraven på vapenhandlarna. Man beslöt också att inrätta ett nationellt vapenregister.

Skyttesammanslutningar

1 Sammanslutningar som i dag får ges tillstånd att inneha skjutvapen

Nedan ges en översiktlig presentation av de sammanslutningar som i dag får ges tillstånd att inneha vapen. I fråga om antalet medlemmar hos de olika sammanslutningarna kan det noteras att det förekommer att medlemmarna är dubbelanslutna, dvs. anslutna till mer än ett förbund.

De större skytteförbunden har bildat ett samarbetsorgan Skytteorganisationernas samarbetskommitté (SOS) med gemensamma beredningsorgan för olika frågor, t.ex. rörande miljö, PR och juridik. SOS fungerar som ett rent samarbetsorgan vilket innebär att de skilda organisationerna fattar samtliga beslut inom den egna organisationen. Medverkande i SOS är Frivilliga skytterörelsen, Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet och Skytterörelsens ungdomsorganisation. SOS samarbetar också i stor utsträckning med Svenska jägareförbundet.

1.1 Svenska jägareförbundet

Svenska jägareförbundet bildades år 1830 och är därmed en av Sveriges äldsta ideella föreningar. Förbundet sprider information om jakt, bedriver forskning, utbildning, skjutträning, hundträning, ungdomsverksamhet och mycket annat. Opinionsbildning om jakt ses också som en viktig fråga. Jägarexamen tillkom på initiativ av Jägareförbundet och är i dag obligatorisk för alla blivande jägare. Förbundet har också sedan 1930-talet i uppdrag att organisera och sköta viltvård och viltforskning, vilket det erhåller statsbidrag för¹.

Organisationen består av 25 till förbundet anslutna länsjaktvårdsföreningar. Arbetet på länsnivå är organiserat i tre regioner där arbetet

¹ Denna verksamhet finansieras till stor del av det obligatoriska jaktkortet, som alla jägare måste lösa.

bedrivs i 378 jaktvårdskretsar. Av Sveriges drygt 300 000 jägare² är omkring 197 000 medlemmar i Svenska jägareförbundet.

1.2 Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare

Förbundet, som bildades 1938, företräder jägare, markägare och övriga naturintresserade personer gentemot myndigheter och andra intressesammanslutningar. Förbundet bedriver såväl hagel- som kulskytte bl.a. i form av viltmåls- och lerduveskytte. Förbundet handhar också fiske och fiskevård.

Förbundet omfattar av 23 viltvårdsdistrikt (länsvis) och 175 avdelningar. Medlemsantalet är drygt 16 000.

1.3 Frivilliga skytterörelsen (FSR)

FSR är Sveriges äldsta frivilliga försvarsorganisation, med ursprung i den skarpskytterörelse som organiserades under senare hälften av 1800-talet. Rörelsens övergripande mål är att öka intresset för skytte samt förbättra skjutskickligheten och därigenom medverka till att öka vårt lands försvarsförmåga. FSR bedriver skytte med av Försvarsmakten fastställda vapenmodeller³. De olika grenarna är: gevär 6,5 mm, korthåll- och luftgevär, skidfältskytte samt kpist- och automatkarbinskytte. Förbundet är det enda civila förbund i Sverige som bedriver skytte med helautomatiska vapen.

Verksamheten är indelad i 27 regionalt verkande skytteförbund, 118 skyttekretsar och 1 376 skytteföreningar. FSR har drygt 100 000 medlemmar, varav cirka 60 000 är aktiva. Av dessa är cirka 2 000 aktiva kpstskyttar och cirka 3 000 automatkarbinskyttar. Särskilt de senare ingår som regel i hemvärn, frivillig befälsutbildning eller annan frivillig försvarsorganisation. FSR organiserar också Rikspropagandan en tävling med automatkarbiner för värnpliktiga.

FSR har, som den främsta frivilliga försvarsorganisationen inom skytterörelsen, en nära koppling till Försvarsmakten och erhåller bidrag härifrån med omkring 10 miljoner kronor årligen. FSR får också lokalt och regional bistånd med materiel och möjligheter att utnyttja Försvarsmaktens anläggningar. I Försvarsbeslut 1996 Totalförsvaret i förnyelse försvarsbeslutsperiod 1997 2001 betonade riksdagen de frivilliga försvarsorganisationernas fortsatt stora betydelse och att de utgör en viktig resurs för landets försvar. Ett nytt uppdrag för FSR är

² 308 000 jägare löste jaktkort under 1996.

³ Med undantag av det på senare tid införda SAUER-geväret.

att utbilda skytteinstruktörer för att kunna stödja Försvarmakten vid en anpassningssituation⁴. FSR administrerar också skjutbanebidraget från Försvarmakten som utgår till FSR, Svenska pistolskytteförbundet och Svenska sportskytteförbundet.

Vidare administrerar och svarar FSR för Statens skytteombuds (SSO) verksamhet. SSO:s verksamhet innebär kontroller i samverkan med polismyndigheter av de cirka 5 000 skjutbanor som ägs av skytteorganisationerna.

1.4 Svenska pistolskytteförbundet (SPSF)

SPSF bildades år 1936 och var i många år främst ett förbund för polis och militär med tjänstevapen. Denna bas har till stor del försvunnit. Förbundet utgör nu riksorganisation för pistolskytteföreningar och andra sammanslutningar, som bedriver nationellt pistolskytte. SPSF:s uppgift är att främja och utveckla skytte med pistol och revolver samt att verka för ökad skjutskicklighet och ansvarsfull hantering av dessa vapen. Det nationella pistolskyttet bedrivs främst som bankskjutning och fältskjutning, men även skidskytte, springskytte, magnumfältskjutning, snabb-skjutning och luftpistolsskjutning finns med på programmet.

SPSF består av 26 länsindelade pistolskyttekretsar och drygt 600 lokala föreningar. Förbundet har drygt 50 000 medlemmar, varav omkring 21 000 är aktiva skyttar.

Större delen av det statliga anslag som förbundet erhåller administreras av Riksidrottsförbundet, medan en mindre del, i form av skjutbanebidrag, härrör från Försvarmaktens budget. Förbundet är en frivillig försvarsorganisation⁵.

1.5 Svenska sportskytteförbundet (SSF)

SSF grundades 1943 genom en sammanslagning av Svenska avdelningen av Internationella skytteunionen och Riksförbundet för kortdistansskjutning. Förbundet blev medlem av Riksidrottsförbundet år 1957 och svarar för Sveriges representation vid t.ex. EM, VM och OS (med undantag av skidskytte som handhas av Svenska skidskytteförbundet).

⁴ Utredningen behandlar FSR:s verksamhet med helautomatiska vapen samt begreppet anpassningssituation närmare under avsnittet med Helautomatiska vapen.

⁵ Frivilligutredningen har nyligen övervägt om SPSF och SSF alljämt bör betraktas som frivilliga totalförsvarsorganisationer. Utredningen har därvid funnit att de båda förbunden i huvudsak, möjligen något mer indirekt än andra, uppfyller förordningens kriterier och alltså bör kvarstå (SOU 1997:70 s. 72).

SSF:s uppgift är att genom specialdistriktsförbund och föreningar främja utbredningen av skytte enligt Internationella skytteunionens (Union Internationale de Tir, UIT) program samt skapa ekonomiska och andra förutsättningar för en framgångsrik internationell skytterepresentation.

SSF omfattar 23 distrikt med drygt 900 lokalföreningar. Förbundet har cirka 135 000 medlemmar, varav drygt 50 000 är aktiva medlemmar. Av dessa har cirka 8 000 tävlingslicens. Verksamheten inom förbundet är uppdelad på fyra sektioner: gevärssektionen, lerduvesektionen, pistolsektionen och viltmålssektionen.

Via Riksidrottsförbundet får SSF en del av det statliga bidraget till idrottsrörelsen. Förbundet, som är en frivillig försvarsorganisation⁶, erhåller också en mindre del från Försvarsmaktens budget, i form av skjutbanebidrag.

Svenska armborst unionen och Svenska svartkruts skytte federationen har samarbetsavtal med SSF.

Svenska armborst unionen (SAU)

SAU är ett relativt litet förbund som numera inte bedriver någon större verksamhet.

Två former av tävlingsskytte förekommer; match och field crossbow. Match liknar skytte med luftgevär, medan field crossbow mera påminner om bågskytte.

Svenska svartkruts skytte federationen (SSSF)

Svartkrutsskytte bedrivs med historiska vapen som laddas med svartkrut. Vapnen är antingen i original eller replik. Skjutvapen tillverkade före år 1890 kräver inte tillstånd medan replikerna som tillverkats senare är tillståndsbelagda.

SSSF, som bildades år 1977, är anslutet till den internationella mynningsladdarorganisationen MLAIC (Muzzle loaders associations international committee). Inom MLAIC används enbart mynningsladdare, medan den svenska rörelsen dessutom tagit upp patronladdade svartkrutsvapen på sitt program. Mynningsladdade svartkrutsvapen laddas med lösa ingredienser som alla förs in från mynningen. Patronladdade svartkrutsvapen laddas med färdigpreparerade patroner. Vapnet måste dock i sin grundkonstruktion vara avsett för svartkrut och blykula, vilket utesluter moderna skjutvapen.

⁶ Se föregående fotnot.

SSSF har sedan år 1995 samarbetsavtal med Svenska sportskytteförbundet.

1.6 Svenska skidskytteförbundet

Skidskyttarna har tidigare tillhört Sveriges militära idrottsförbund, men har sedan 1989 ett eget förbund, Svenska skidskytteförbundet. De lokala klubbarna/föreningarna är anslutna till distrikt vilka i sin tur lyder under förbundet. Vintertid bedrivs skidskytte, sommartid springskytte. Man tävlar i fem grenar: distans, sprint, jaktstart, lagtävling och stafett. De vapen som används är gevär i kal .22 samt luftgevär för de yngre.

Sveriges skidskytteförbund har cirka 1 000 medlemmar, varav 450 män och 200 kvinnor är tävlingsaktiva.

Svenska skidskytteförbundet togs upp i vapenförordningen år 1990 (SFS 1990:8).

1.7 Sveriges militäridrotts- och mångkampsförbund

Förbundet bildades år 1909 och hette fram till år 1987 Sveriges militära idrottsförbund. Skytte sker med pistol och gevär samt luftvapen.

Förbundet ansvarar för Försvarens representation vid militära internationella tävlingar i ett flertal grenar där vapen används, såsom skytte, flygfemkamp, marin femkamp, militär femkamp och fälttävlan. Denna del av organisationen är uppbyggd av 135 idrottsenheter i 4 militäridrottsdistrikt. Medlemsantalet är omkring 20 000, varav ungefär hälften är aktiva.

Förbundet är vidare ett specialförbund inom Riksidrottsförbundet. Det organiserar fälttävlan, militär femkamp och modern femkamp. Denna del av förbundet består av 170 föreningar i 15 mångkampsförbund. Medlemsantalet är omkring 5 000, varav ungefär 1 500 är aktiva.

Sveriges militära idrottsförbund togs upp i vapenförordningen år 1983 (SFS 1983:37).

2 Sammanslutningar som hemställt om att tillåtas inneha egna skjutvapen

Nedan ges en presentation av de två förbund Skytterörelsens ungdomsorganisation och Sveriges förbund för praktiskt skytte som framställt en begäran om att tillåtas inneha egna skjutvapen.

2.1 Skytterörelsens ungdomsorganisation (Skytte UO)

Skytte UO bildades 1968 och omfattar 955 ungdomsskytteföreningar, organiserade i 27 ungdomsskytteförbund med sammanlagt omkring 32 000 medlemmar i åldern 7–25 år. Härtill kommer cirka 10 000 äldre medlemmar, främst bestående av föräldrar och ledare. Organisationen anger som sin viktigaste uppgift att rekrytera ungdomar och ge dem en god skyttefostran och gedigen utbildning inför övergången till vuxenskytteföreningen i Frivilliga skytterörelsens, Svenska sportskytteförbundets eller Svenska pistolskytteförbundets regi.

Skytte UO bedriver skytte med gevär och programmet omfattar luftgevärsskytte, korthållsskytte (kal .22), nationellt 6,5 mm skytte samt spring- och skidfältskytte. Skytte UO organiserar härutöver ett fåtal ungdomspistolsskytteföreningar, vilka är bildade i samverkan med Svenska pistolskytteförbundet.

Skytte UO, som bedriver ungdomsverksamhet i enlighet med förordningen (1994:641) om statsbidrag till ungdomsorganisationer, sorterar under Inrikesdepartementet och erhåller årligen bidrag från Ungdomsstyrelsen.

Skytte UO samverkar enligt sina stadgar med Frivilliga skytterörelsen (FSR). För att kunna utöva korthålls och 6,5 mm gevärsskytte är lokalavdelningarna beroende av att det på orten finns en till FSR ansluten skytteförening att samverka med. Så är inte alltid fallet, vilket leder till praktiska problem. Problemet accentueras, enligt Skytte UO, ytterligare av att många vuxenföreningar för en tynande tillvaro. Om en vuxenförening läggs ned eller förklaras vilande kan dess vapen inte föras över till samverkande ungdomsskytteförening.

2.2 Sveriges förbund för praktiskt skytte (SFPS)

SFPS bildades som ett fristående skytteförbund år 1979. År 1986 omorganiserades SFPS till en förbundsorganisation. Förbundet är sedan dess i successiv tillväxt och organiserar för närvarande cirka 2 000 medlemmar, varav 600 tävlingsskyttar, i 32 klubbar över hela landet.

Utmärkande för praktiskt skytte är att tävlingssituationerna efterliknar realistiska situationer så till vida att: I utgångsläget är vapnet hölstrat. Skjutning sker på mycket nära håll (några få meter till maximalt 25 m) och i olika ställningar samt på många olika mål på varje station. Förflyttning, magasinbyte etc. kan behövas och ingår i skjuttiden. Kortast möjliga skjuttid eftersträvas med höga krav på precision. Kraven på säkerhet är också höga. Skyttet sker med grovkalibriga skjutvapen.

Praktiskt skytte organiseras globalt av International practical shooting confederation (IPSC) med nuvarande säte i Kanada. Till IPSC är fler än 50 länders skytteförbund anslutna, däribland samtliga västeuropeiska länder. Sammantaget är cirka 50 000 skyttar anslutna till IPSC.

Årligen arrangeras i Sverige ett tiotal större nationella tävlingar samt ett flertal mindre tävlingar på distrikts- och klubbnivå. I augusti 1995 arrangerade SFPS Europeiska Mästerskapen på Gotland, med 460 deltagare och 120 funktionärer från 28 länder.

Det primära skälet till att SFPS bildades var att Svenska pistolskytteförbundets styrelse refuserat en motion om upptagande av praktiskt skytte som disciplin inom förbundet. SFPS har härefter sökt etablera samarbetsavtal med Svenska sportskytteförbundet men hemställan har avslagits så sent som år 1993 och är inte längre aktuell. På det lokala planet förekommer dock ofta ett bra samarbete med pistol- och sportskytteföreningar. Inom skytterörelsen är således inställningen till praktiskt skytte blandad.

Bilaga 4

Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd beträffande förvaring av skjutvapen och ammunition (RPS FS 1996:6, 16 kap.)

16 kap. Förvaring av skjutvapen och ammunition samt transport av skjutvapen

Avsnitten 16.2–16.5 i RPS 1996:6, som utgörs av allmänna råd och behandlar förvaring under resor och transporter m.m., transporter, tillfällig förvaring i samband med jakt eller tävling, särskilda förvaringsföreskrifter, vapen i dödsbo och konkursbo samt långtidsförvaring, är inte upptagna i denna bilaga.

16.1 Enskild

Föreskrifter

Med en för vapnets funktion vital del förstås sådan del till vapnet som krävs för att vapnet skall fungera. Vital del är för:

* kul- och hagelgevär med slutstycke	slutstycke eller pipa
* vapen av bryttyp (ex. hagelgevär)	kolv, baskyl och pipor ¹
* automatkarbin (Ak 4, Ak 5)	underbeslag eller slutstycke
* automatgevär (Ag M/42)	bakstycke och kåpa med framföringsfjäder
* kulsprutegevär/kulspruta	underbeslag eller pipa eller slutstycke
* kulsprutepistol	slutstycke eller pipa
* revolver	trumma
* pistol	slutstycke eller pipa

¹ Framstock eller underbeslag anses utgöra vital del om vapnet blindavfyrats.

16.1.1 Vapen under uppsikt

Föreskrifter

Vapen som hålls under uppsikt är undantagna från föreskrifter om särskild förvaring. Med uppsikt över vapnet förstås att innehavaren har omedelbar kontroll över det.

16.1.2 Säkerhetsskåp m.m.

Föreskrifter

Av 5 kap. 2 § VL framgår att odelat vapen och ammunition skall förvaras i säkerhetsskåp eller i annat lika säkert förvaringsutrymme.

Med förvaring i säkerhetsskåp skall förstås följande:

skåp provat och godkänt enligt Svensk Standard SS 3492 säkerhetsskåp samt certifierat av Standardiseringskommissionen i Sverige (SIS) eller

skåp som av polismyndigheten före den 1 juli 1992 i särskild förvaringsföreskrift eller på annat uttryckligt sätt har godtagits som lika säker förvaring som säkerhetsskåp eller

skåp som före den 1 juli 1992 har provats och godkänts eller accepterats enligt då gällande RPS norm för säkerhetsskåp.

Skåp med en vikt som utan vapen understiger 150 kg skall vara förankrat i byggnadsstommen. Som alternativ till förankring kan ett skåp med en vikt under 150 kg förses med tyngder så att vikten 150 kg uppnås.

Med förvaring i lika säkert förvaringsutrymme skall förstås följande:

omslutande delar skall bestå av minst 4 mm stålplåt

fogar skall ha minst samma motståndsförmåga mot inbrott som övriga omslutande delar

regelverket skall ha kolvar i minst tre riktningar samt vara av s.k. avlastad typ, dvs. låsets spärrelement får inte belastas då regelverkets kolvar belastas i öppningsriktningen

låsmekanismen skall vara borrhärdad

separat mekanism skall finnas som aktiveras vid inslagning eller sprängning mot låset; mekanismen skall då spärra regelverket i låst läge

regelverkets och bakkantsbeslagens ingrepp får inte vara mindre än 20 mm

nyckel skall kunna tas ur låset endast då regeln är fullt utlåst och förreglad

skåp enligt ovan skall vara försett med lås som är godkänt av SIS för säkerhetsskåp.

Allmänna råd

Skåp som inte har certifierats eller tidigare har provats och godkänts eller accepterats enligt tidigare gällande RPS norm för säkerhetsskåp bör bara godtas när det gäller förvaring på en fastställd adress.

För information avseende tekniska krav på säkerhetsskåp bör hänvisas till SIS standard beträffande sådant skåp.

16.1.3 Delad förvaring

Föreskrifter

Som alternativ till förvaring under uppsikt eller i säkerhetsskåp eller i annat lika säkert förvaringsutrymme kan även delad förvaring godtas.

Med delad förvaring förstås att vapnets huvuddel, vital del och ammunition förvaras på olika ställen.

En tvådelad förvaring får även godtas, om en vital del inte kan avlägsnas utan avsevärd svårighet.

För att anses som säkert skall det totala skyddet för de skilda delarna lägst ha samma inbrottskydd som säkerhetsskåp.

Om endera vapnets huvuddel eller en vital del till vapnet förvaras under hög säkerhet kan detta kompensera en något lägre säkerhet vid förvaring av den återstående delen av vapnet och ammunitionen.

Endera vapnets huvuddel eller vital del skall förvaras i låst utrymme av lägst samma standard som motsvarar stöldskyddsskåp 2 enligt Svensk Standard, SS 3492 (se nedan).

Den resterande delen av vapnet samt ammunition skall förvaras var för sig väl gömda i andra låsta utrymmen. Kraven på inbrottskydd i dessa utrymmen kan sättas något lägre än de som ställs på stöldskyddsskåp 2.

Som delad förvaring skall även godtas att vapnets vitala del förvaras i stöldskyddsskåp 2 och huvuddelen förvaras väl gömt och försett med patronlägeslås som uppfyller de krav som ställs i klass 3 för hänglås och beslag.

Vapenställ

Vid förvaring i vapenställ skall kraven ställas högre än vad ovan sagts, om vapenstället inte förvaras väl gömt.

Förvaring av vapnets huvuddel i vapenställ kan godtas under följande förutsättningar:

- en för vapnet vital del skall förvaras i säkerhetsskåp eller i annat lika säkert förvaringsutrymme

- vapenstället skall vara tillverkat av stål

- vapenstället skall monteras på byggnadsstomme så att det inte är lättare att bryta loss det från byggnadsstommen än det är att bryta upp det

- vapenstället placeras så att det inte är iögonfallande (inte i hall eller motsvarande eller så att man kan se det utifrån genom fönster).

Stöldskyddsskåp 2

Med stöldskyddsskåp 2 förstås:

- skåp provade och godkända enligt SS 3492 stöldskyddsskåp 2 eller skåp som RPS före den 1 juli 1992 har provat och accepterat som vapenskåp enligt den då gällande RPS norm för vapenskåp.

- Förvaringsutrymme som inte har provats och godkänts som stöldskyddsskåp 2 enligt SS 3492 kan bedömas som lika säkert om följande krav uppfyllts:

- omslutande delar skall bestå av lägst 3 mm stålplåt

- fogar skall ha minst samma motståndsförmåga mot inbrott som övriga omslutande delar

- regelverket skall ha kolvar i minst tre riktningar samt vara av s.k. avlastad typ, dvs. låsets spärrelement får inte belastas då regelverkets kolvar belastas i öppningsriktningen

- låsmekanismen skall vara borrhöyddad

- regleverkets och bakkantsbeslagens ingrepp får inte vara mindre än 20 mm

- nyckel skall kunna tas ur låset endast då regel är fullt utlåst och förreglad

- låset skall uppfylla kraven för stöldskyddsskåp 2 enligt SS 3492.

- Skåp med en vikt som utan vapen understiger 150 kg skall vara väl förankrat i byggnadsstommen. Som alternativ till förankring kan ett skåp med en vikt under 150 kg i stället förses med tyngder så att vikten 150 kg uppnås.

Det ankommer på den enskilde vapeninnehavaren att inom ramen för dessa föreskrifter avgöra hur de egna vapnen skall förvaras om polismyndigheten inte funnit skäl att meddela särskild förvaringsföreskrift.

16.1.4 Undantag

Allmänna råd

Från föreskrifterna om vapenförvaring i p. 16.1.2 3 ovan kan undantag göras beträffande vapen som har begränsad farlighet.

Vapnets farlighet och risken för obehörig åtkomst bör vara vägledande vid val av förvaringsutrymme. Alla vapen som omfattas av VL, således även de som är tillståndsfria med stöd av 5 § VL bör dock förvaras på ett betryggande sätt.

Till vapen som kan anses ha begränsad farlighet hör:

varaktigt obrukbara vapen

kolsyre-, luft-, och fjädervapen som är tillståndsfria

start- och signalvapen

harpunvapen som är tillståndsfria

Vapeninnehav

Antal vapentillstånd, typ av vapen samt
antalet vapeninnehavare fördelat på
landets registerenheter

Uppgifterna är inhämtade under hösten 1996

Antal utfärdade tillstånd per distrikt									
Distrikt	Kulg	Hagel	Komb	Pistol	Revol	Aut	Övriga	Totalt	Innehav.
Blekinge län	15207	17456	1745	1425	1032	59	1786	38710	15121
Karlskrona	6096	7578	648	569	393	25	741	16050	6639
Karlshamn	5742	6319	669	519	402	30	683	14364	5479
Ronneby	3369	3559	428	337	237	4	362	8296	3003
Dalarnas län	61034	35712	8237	4365	2320	94	3651	115414	37773
Borlänge	10256	6891	1585	778	549	13	930	21002	6907
Falun	15039	9583	1972	1209	763	55	1113	29734	9556
Ludvika	6459	4434	930	414	261	3	502	13003	4486
Malung	8895	4775	1077	599	190	1	157	15694	5232
Mora	13514	6289	1559	821	297	15	567	23062	7496
Rättvik	6871	3740	1114	544	260	7	382	12918	4096
Gotlands län	6088	10098	579	1114	670	47	671	19267	8007
Gävleborgs län	48468	31333	7829	4222	2214	72	3142	97280	32894
Gävle	9129	6014	1425	771	468	7	913	18727	6565
Hudiksvall	9714	6339	1453	906	585	10	627	19634	6667
Ljusdal	6303	3554	1097	521	204	5	348	12032	3911
Sandviken	9312	6094	1392	757	307	18	374	18254	6284
S:a Hälsingl.	14010	9332	2462	1267	650	32	880	28633	9467
Göteborgs o. Bohus län	37559	32564	4159	5232	3622	275	3465	86876	34709
Göteborg	14114	11319	1233	2936	1945	128	1892	33567	14240
Kungälv	6546	6176	835	572	396	22	547	15094	5846
Mölndal	4007	3228	420	518	395	26	455	9049	3515
Strömstad	4009	3841	549	348	225	9	265	9246	3258
Uddevalla	8883	8000	1122	858	661	90	306	19920	7850

Antal utfärdade tillstånd per distrikt									
Distrikt	Kulg	Hagel	Komb	Pistol	Revol	Aut	Övriga	Totalt	Innehav.
Hallands län	27815	26866	3034	2612	1911	145	2451	64848	24432
Falkenberg	4763	4790	577	530	497	18	766	11955	3926
Halmstad	13122	12332	1316	991	682	27	847	29317	11750
Kungsbacka	4769	4523	493	684	409	48	345	11271	4217
Varberg	5161	5221	648	407	323	52	493	12305	4539
Jämtlands l.	44331	22097	6396	2007	911	48	2048	78557	26816
Järpen	3796	1960	458	202	111	9	183	6719	2222
Strömsund	7346	3273	964	318	126	5	306	13056	4117
Sveg	6302	2808	775	185	87	1	238	10397	3591
Östersund	26887	14056	4199	1302	587	33	1321	48385	16886
Jönköpings l.	41933	39125	5266	3278	2281	126	2368	94477	30373
Höglandet	10586	10014	1406	760	445	13	125	23349	7489
Jönköping	10244	9065	1157	1080	796	62	753	23257	7757
Vetlanda	7518	6979	945	553	341	27	587	16950	5332
Värnamo	13585	13067	1758	885	699	24	903	30921	9795
Kalmar län	37007	36525	5546	2954	1990	237	2597	87797	29170
Kalmar		17518	2150	1369	990	86	997	39538	14002
Oskarshamn	16428	7843	1370	612	382	45	701	19122	6207
Vimmerby	8169	5672	1153	515	320	76	466	15051	4537442
Västervik	6849	5492	873	458	298	30	433	14086	4
	5561								
Kronobergs län	25864	25085	3412	1840	1279	78	1909	59467	20414
Ljungby	8917	8804	1096	601	488	41	649	20596	7017
Växjö	16947	16281	2316	1239	791	37	1260	38871	13397

Antal utfärdade tillstånd per distrikt									
Distrikt	Kulg	Hagel	Komb	Pistol	Revol	Aut	Övriga	Totalt	Innehav.
Norrbottnens län	74436	44764	6369	3130	1265	75	3523	133572	49245
Arvidsjaur	6567	3106	436	177	42	6	218	10552	3555
Boden	7469	4509	780	417	215	2	487	13879	5044
Gällivare	11672	5357	812	362	91	14	442	18755	7152
Haparanda	8484	4262	686	292	85	16	292	14117	5390
Kalix	8014	5354	744	204	73	5	336	14729	5020
Kiruna	8069	5318	706	311	87	0	315	14812	5844
Luleå	13245	9617	1090	932	460	24	938	26306	9858
Piteå	10916	7241	1115	435	212	8	495	20422	7382
Skaraborgs län	32009	30573	3490	2477	1991	134	2687	73328	26411
Falköping	4177	4057	405	226	209	22	364	9457	3332
Lidköping	8926	8897	887	666	589	16	793	20744	7767
Mariestad	5241	4845	644	338	269	24	417	11778	4151
Skövde	9910	8976	1111	923	684	59	818	22481	8195
Tidaholm	3755	3798	443	324	240	13	295	8868	2966
Skåne län	72846	76231	6107	9317	6979	480	9132	181092	75780
Eslöv	5797	6120	491	561	434	7	513	13923	5412
Helsingborg	6161	6841	497	1208	965	30	1792	17494	8121
Hässleholm	9875	10059	1079	1022	839	38	1029	23941	8785
Kristianstad	9838	10474	1000	843	725	60	1050	23990	9381
Landskrona	2715	2915	222	414	267	40	330	6903	2919
Lund	7373	7372	488	971	753	77	845	17879	7848
Malmö	11001	10653	762	2087	1361	75	1633	27572	12209
Simrishamn	3098	3559	199	337	207	36	291	7727	3249
Trelleborg	2259	2754	109	388	263	34	322	6129	2716
Ystad	5703	6141	355	650	452	53	374	13728	5802
Ängelholm	9026	9343	905	836	713	30	953	21806	9338

Antal utfärdade tillstånd per distrikt									
Distrikt	Kulg	Hagel	Komb	Pistol	Revol	Aut	Övriga	Totalt	Innehav.
Stockholms län	79976	61474	8028	16933	11050	389	10571	190181	77533
City	12691	10247	1104	3354	2199	72	1660	31327	13731
Nacka	6949	5667	786	1582	1063	14	979	17790	7154
Norrort	9982	7235	1037	1835	1350	69	1270	22778	9329
Roslagen									
- Täby	9958	7593	1033	1888	1303	37	1020	22832	9276
- Norrtälje	7719	6700	954	640	426	8	643	17090	6192
Söderort	7487	5142	615	2284	1942	59	1289	18818	7860
Södertörn									
- Handen	5123	4324	558	890	635	15	804	12349	4843
- Huddinge	4869	3548	548	1149	844	5	791	11754	4823
Södertälje	5248	3991	535	770	525	30	669	11768	4455
Västerort	9950	7027	858	2541	763	80	1446	23675	9870
Södermanlands län	24423	21165	2819	2205	1345	172	2180	54309	20093
Eskilstuna	9153	7781	910	942	604	56	832	20278	7482
Katrineholm	6993	6011	879	618	312	61	676	15550	5583
Nyköping	8277	7373	1030	645	429	55	672	18481	7028
Uppsala län	29606	24398	3430	2397	1571	53	3872	65327	23138
Enköping	5814	4749	582	441	319	13	520	12438	4516
Tierp	10585	8369	1386	577	274	30	844	22065	6839
Uppsala	13207	11280	1462	1379	978	10	2508	30824	11783

Antal utfärdade tillstånd per distrikt									
Distrikt	Kulg	Hagel	Komb	Pistol	Revol	Aut	Övriga	Totalt	Innehav.
Värmlands län	57637	37740	7825	3355	2259	106	4129	113051	37770
Arvika	9410	6620	1263	538	301	11	521	18664	6080
Hagfors	15533	8892	2126	872	470	6	869	28768	8896
Karlstad	16731	10965	2111	972	764	22	1455	33020	12137
Kristinehamn	7641	5466	1115	598	533	53	679	16085	5079
Säffle	8322	5797	1210	375	191	14	605	16514	5578
Västerbottens län	64443	39455	6759	3265	1277	84	4157	119440	45887
Lycksele	5044	2953	571	170	50	1	267	9056	3230
Skellefteå	20206	13708	1826	1177	406	21	1181	38525	14750
Storuman	6841	3172	715	223	81	17	274	11323	3869
Umeå	23854	16014	2562	1314	633	45	2022	46444	19200
Vilhelmina	8498	3608	1085	381	107	0	413	14092	4838
Västernorrlands län	45354	27255	6409	2372	1367	31	2860	85876	32223
Härnösand	3950	2589	524	217	131	4	294	7709	3185
Kramfors	3940	2518	505	155	73	0	280	7698	2845
Sollefteå	7085	3703	995	391	137	5	336	12652	4606
Sundsvall	18879	11685	2964	1068	731	17	1412	36757	13535
Örnsköldsvik	11500	6760	1421	541	295	5	538	21060	8052
Västmanlands län	24926	19493	2785	2287	1450	104	2305	53345	18599
Fagersta	3370	2385	465	247	143	1	289	6901	2303
Köping	5368	4441	643	483	269	17	400	11621	4090
Sala	6716	5196	725	313	203	10	648	13804	4292
Västerås	9472	7471	952	1244	835	76	968	21019	7914

Antal utfärdade tillstånd per distrikt									
Distrikt	Kulg	Hagel	Komb	Pistol	Revol	Aut	Övriga	Totalt	Innehav.
Älvsborgs län									
Mell. Älvsb.	52559	44750	6245	4947	3704	360	4353	117369	38453
N:a Älvsb.	9043	7723	887	851	731	52	850	20137	6962
- Trollhättan									
- Vänersborg	6930	5861	720	895	714	97	804	16021	5563
- Ämål	7510	6386	860	775	626	87	421	16665	5381
S:a Älvsb.	7991	5774	1262	481	243	21	588	16361	4817
- Borås									
- Mark	7754	6800	943	1018	731	59	695	18000	6207
- Ulricehamn	7319	6371	941	589	436	31	620	16757	5117
	6012	5835	632	338	223	13	375	13428	4406
Örebro län									
Hallsberg	32246	26335	4284	2698	1806	131	2610	70110	23730
Karlskoga	7853	6740	1159	593	372	62	386	17165	5721
Lindesberg	4551	3552	667	412	268	21	419	9890	3488
Örebro	10134	7473	1226	694	513	27	781	20848	6416
	9708	8570	1232	999	653	21	1024	22207	8105
Östergöt-lands län									
	38214	35319	5346	3691	2154	242	5673	90639	31647
TOTALT									
	973 981	765 813	116 099	88 123	56 448	3 542	82 140	2 090 331	760 218

Helautomatiska vapen

Antal vapentillstånd, antal personer med innehavstillstånd och för vilket ändamål tillståndet beviljats, antal föreningar med innehavstillstånd samt när tillstånden beviljats

Uppgifterna är inhämtade under hösten 1996

Helautomatiska vapen								
Distrikt	Ant. vap.	Ant .- pers	Ändam målskj	Annat ända-mål	Antal fören.	Beviljat före 1973	Beviljat 1973-1991	Beviljat efter 1991
Blekinge län								
Karlskrona	25	-	-	-	2	1	1	-
Karlshamn	30	13	13	0	2	7	6	2
Ronneby	4	4	4	0	0	-	-	-
Dalarnas län								
Borlänge	13	12	12	0	1	0	8	5
Falun	55	30	30	0	5	5	45	5
Ludvika	3	0	0	0	1	0	3	0
Malung	1	1	-	-	0	-	-	-
Mora	15	13	12	1	1	6	8	1
Rättvik	7	7	7	0	1	1	-	-
Gotlands län	47	29	[25]	[13]	7	6	26	15
Gävleborgs län								
Gävle	7	7	7	0	0	0	2	5
Hudiksvall	10	8	8	0	1	3	5	1
Ljusdal	5	5	5	0	0	2	3	0
Sandviken	18	16	16	0	2	6	8	4
S:a Hälsingl.	32	8	8	0	2	-	-	-
Göteborgs o. Bohus län								
Göteborg	128	58	28	30	3	3	37	18
Kungälv	22	17	17	1	2	2	-	-
Mölnadal	26	12	12	0	3	4	10	1
Strömstad	9	6	6	0	1	2	4	2
Uddevalla	90	20	19	1	7	10	19	9

Ett streck (-) innebär att frågan inte besvarats av registerenheten

[] = anger antal vapen; en person kan ha vapen såväl för samling som för målskytte

Helautomatiska vapen								
Distrikt	Ant. vap.	Ant .- pers	Ändam målskj	Annat ända-mål	Antal fören.	Beviljat före 1973	Beviljat 1973-1991	Beviljat efter 1991
Hallands län								
Falkenberg	18	10	9	1	4	7	7	0
Halmstad	27	15	15	0	7	15	11	1
Kungsbacka	48	16	10	6	3	16	31	1
Varberg	52	23	-	-	8	28	19	5
Jämtlands l.								
Järpen	9	2	2	0	3	-	-	-
Strömsund	5	5	5	0	1	-	-	-
Sveg	1	1	0	0	0	0	1	0
Östersund	33	33	33	0	0	-	-	-
Jönköpings län								
Höglandet	13	13	11	2	0	3	8	2
Jönköping	62	-	-	-	5	6	2	17
Vetlanda	27	8	6	2	5	6	15	3
Värnamo	24	2	0	2	2	-	-	-
Kalmar län								
Kalmar	86	86	86	0	3-5	-	-	-
Oskarshamn	45	-	-	-	7	5	12	0
Vimmerby	76	39	38	1	9	20%	75%	5%
Västervik	30	15	-	-	5	8	4	2
Kronobergs län								
Ljungby								
Växjö	41	34	34	0	2	19	22	0
	37	24	24	0	6	17	9	11

Ett streck (-) innebär att frågan inte besvarats av registerenheten

Helautomatiska vapen								
Distrikt	Ant. vap.	Ant .- pers	Ändam målskj	Annat ända- mål	Antal fören.	Beviljat före 1973	Beviljat 1973- 1991	Beviljat efter 1991
Norrbottens län								
Arvidsjaur	6	4	4	0	1	2	2	1
Boden	2	2	2	0	0	1	1	0
Gällivare	14	3	3	0	2	10	-	-
Haparanda	16	13	13	0	3	6	8	2
Kalix	5	5	5	0	0	-	-	-
Kiruna	0	0	0	0	0	0	0	0
Luleå	24	21	20	1	2	24	1	1
Piteå	8	6	6	0	0	1	4	1
Skaraborgs län								
Falköping	22	14	12	2	4	11	10	1
Lidköping	16	-	-	-	3	3	1	0
Mariestad	24	24	24	0	0	-	-	-
Skövde	59	22	22	0	7	19	27	13
Tidaholm	13	9	7	2	1	2	10	1
Skåne län								
Eslöv	7	6	6	0	0	3	3	1
Helsingborg	30	11	10	1	4	14	7	4
Hässleholm	38	13	7	6	5	16	22	4
Kristianstad	60	19	18	1	7	12	41	7
Landskrona	40	0	0	0	6	3	3	-
Lund	77	24	22	2	6	6	-	-
Malmö	75	39	36	3	10	16	29	4
Simrishamn	36	10	10	0	7	21	15	0
Trelleborg	34	34	34	0	0	-	-	-
Ystad	53	14	14	0	6	15	5	-
Ängelholm	30	5	5	0	8	5	7	1

Ett streck (-) innebär att frågan inte besvarats av registerenheten

Helautomatiska vapen								
Distrikt	Ant. vap.	Ant .- pers	Ändam målskj	Annat ända-mål	Antal fören.	Beviljat före 1973	Beviljat 1973-1991	Beviljat efter 1991
Stockholms län								
City	72	-	-	-	-	-	-	-
Nacka	14	6	6	0	1	0	4	2
Norrort	69	26	25	[8]	6	-	-	-
Roslagen	45	37	30	7	1	-	1	1
Söderort	59	-	-	-	-	-	-	-
Södertörn								
- Handen	15	5	5	0	1	-	7	2
- Huddinge	5	-	-	-	-	-	-	-
Södertälje	30	2	1	1	-	-	-	-
Västerort	80	20	16	4	1	11	57	12
Södermanlands län								
Eskilstuna	56	16	15	1	5	4	1	0
Katrineholm	61	10	10	0	3	5	5	0
Nyköping	55	25	24	1	7	13	18	18
Uppsala län								
Enköping	13	13	13	0	1	6	8	0
Tierp	30	17	16	1	5	3	23	4
Uppsala	10	10	7	3	0	10	0	0

Ett streck (-) innebär att frågan inte besvarats av registerenheten
 [] = anger antal vapen; en person kan ha vapen såväl för samling som för målskytte

Helautomatiska vapen								
Distrikt	Ant. vap.	Ant .- pers	Ändam målskj	Annat ända- mål	Antal fören.	Beviljat före 1973	Beviljat 1973- 1991	Beviljat efter 1991
Värmlands län								
Arvika	11	7	7	0	1	3	3	5
Hagfors	6	3	3	0	1	-	-	3
Karlstad	22	-	-	-	3	1	1	2
Krisitnehamn	53	11	11	0	7	7	7	4
Säffle	14	2	2	0	1	6	1	-
Västerbot- tens län								
Lycksele	1	0	0	0	1	1	0	0
Skellefteå	21	15	15	0	2	-	flertalet	-
Storuman	17	2	1	1	0	-	-	-
Umeå	45	22	21	1	4	19	27	0
Vilhelmina	0	0	0	0	0	0	0	0
Västernorr- lands län								
Härnösand	4	2	2	0	2	3	0	1
Kramfors	0	0	0	0	0	0	0	0
Sollefteå	5	5	5	0	0	4	1	0
Sundsvall	17	14	14	0	1	5	10	0
Örnsköldsvik	5	2	2	0	1	3	-	-
Västman- lands län								
Fagersta	1	0	0	0	1	0	0	1
Köping	17	5	5	0	3	4	7	2
Sala	10	8	8	0	1	2	6	2
Västerås	76	54	53	1	4	12	44	20

Ett streck (-) innebär att frågan inte besvarats av registerenheten

Helautomatiska vapen								
Distrikt	Ant. vap.	Ant .- pers	Ändam målskj	Annat ända- mål	Antal fören.	Beviljat före 1973	Beviljat 1973-1991	Beviljat efter 1991
Älvsborgs län								
Mell. Älvsb.	52	10	8	2	6	14	34	0
N:a Älvsb.								
- Trollhättan	97	19	15	5	9	42	15	16
- Vänersborg	87	25	22	5	6	27	33	27
- Åmål	21	13	13	0	3	-	-	-
S:a Älvsb.								
- Borås	59	30	28	2	8	27	24	3
- Mark	31	5	5	0	6	8	11	2
- Ulricehamn	13	0	0	0	5	3	2	0
Örebro län								
Hallsberg	62	14	14	0	12	34	15	0
Karlskoga	21	6	6	0	3	8	13	0
Lindesberg	27	12	12	0	5	3	7	3
Örebro	21	11	10	1	4	13	8	1
Östergötlands län								
	242	93	83	10	24	75	156	11
TOTALT	3 542	1 491	1 316	124	349	744	1 071	293

Ett streck (-) innebär att frågan inte besvarats av registerenheten

Vapenhandlare

Antal tillstånd totalt samt antalet tillstånd som
beviljats efter 1991 fördelat
på landets registerenheter

Uppgifterna är inhämtade under hösten 1996

Vapenhandlare			
Distrikt	Antal tillstånd	Beviljat efter-91	Antal handlare per län som har tillst. att handla m. helautomatiska vapen
Blekinge län	15	-	1
Karlskrona	8	2	
Karlshamn	1	1	
Ronneby	6	2	
Dalarnas län	30	-	5
Borlänge	6	4	
Falun	10	2	
Ludvika	2	0	
Malung	4	2	
Mora	3	2	
Rättvik	5	1	
Gotlands län	9	3	0
Gävleborgs län	44	-	7
Gävle	6	3	
Hudiksvall / Ljusdal	15	2	
Sandviken	13	6	
S:a Hälsingl.	10	4	
Göteborgs o. Bohus län	58	-	8
Göteborg	18	4	
Kungälv	16	3	
Mölnadal	2	0	
Strömstad	7	3	
Uddevalla	15	2	

Vapenhandlare			
Distrikt	Antal tillstånd	Beviljat efter-91	Antal handlare/län som har tillstånd att handla m. helautomatiska vapen
Hallands län	35	-	7
Falkenberg	8	1	
Halmstad	13	5	
Kungsbacka	12	3	
Varberg	2	1	
Jämtlands l.	25	-	0
Järpen	2	0	
Strömsund	8	0	
Sveg	4	1	
Östersund	11	2	
Jönköpings l.	45	-	8
Högländet	16	3	
Jönköping	13	2	
Vetlanda	5	2	
Värnamo	11	2	
Kalmar län	24	-	3
Kalmar	6	2	
Oskarshamn	9	3	
Vimmerby	3	0	
Västervik	6	1	
Kronobergs län	18	-	4
Ljungby	6	2	
Växjö	12	1	

Vapenhandlare			
Distrikt	Antal tillstånd	Beviljat efter-91	Antal handlare/län som har tillstånd att handla m. helautomatiska vapen
Norrbottnens län	61	-	1
Arvidsjaur	1	0	
Boden / Luleå	15	6	
Gällivare	7	2	
Haparanda	16	3	
Kalix	7	1	
Kiruna	6	6	
Piteå	9	4	
Skaraborgs län	30	-	2
Falköping	5	0	
Lidköping	9	3	
Mariestad	6	4	
Skövde	8	1	
Tidaholm	2	0	
Skåne län	97	-	12
Eslöv	6	0	
Helsingborg	11	5	
Hässleholm	7	0	
Kristianstad	7	1	
Landskrona	5	2	
Lund	7	6	
Malmö	16	9	
Simrishamn	12	1	
Trelleborg	4	0	
Ystad	8	2	
Ängelholm	14	3	

Vapenhandlare			
Distrikt	Antal tillstånd	Beviljat efter-91	Antal handlare/län som har tillstånd att handla m. helautomatiska vapen
Stockholms län	69	-	37
City	27	2	
Nacka	10	6	
Norrort	3	0	
Roslagen	17	6	
Söderort	12	1	
Södertörn			
- Handen	7	1	
- Huddinge	6	1	
Södertälje	6	0	
Västerort	15	5	
Södermanlands län	24	-	4
Eskilstuna	14	0	
Katrineholm	6	2	
Nyköping	4	2	
Uppsala län	27	-	0
Enköping	3	0	
Tierp	11	5	
Uppsala	13	6	

Vapenhandlare			
Distrikt	Antal tillstånd	Beviljat efter-91	Antal handlare/län som har tillstånd att handla m. helautomatiska vapen
Värmlands län	48	-	4
Arvika	5	1	
Hagfors	9	4	
Karlstad	12	6	
Krisitnehamn	13	2	
Säffle	9	3	
Västerbottens län	49	-	6
Lycksele	1	2	
Skellefteå	15	6	
Storuman	6	0	
Umeå	20	9	
Vilhelmina	7	2	
Västernorrlands län	31	-	2
Härnösand	5	0	
Kramfors	1	0	
Sollefteå	8	3	
Sundsvall	10	2	
Örnsköldsvik	7	0	
Västmanlands län	27	-	1
Fagersta	5	4	
Köping	4	2	
Sala	11	4	
Västerås	7	1	

Vapenhandlare			
Distrikt	Antal tillstånd	Beviljat efter-91	Antal handlare/län som har tillstånd att handla m. helautomatiska vapen
Älvsborgs län	55	-	10
Mellersta Älvsborg	10	0	
Norra Älvsborg			
- Trollhättan	7	0	
- Vänersborg	7	2	
- Åmål	11	4	
Södra Älvsborg	20	3	
Örebro län	38	-	0
Hallsberg	11	9	
Karlskoga	3	0	
Lindesberg	9	2	
Örebro	15	3	
Östergötlands län	40	9	3